

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
2016-YL-054**

**YEREL YÖNETİMLERDE KADININ SİYASAL
KATILIMI: İZMİR İLİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

**HAZIRLAYAN
Damla SAĞIT**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Halil MUTİOĞLU**

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

(Anabilim Dalı Adı) Anabilim Dalı (Yüksek Lisans / Doktora) Programı öğrencisi (öğrencinin Adı Soyadı) tarafından hazırlanan (Tezin Başlığı) başlıklı tez, (savunma tarihi) tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan :
Üye :
Üye :
Üye :
Üye :

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu (tezin türü) tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıyla(tarih) tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

.../.../2016

Damla SAĞIT

ÖZET

YEREL YÖNETİMLERDE KADININ SİYASALKATILIMI: İZMİR İLİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Damla SAĞIT

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Halil MUTİOĞLU

2016, 127 sayfa

Kadın erkek eşitliğinin sağlanamadığı alanların başında kuşkusuz siyaset gelmektedir. Dünyada ve Türkiye’de kadınlar siyasal karar alma mekanizmalarında eşit temsil edilememektedir. Dünya genelinde ulusal ve yerel meclislerde katılım ve temsil oranlarına bakıldığında, bu durumun ülkemiz açısından daha önemli bir boyutta olduğu görülmektedir.

Bu çalışmayla, ülkemizde kadının yerel siyasal katılım ve temsilinin yetersizliği sorunundan yola çıkılarak; kadının yerel yönetimlere yeterli düzeyde katılamamasının nedenlerini inceleyip, bu sorunun çözümü için uygulanması gereken politika ve önerilere dikkat çekmek amaçlanılmıştır. Bu amaçla çalışmada kadının yerel siyasal katılım ve temsili konularında Türkiye genelindeki ve İzmir ilindeki durum incelemeye alınmıştır.

Bu doğrultuda çalışmada ilk olarak, siyasal katılım ve temsil kavramları, siyasal katılımı etkileyen faktörler incelenmiştir. Ayrıca, Türkiye’de kadınların siyasal katılımı ve temsil durumu tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmiştir. Çalışmada ikinci olarak da, yerel yönetimler ve yerel siyaset kavramları, Türkiye’nin yerel yönetim yapısı, Dünyada ve Türkiye’de yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım durumu incelenmiştir. Devamında ise yerel yönetimlere katılımında kadının karşılaştığı sorunlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada üçüncü olarak da, İzmir İlinde yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil durumu incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise, yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımını arttırmaya yönelik yasal düzenlemeler, kadının siyasal katılım ve temsilini arttırmada araç olarak kullanılan kota uygulamaları, Türkiye’de kadının yerel siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik yapılan çalışmalar ve çözüm önerileri değerlendirilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Kadın, Yerel Yönetim, Katılım, Temsil, İzmir.

ABSTRACT

WOMEN’S POLITICAL PARTICIPATION AND REPRESENTATION AT LOCAL GOVERNMENTS: A STUDY COVERING İZMİR

Damla SAĞIT

M.sc. Thesis, at Political Science and Public Administration

Supervisor: Dr. Halil MUTİOĞLU

There is no doubt about politics comes at the beginning of the fields that equality of man and woman can not be achieved. Women in the world and in Turkey can not be equally represented in the political decision making. It can be seen that when we look at the national and local parliaments throughout the world, the rates of participation and representation is more important in our country in the terms of size. Especially in our country, the participation and representation of women in local government, this issue is perceived more.

By the help of this study, in our country, on the basis of women’s inadequacy of participation and representation in local politics, the reason why women can not participate enough to local politics is observed and it is intended to point out some suggestions. For this purpose, local women political participation and representation is examined throughout Turkey and İzmir in this study.

In this respect firstly, political participation and representation concepts and the factors affecting the political participation was examined. Furthermore, in Turkey women’s political participation and representation status was evaluated in the historical process. Secondly in the study, local governments and politics concepts, Turkey’s local government structure and the status of the political participation of women in local government in the world and in Turkey is examined. Thirdly in the study, local women political participation and representation is examined in İzmir. At the final part of the study, legal regulations towards increasing the political participation of women to local governments, quota applications to increase women’s political participation and representation, studies and suggestions for solution towards increasing the political participation and representation of women at local level in Turkey have been evaluated.

KEYWORDS: Woman, Local Government, Participation, Representation, İzmir.

ÖNSÖZ

Geçmişten günümüze toplumlarda yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerden elde edilen tecrübeler bize, eşitlik ilkesinin yaşama geçirilmesinde kanunların yeterli olmadığını göstermektedir. Eşitlik, soyut bir kavram olarak algılanmakla birlikte, insan yaşamında somut olarak yaşanması gerekli olan bir kavramdır. Bu açıdan bilinmelidir ki, eşitliğin somut olarak hayata geçirilmesini tek başına çıkarılan kanunlar ya da kanunlara eklenen maddeler sağlayamayacaktır.

Dünyada ve Türkiye’de, bilindiği gibi uzun yıllar kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması yolunda mücadeleler verilmiş ve bunun sonucunda da kadınlar eşit haklara sahip olmuşlardır. Ancak günümüzde kadınların bu haklarını ne derece kullanabildikleri de ciddi bir sorundur. Türkiye’de ise bu sorun özellikle siyaset alanında karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar yasal haklara sahip iken siyasal karar alma organlarına katılımları oldukça sınırlı ve bu organlarda eşit temsil edilememektedirler. Bu durum hem ulusal hem yerel düzeyde yaşanmakla birlikte, yerel düzeydeki boyutu daha fazla çarpıcıdır.

Tezimin hazırlık sürecinde, ilk olarak bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Halil MUTİOĞLU’na, yüksek lisans dönemim boyunca fikirleriyle beni aydınlatan saygıdeğer hocam Prof. Dr. F. Neval GENÇ’e ve göstermiş olduğu özveriden dolayı saygıdeğer hocam Doç. Dr. Sedat AZAKLI’ya teşekkür ederim. Hayatım boyunca attığım her adımda desteklerini hissettirip, beni şanslı olduğuma inandıran canım annem Esen SAĞIT ve canım abim Mustafa SAĞIT’a, lisans yıllarında aynı sıraları ve aynı evi paylaştığım, hayatımın her döneminde olduğu gibi tez hazırlık döneminde de desteğini yakından hissettiren kıymetli dostum Gizem KARACA’ya teşekkürü bir borç bilirim.

Damla SAĞIT

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER DİZİNİ.....	xvii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xix
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR	4
1.1. Çalışmanın Konusu.....	4
1.2. Çalışmanın Amacı	4
1.3. Çalışmanın Önemi	4
1.4. Çalışmanın Kapsamı	5
1.5. Çalışmanın Yöntemi	5
1.6. Literatür Özeti.....	5
2. SİYASAL KATILIM, TEMSİL VE KADIN.....	8
2.1. Siyasal Katılım	8
2.1.1. Siyasal Katılımın Düzeyi ve Biçimleri.....	10
2.1.2. Siyasal Katılımın İşlevi	12
2.1.3. Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler	13
2.1.3.1. Cinsiyet	14
2.1.3.2. Eğitim.....	16
2.1.3.3. Meslek	17
2.1.3.4. Gelir Düzeyi	17
2.1.3.5. Kitle iletişim araçları	18

2.1.3.6. Yerleşim yeri	18
2.1.3.7. Örgüt üyeliği.....	19
2.1.3.8. Yaş.....	20
2.1.3.9. Psikolojik faktörler	21
2.2. Siyasal Temsil Kavramı	21
2.3. Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı ve Temsili	23
2.3.1. Türkiye’de Kadınların Siyasal Haklarını Elde Ediş Süreci	23
2.3.1.1. Cumhuriyet öncesi dönem.....	23
2.3.1.2. Cumhuriyet dönemi	25
2.3.2. Kadının Siyasal Katılım ve Temsil Oranları	31
3. YEREL YÖNETİMLER VE KADIN	37
3.1. Yerel Yönetimler	37
3.1.1. Yerel Siyaset ve Yerel Yönetim	37
3.1.2. Türkiye’de Yerel Yönetim Yapısı	41
3.1.2.1. İl özel idaresi	42
3.1.2.2. Belediye.....	45
3.1.2.3. Köy	48
3.1.2.4. En küçük yerel birim: mahalle	49
3.2. Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı.....	50
3.2.1. Dünya’da Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı	50
3.2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı	57
3.3. Yerel Yönetimlere Katılımda Kadının Karşılaştığı Sorunlar	63
4. YEREL YÖNETİMLER VE KADININ SİYASAL KATILIMI VE TEMSİLİ İZMİR	69
4.1. İzmir İli: Genel Bilgiler	69
4.1.1. Tarihçe.....	69
4.1.2. Coğrafi Durum	70

4.1.3. İdari ve Sosyo-Ekonomik Durum	70
4.2. İzmir İlinde Kadının Siyasal Katılım ve Temsil Durumu	71
4.2.1. Merkezi Yönetim Açısından Durum	71
4.2.2. Yerel Yönetimler Açısından Durum	73
5. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERDE KADININ SİYASAL KATILIM VE TEMSİLİNİ ARTTIRMAYA YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER, UYGULAMALAR VE ÖNERİLER	78
5.1. Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı ve Temsilini Destekleyici Düzenlemeler	78
5.1.1. Ulusal Mevzuat	78
5.1.2. Uluslararası Düzenlemeler	80
5.2. Siyasal Katılım ve Temsili Arttırmaya Yönelik Kota Uygulamaları	82
5.2.1. Kota Kavramı	82
5.2.2. Kota Sistemi ve Dünyadaki Uygulamaları	83
5.2.2.1. Yasal kota uygulamaları	85
5.2.2.2. Parti kotaları	88
5.2.2.3. Sabit kota	89
5.2.2.4. Orantılı kota	89
5.2.3. Kota Uygulamaları Açısından Türkiye	91
5.2.4. Kota Uygulamalarına Yönelik Tartışmalar	93
5.3. Türkiye’de Kadının Yerel Siyasal Katılım ve Temsilini Arttırmaya Yönelik Yapılan Çalışmalar	95
5.3.1. Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri	96
5.3.2. Yerel Eşitlik Eylem Planları ve Kadın Dostu Kentler Projesi	99
5.3.3. Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı	101
5.3.4. “Yarın İçin Bugünden” Kampanyası	102
5.3.5. KA-DER “Kadınlar İçin Siyaset Okulu”	104

5.3.6. Yerel Siyaset Akademisi: İzmir Kent Konseyi Kadın Meclisi.....	105
5.3.7. Kadın Muhtarlar Çalıştayı ve Sürdürülebilir Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Sempozyumu.....	105
5.4. Kadının Yerel Siyasal Katılımı ve Temsilini Arttırmaya Yönelik Öneriler.	106
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	112
KAYNAKLAR.....	117
ÖZGEÇMİŞ.....	127

SİMGELER DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği.
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi.
BM	: Birleşmiş Milletler.
CEDAW	: Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme.
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi.
DTP	: Demokratik Toplum Partisi.
DYP	: Doğru Yol Partisi.
HDP	: Halkların Demokratik Partisi.
IPU	: Parlamentolar Arası Birlik.
IULA-EMME	: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı.
KA-DER	: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği.
KAGİDER	: Kadın Girişimcileri Derneği.
KASAUM	: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü .
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi.
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi.
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
TUSİAD	: Sanayici ve İş Adamları Derneği.
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.
YEPP	: Yerel Eşitlik Eylem Planı.

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Türkiye’de Kadın Milletvekili Oranları	33
Çizelge 2.2. Siyasi Partilerin Kadın İl Başkanı Sayı ve Oranı	35
Çizelge 3.1. Dünyada Kadınların Seçme-Seçilme Haklarını Kazandığı Yıllar.....	51
Çizelge 3.2. Dünya’da Yerel Yönetimlerde ve Parlamentoda Kadın Temsil Oranları	53
Çizelge 3.3. Ülkelerin Kadın Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi Üyesi Oranları	53
Çizelge 3.4. Kadın Belediye Başkanları.....	54
Çizelge 3.5. 1989-1999 Yıllarında Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili	58
Çizelge 3.6. 2004-2014 Seçim Sonuçlarına Göre Kadın Oranları	58
Çizelge 3.7. 2014 Yerel Seçimlerinde Partilerin Kadın Aday Sayıları	61
Çizelge 4.1. İzmir Kadın Milletvekilleri (1935-2015)	72
Çizelge 4.2. İzmir’in Kadın Belediye Başkanları (1930-2015).....	74
Çizelge 4.3. 2014 Yerel Seçimlerinde İzmir İlçelerinde Kadın Belediye Meclis Üye Sayısı ve Oranları.....	75
Çizelge 4.4. 2014 Yerel Seçimlerinde İzmir İli Belediye Meclis Üyeleri Parti Dağılımları.....	76
Çizelge 4.5. 2014 Yerel Seçimleri Türkiye ve İzmir Karşılaştırması.....	77
Çizelge 5.1. Ulusal Parlamentolarda Kadın Temsil Oranı Dünya Sıralaması (2012)	84
Çizelge 5.2. Parlamentolarında Kadınlara Kota Uygulayan Devletlerin Bölgelere ve Kota Türlerine Göre Dağılımı.....	90

GİRİŞ

Türkiye’de ve dünyada kadınların siyaset alanında erkeklerin geri planında kalması sorunu uzun yıllar tartışılmıştır. Ancak ne Türkiye’de ne de dünya genelinde bu sorunun tam anlamıyla çözüme kavuşturulduğu söylenemez. Demokrasi çağında yaşadığımız günümüzde, demokrasinin temel ilkelerinin gerçekleşebilmesi önemlidir. Eşit temsil ve katılım demokrasinin temel ilkeleri olduğu gibi, ülkelerin de gelişmişlik düzeylerinin bir göstergesini oluşturmaktadır. Türkiye’de kadınlar diğer dünya ülkelerine nazaran siyasal haklarını daha önce elde etmişlerdir. Ancak, günümüzde kadınların siyasal katılım ve temsil oranlarına bakıldığında çok fazla yol alındığı söylenemez. Özellikle kadınların yerel siyasete katılım boyutlarına bakıldığında, ulusal siyasete katılımdan daha düşük oranlarla karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de kadınların siyasal katılım ve temsiline yetersizliği yerel siyasette daha derinden hissedilmektedir.

Türkiye’de kadınlar siyasal haklarını 1930 yılından itibaren çıkarılan yasalarla birlikte aşamalı bir şekilde elde etmişlerdir. 1930 yılında Belediye Kanunu’nda yapılan değişikliklerle belediye seçimlerine kadınların katılımı sağlanmıştır. 1933 yılında Köy Kanunu’nda değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik ile de, kadınlara köyde yapılacak seçimlerde seçme ve seçilebilme hakkı tanınmıştır. 1934 yılında ise Anayasada yapılan değişiklikle kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Kadınların bu hakları elde etmesinden sonra ise, zaman içerisinde kadınların siyasal hayatta varlığını güçlendirici düzenlemeler; anayasaya, siyasi partiler yasalarına, yerel yönetimler mevzuatlarına dahil edilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik kurumlar oluşturulmuş ve politikalar geliştirilmeye çalışılmıştır. Ancak, yapılan yasal düzenlemeler yeterli olmamış, Türkiye kadının ulusal ve yerel siyasal katılımında dünya geneli ortalamasının altında kalmıştır. Son yıllara baktığımızda ise, kadının katılım oranlarında yetersiz de olsa bir artış yaşandığı görülmektedir. Ulusal düzeyde katılımda 2002 ve 2015 yılları arasında yapılan seçimlerde oranlar, 2002 yılında %4.4, 2007’de %9.1, 2011’de %14.3, 2015’de ise %14.7’dir. Artış yaşandığı aşıkardır ancak son iki seçimlerde oranların hemen hemen aynı olması da dikkat çekmektedir. Yerel düzeyde ise 2009 yılında yapılan seçimlerde kadın belediye meclis üyesi oranı %4.2, 2014 yerel seçimlerinde ise bu oran %10.7’ ye ulaşabilmiştir.

Siyaset tek bir insanı değil, insanları ilgilendiren, insanlar arasındaki ilişkileri şekillendiren bir alandır. Ülkemizde genel olarak siyaset, erkeklerin hakimiyet alanı olarak görülmektedir. Bu genel yaygın görüş, kadınların bu alanda ikincil planda kalmasının en temel gerekçelerinden biridir. Kadınların daha çok ev işleri ve çocuklarının bakımıyla ilgilenmeleri gerektiği bilinci yerleştirilmeye çalışılmıştır. Erkek egemen bir siyaset ortamında kadınlar kendilerine yer bulamamış, cesaretlerini toplayamamış ve sonuç olarak siyasete uzak kalmışlardır. Hatta bu durumun sanki böyle olması gerektiği bilinci o kadar yerleşmiş olmalı ki, bunu sorgulamak yerine siyasete ilgisizleşmişlerdir.

1980’li yıllar ve sonrasında dünya genelinde her türlü kadın sorununu çözmek amacıyla çeşitli konferanslar düzenlendiği ve çeşitli bildirimler hazırlandığı görülmektedir. Özellikle kadının siyasal karar alma mekanizmalarına katılımı arttırmak amacıyla uygulanan kotalar dikkat çekmektedir. Dünyada çoğu ülkede, ülkelerin yasaları çerçevesinde ya da gönüllü olarak siyasi partilerin uyguladıkları kotalarla kadının siyasal temsilini arttırdıkları görülmektedir. Ülkemizde ise kota uygulamalarıyla ilgili herhangi bir yasal düzenleme bulunmamakla birlikte, bu alanda kadın örgütlerinin konuyu gündeme getirdikleri ve kadın temsilini arttırmaya yönelik çalışmalar yaptığı dikkat çekmektedir.

Yerel yönetimler “halka en yakın birimler” olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda yerel yönetimler, halkın yöneticilerini düzenli aralıklarla seçebilmesi, temsilcilerin halka en yakın olduğu birimler olmasıyla birlikte, halka karşı olan sorumlulukları ve halkın denetimini sağlayabilmesi açısından büyük öneme sahip birimlerdir. Ayrıca yerel yönetimler, ulusal düzeyde demokrasinin gerçekleşebilmesinde “siyasal bir eğitim aracı” olarak görülebilir. Bu noktada kadınların yerel yönetimlerde temsili ve katılımı oldukça önem taşımaktadır. Dolayısıyla kadınların yerel siyasal katılımı ve temsilinin artırılmasıyla birlikte hem yerel siyasetin daha demokratik bir yapıya kavuşturulması sağlanacak hem de kadın-erkek eşitliğinde önemli bir adım atılmış olacaktır. Bunların yanı sıra, yerel yaşanan yerdir ve toplumun yarısını oluşturan kadınların tamamıyla kullandığı bir alandır. Bu bağlamda, kadınların yaşadıkları yerde, sorunlarını ve isteklerini gündeme getirecek katılım mekanizmalarında yer almaları gereklidir.

Bu çalışma, ülkemizde kadının yerel siyasal katılım ve temsilinin yetersizliği sorunundan yola çıkarak; kadının yerel siyasete yeterli düzeyde katılamamasının nedenlerini vurgulayarak, bu sorunun çözümü için uygulanması

gereken politikalara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma beş bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın ilk bölümde, çalışma hakkında bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise kavramsal çerçeve doğrultusunda siyasal katılım ve temsil kavramları, siyasal katılımın düzeyi, biçimleri, işlevi ve siyasal katılımı etkileyen faktörler incelenmiştir. Ayrıca, Türkiye’de kadınların siyasal katılımı ve temsil durumu tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, yerel yönetimler ve kadın ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. İlk olarak yerel yönetimler ve yerel siyaset kavramları incelenmiş, Türkiye’nin yerel yönetim yapısı ortaya konmuştur. Türkiye’de kadının yerel yönetimlerdeki siyasal katılımının yetersizliğini vurgulamak amacıyla Dünya’da yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım durumu aktarılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümün sonunda ise yerel yönetimlere katılımda kadını karşılaştığı engeller ve yaşadığı sorunlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde, ilk olarak İzmir ili hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Bölümün devamında, İzmir ilinde kadının siyasal katılım ve temsil durumuna merkezi yönetim açısından değinilmesinin ardından, İzmir ilinde yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil durumu incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan beşinci bölümde ise, ilk olarak yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımını arttırmaya yönelik yasal düzenlemeler aktarılmıştır. Bölümün devamında, dünya genelinde kadının siyasal katılım ve temsilini arttırmada araç olarak kullanılan kota uygulamalarının, dünyada uygulanan sistemleri ve Türkiye’deki durumu incelenmiş ve kota uygulamalarına yönelik tartışmalara yer verilmiştir. Ve bölümün sonuna doğru, Türkiye’de kadının yerel siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik yapılan çalışmalar ve çözüm önerileri değerlendirilmiştir.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1.1. Çalışmanın Konusu

Çalışmanın konusu, yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımı ve temsildir. Çalışmada, Türkiye’de yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsili konusundaki genel durum ve İzmir ili özelindeki durum ortaya konmaya çalışılmaktadır. Ayrıca çalışmada, yerel yönetim ve kadın ilişkisi kurulmaya çalışarak, yerel yönetimlerde kadın katılımının önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Kadının yerel siyasete katılımını sağlamada yapılan çalışmalar ve ortaya konulan çözüm önerileri değerlendirilmeye alınmıştır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Türkiye’de kadınların yetersiz siyasal katılımı hem ulusal hem de yerel boyutta kendini göstermektedir. Özellikle yerel siyaset bakımından incelendiğinde bu sorun daha çok hissedilmektedir. Bir sorunu çözebilmek için ilk önce sorunun nereden kaynaklığını bilmemiz gerekmektedir. Bu bakış açısıyla çalışmanın ilk amacı, kadının yerel siyasal katılımının ve temsilinin yetersizliğindeki nedenleri ortaya koymaya çalışmaktır. Bu amaçla hem Türkiye genelindeki durum hem de Türkiye’nin üçüncü büyükşehri olan İzmir’deki durum incelemeye alınmıştır. Ayrıca çalışma, kadının yerel siyasal katılım ve temsilini arttırmada yapılan çalışmaları ve çözüm önerilerini değerlendirerek, bu konuda yapılması gerekli olan politika ve uygulamalara dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

1.3. Çalışmanın Önemi

Kadın ve erkek eşitliğinin tam anlamıyla sağlanması ülkede demokrasinin işlerliği açısından önemlidir. Bu noktada önemli olan iki ilke eşit temsil ve katılımdır. Bir ülkede toplam nüfusun %50’ni oluşturan kadınların, kendileri hakkında karar alınan yerlerde eksik temsil ve katılım göstermeleri, o ülkede demokrasinin işlerliğini sağlamada önemli bir engeldir. Çalışmanın kadının siyasal yaşamda erkek ile eşit temsil ve eşit katılımını irdelemesi bakımından, demokrasinin işlerliğine sağlayacağı katkı önem arz edecektir. Ayrıca çalışma bu alanda İzmir ilinde yapılan çalışmaların azlığı konusunda literatüre bir katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

1.4. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmada; Cumhuriyet'ten günümüze Türkiye'de yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil durumunun yanı sıra İzmir ilinde yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil durumu belediye başkanlıkları, belediye meclis üyelikleri ve muhtarlıklar açısından değerlendirilmeye alınmıştır. Ayrıca çalışmanın amacı doğrultusunda, Türkiye'deki katılım ve temsil sorunun ciddiyetini vurgulamak amacıyla, son yıllarda Dünya'daki yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil oranlarına da yer verilmiştir.

1.5. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın tüm bölümleri literatür araştırılmasıyla oluşturulmuştur. Bu noktada, bu konuda uzman olan yazarların eserlerine ulaşmaya çalışılarak, geniş anlamda kaynak taraması yapılmıştır. Çalışmada, bu alanda yazılmış kitap, dergi, makale, akademik araştırmalar, kurumların yayınladıkları raporlar ve kadın örgütlerinin çalışmaları sonucunda yayınladıkları kitapçık ve raporlar materyal olarak kullanılmıştır.

1.6. Literatür Özeti

Yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımı ve temsili konusunda Türkiye'de birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan ilk olarak yüksek lisans tezlerine değinilecek olursa;

- 2004 yılında Sonuç Körfeci'nin "Yerel Yönetimlerde Kadın" başlıklı Marmara Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,
- 2009 yılında Dilek Tosun'un "Kadınların Yerel Yönetim Kademelerinde Sınırlı Düzeyde Yer Almalarının Nedenleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul'daki Belediyeler Örneği" başlıklı Marmara Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,
- 2011 yılında Nilay Üçer'in "Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil Ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı (2009 Mart Seçimleri Sonrası Analitik Bir İnceleme)" başlıklı Süleyman Demirel Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,

- 2012 yılında Esra Kara'nın "Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Karar Alma Sürecindeki Rollerini" başlıklı Marmara Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,
- 2013 yılında Ceren Görmez'in "Kadınların Kent Siyasetindeki Yeri: Ankara Örneği" başlıklı Gazi Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,
- 2013 yılında Gökşen Aydemir'in "Yerel Yönetimlerde Kadın Ve Temsil: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği" başlıklı Marmara Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,
- 2013 yılında Münevver Özyılmaz'ın "Belediye Meclislerinde Kadın Temsili: Bursa Örneği" başlıklı Marmara Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,
- 2013 yılında Tülay Oruç'un "Yerel Siyasette Temsil ve Katılım: Kadın Aktörler" başlıklı Selçuk Üniversitesi'nde kabul edilen yüksek lisans tezi,

Yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımı ve temsili konusunda doktora tezlerine bakılacak olursa, 2011 yılında N. Şirin Pınarcıoğlu'nun İstanbul ve Kocaeli illerinde niteliksel bir araştırmayı kapsayan, "Yerel Siyaset ve Kadın Katılımı: İstanbul ve Kocaeli'nde Niteliksel Bir Araştırma" başlıklı Marmara Üniversitesi'nde kabul edilen doktora tezi önemli bir çalışmadır. Bu konuda diğer önemli bir çalışma da seçilmiş yerel kadın temsilcilerin demokrasi ve katılım çerçevesinde etki ve katkılarını değerlendirmeye alan, "Demokrasi ve Kadın Temsili Çerçevesinde Yerel Siyasette Kadın Temsilcilerin Etki ve Katkıları: Türkiye'de 2009 Yerel Seçimlerinde Seçilen Kadın Belediye Başkanları Örneği" başlıklı, 2012 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde kabul edilen doktora tezidir.

Yerel siyasette kadın katılımı ve temsili konusunda kitaplara bakılacak olursa; bu konuda Ayten Alkan'ın çalışmaları mevcuttur. Yazarın bu konuda, "Kadınlar Tarafından Kadınlarla Birlikte ve Kadınlar İçin Yerel Politika", "Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı" ve "Belediye Kadınlara da Hizmet Eder. Kadın Dostu Belediye Hizmetleri. Neden, Nasıl?" isimli eserleri yerel yönetimlerde kadının önemini vurgulayan önemli eserler arasındadır. Bu

alanda 2001 yılında Heidi Wedel'in İstanbul'un iki gecekondü mahallesinde mülakat gerçekleştirdiği alan araştırmasını temel alan "Siyaset ve Cinsiyet" adlı eseri bir diğer önemli çalışmadır. Yazar eserinde, mahalle ölçeğinde siyasal katılımı incelemiştir.

2. SİYASAL KATILIM, TEMSİL VE KADIN

Çalışmanın ikinci bölümünde; siyasal katılım, temsil kavramları ve Türkiye’de kadının siyasal katılımı ve temsili tarihsel süreç içerisinde incelenmiştir.

2.1. Siyasal Katılım

Siyasal katılım kavramı, farklı yaklaşımlar çerçevesinde birçok tanıma olan bir kavramdır. Katılım kavramının konu açısından genişliği siyasal katılım tanımını çeşitlendirmektedir.

Katılım kavramı, günlük dilde sıklıkla kullanılmasına rağmen genel anlamda herkes tarafından kabul edilebilir bir tanıma sahip değildir. Katılım kavramının içeriği ve sınırları kimin, nereye, ne zaman ve ne şekilde katılacağı soruları sonucunda ifade edilen cevaplarla değişebilir. Yerel ve genel siyasette alınan kararları etkileme, dernek ve sendikada görev alma, özel firma çalışanlarının yönetsel karar oluşumlarını etkileme gibi birçok konuyu katılım kavramı içerisinde barındırmaktadır. Siyasal katılma, dar anlamıyla sadece seçimlere katılma olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra, siyasal karar alma süreçlerinin her aşamasına dahil olmayı da içerisine katarak daha geniş anlamda da tanımlanabilir (Çukurçayır, 2012: 39).

Kapani’ye göre (2009: 144), “Siyasal katılma, toplum üyesi kişilerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır.” Kapani, bu tanım doğrultusunda, siyasal katılmanın dar anlamda ifadesiyle sadece oy kullanma davranışı olarak görülmesinin eksik bir tanım olacağını belirtir ve katılmanın, “basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsadığı” düşüncesindedir.

Kışlalı (2003: 219) siyasal katılmayı “yurttaşların, devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemleridir” şeklinde tanımlamaktadır. Katılma, özel kişiler tarafından gerçekleştirilen yasal davranışların, siyasal kişileri ve eylemlerini etkilemesidir. Burada özel kişiler bu davranışlarını, siyasal kişileri etkilemek üzerine gerçekleştirmektedir. Bu tanım, profesyonel politikacıları kapsam dışı bırakarak sadece özel kişilerin katılımını siyasal katılım olarak nitelendirmektedir (Verba, Nie ve Kim, 1978: 46).

Özbudun' a göre (1975: 2) siyasal katılım, “vatandaşların, merkezi veya yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleridir.” Bu tanımla Özbudun siyasal katılımı, devlet yönetimi ile ilgili katılma eylemlerini içine alacak şekilde sınırlandır ve siyasal katılmanın, yalnızca ulusal düzeyi değil aynı zamanda yerel düzeyi de içereceğini belirtir.

Yaraman (1999: 11) siyasal katılım kavramını, bireysel ve toplumsal olmak üzere iki yönlü değerlendirir. Bireysel siyasal katılım oy verme davranışına ilişkindir ve seçmenin tek başına yerine getirebileceği bir eylemdir. Toplumsal siyasal katılım ise tümüyle ve doğrudan bir kamusal alan etkinliğidir ve siyasal parti üyeliği ya da siyasal kadroya aday olma biçiminde gerçekleştirilir. Bu bağlamda Ayata-Güneş'e göre de (Ayata-Güneş, 2015: 262-264) bireysel siyasal katılım, vatandaşlık görevi sayılabilen ve hiç bir insan ilişkisi gerektirmeyen bir davranıştır. Toplumsal siyasal katılım ise açıkça insanlar arasında ilişki kurulmasını, bir gruba dahil olmayı ve o grupta etkin olmayı dolayısıyla sosyal anlamda faal olmayı gerektirir. Ayata-Güneş, bu tanımlar doğrultusunda, bu iki tür siyasi faaliyeti etkileyen sorunların ayrı olduğu gibi, iki tür siyasal katılımda kadınların aldıkları roller ve katılım biçimlerinin de farklı olduğu düşüncesindedir. Bireysel siyasal davranış, cinsiyet, yaş, eğitim, sosyo-ekonomik durum gibi faktörlerden büyük ölçüde etkilenir. Özellikle cinsiyet burada en önemli faktörlerden biridir. Cinsiyet, diğer faktörler gibi etkilidir ama oransal etkisi duruma göre değişir. Toplumsal siyasal davranış ise, bir etkileşim ve grup hareketi gerektirdiği için niteliği farklıdır.

Siyasal katılım kavramının farklı tanımlarından anlaşılacağı gibi, kavramla ilgili ortak bir tanım mevcut değildir. Bu durumun nedenleri Uysal üç nedene bağlayarak açıklamaktadır:

Bir kısmı katılmanın hem gelişmekte olan hem de gelişmiş sanayi toplumlarında demokrasinin islerlik kazanmasına ilişkin çeşitli çabaları içeren bir süreç olarak kabul edilmesinden doğmaktadır. Diğer bir kısım sorun, katılma ile demokrasinin özdeşleştirilmesinden, katılmanın yalnızca demokrasiye özgü bir olgu olarak kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Ortak tanım ve kuram bulunmayışının diğer bir nedeni ise günümüzde katılmanın

daha çok uygulamaya yönelik olusudur. Ulusal yerel yönetimler ya da çalışma yasamı gibi farklı alan ve düzeylerde, her birinin kendi amacına, yapısına ve ilişkilerinin doğasına uygun işlevsel tanımların yapılmasıdır. Böylece katılma uygulamalarının normatif, süreçsel ve davranışsal yönü, içinde yer aldığı alanla sınırlı kalarak, hem evrensel bir tanıma ulaşılmasını hem de ortak bir kuramın geliştirilmesini engellemektedir. Uygulamaya yönelik oluş bir yandan da katılmanın ele alındığı kuramsal çerçevenin kendi değişkenleri içinde incelenmesine neden olarak ortak bir kavrama ulaşılmasını daha da zorlaştırmaktadır. (Uysal, 1984: 110)

Görüldüğü üzere siyasal katılım kavramının ortak bir tanımı yoktur. Ancak, siyasal katılımın nitelikleri konusunda ortak bir eğilimden söz edilebilir. Bu durumda siyasal kararların alındığı kademelerdeki yöneticilerin belirlenmesi ile alınan ya da alınacak kararların bireyler tarafından sergilenen tutum ve eylemlerden etkilenmesi, siyasal katılımın nitelikleri olarak ifade edilebilir (Dursun, 2006: 86).

2.1.1. Siyasal Katılımın Düzeyi ve Biçimleri

Robert Dahl'a göre (1963: 57) siyasal katılmanın boyutları, "ilgi, önemseme, bilgi ve eylemdir." İlgi ve önemseme, siyasal olayları yakından izlemek ve siyasal olaylara önem vermek anlamına gelmektedir. Bilgi ise, siyasal olaylarla ilgili bilgi sahibi olmayı ifade ederken; eylem siyasal olaylar içerisinde aktif olarak yer almayı ifade eder. Katılmanın bu dört boyutu da birbirleriyle bağlantılı olan tutumlardır. Bu tutumlar doğrultusunda Dahl'a göre, toplumda siyasal katılma açısından dört grup vardır: "a) siyasal olmayan tabaka, b) siyasal tabaka, c) iktidar peşinde koşanlar, d) iktidar sahipleri." Kapani' ye göre, bu gruplandırma bize toplumun bir iç-kesitini verir. "İktidar peşinde koşanlar" ve "iktidar sahipleri" kategorileri bütün siyasal sistemlerde bir azınlığı oluştururlar. Katılma problemi açısından asıl önemli olan ise "siyasal tabaka" ve "siyasal olmayan" tabaka ayrımıdır (Kapani, 2009: 147).

Siyasal katılma, farklı düzey ve biçimlerde gerçekleşebilir. Milbrath, siyasal katılma eylemini kolaylık ya da zorluk derecesine göre sınıflandırmaktadır. Katılma eylemlerinin kolaydan zor olana doğru sıralaması ise şu şekildedir: İzleyici eylemleri, geçiş eylemleri ve gladyatör eylemleri. İzleyici eylemleri,

seçimlerde oy verme gibi bir eylemdir. Siyasal parti mitinglerine katılmak, siyasal partiye maddi kaynak sağlamak geçiş eylemlerindedir. Gladyatör eylemler ise, bir partiye üye olmak ve partide aktif görev almak, seçimlerde aday olmak gibi siyasal alanda daha aktif olmayı gerektiren faaliyetlerdir (Milbrath ve Goel, 1977: 18-21).

Milbrath, siyasal katılma eylemini sınıflandırmasının yanında siyasal katılma biçimlerini altı farklı grupta sınıflandırmaktadır. İlki aktif ve pasif katılma, bazı kişiler yoğun katılım gerçekleştirir bazıları ise pasif kalır. İkincisi, açık ve gizli katılma, bireylerin siyasal eylemlerinin bazıları kamuoyuna açık iken bazıları gizlidir. Üçüncüsü, zorunlu ve bağımsız katılma, bazı siyasal eylemleri yasalar zorunlu kılar iken bazı eylemler ise bireyin bağımsız verdiği kararlar doğrultusunda gerçekleşir. Dördüncüsü, sürekli ve süreksiz katılma, siyasal parti üyeliği sürekli bir katılma iken oy verme süreksiz bir katılmadır. Beşincisi, sözlü ve sözsüz katılma, açık oturuma katılmak sözlü katılmaya örnektir. Protesto eylemlerine katılmak ise sözsüz katılıma örnektir. Son olarak, toplumsal olan ve toplumsal olmayan katılma, eğer toplumun diğer üyeleri ile birlikte katılma gerçekleşirse toplumsal katılma söz konusudur yoksa bireysel katılımdan söz edilir (Milbrath ve Goel, 1977: 30-31).

Baykal (1970: 30-31) siyasal katılımı; “siyasal olayları izlemek”, “siyasal olaylar karşısında tavır almak” ve “siyasal olaylara karışmak” olmak üzere yoğunluklarına göre üç farklı gruba ayırır. Birincisi, medya aracılığıyla siyasal yaşamdaki gelişmeleri izlemek, parti kongreleri ve mitinglerine dinleyici olarak katılmak gibi faaliyetleri kapsar. İkinci grupta ise, birey yaşanan siyasal gelişmeler karşısında bir tutum alır. Bu tutumunu ise, medya aracılığıyla ya da özel temaslarla çevreye yayma ihtiyacı hisseder. Dolayısıyla ikinci grup bir önceki katılma biçimine göre daha yoğunluklu bir katılma şeklini içerir. Üçüncü grup, siyasi partiye ve derneklere üye olmak, üye olunan parti ve derneklere aktif rol almak, mitinglere katılmak, seçimlerde aday olmak olarak kendini gösterir. Bu son katılım biçimi, siyasal katılımın en yoğun ve ileri biçimidir.

Çam’da, siyasal katılma düzeylerini üç gruba ayırır. İlk iki grup, siyasete katılmamak, ilgi duymamak ya da sadece seçimlere katılmaktır. Son katılma biçimi ise siyasete ilgili olmayı sadece seçimlerle sınırlamaz dolayısıyla seçimler haricinde de siyasete ilgi duyulmaktadır. Ayrıca bu son katılma biçimi; siyasal

olayları izlemeyi, siyasi konuşmaları dinlemeyi, bu konuşmalara katılmayı kapsar (Çam, 1977: 327).

2.1.2. Siyasal Katılımın İşlevi

Siyasal katılma, toplumların demokratik açıdan gelişmişliğinin önemli bir göstergesidir. Katılma, bir ülkede demokrasinin ne kadar benimsendiği ve o ülkede demokrasi ilkelerinin ne kadar işlediği hakkında bilgiler veren bir unsurdur. “Katılma eylemi; seçim kampanyalarında çalışma, mitingleri izleme, siyasi tartışmalara katılma, oy kullanma, bireysel ve örgütsel çıkar sağlamak, çıkarları korumak, siyasi kararları etkilemek, bilgilenmek, siyasi bilginin geliştiğini kanıtlamak, yönetimde görev almak ve siyasi statüye kavuşmak” gibi amaçlarla gerçekleştirilebilir (Çağlar, 2011: 57).

Katılma, çağdaş toplumları geleneksel toplumlardan ayıran önemli bir ölçüttür (Özbudun, 1975: 1). Çağdaş toplumlar, farklı siyasi görüşlere dayanan siyasi partiler, dernekler, bağımsız medya kuruluşları ve geniş ölçüde siyaseti etkileme olanaklarıyla tanınırlar. Batı demokrasileri, sanayi devrimi ile siyasi devrimi birlikte yaşamışlar ve bugünkü düzeylerine ulaşmışlardır. Batı demokrasileri dışında kalan toplumlar da, bu demokrasilerdeki hukuksallık ve demokratiklik standartlarını kendi ülkelerinde sağlamak istemeleri anlamlıdır. Ancak, demokrasinin kökleşmesi uzun zaman alan bazı dönüşümleri de gerektirir. Bu gerçeği, batı demokrasileri dışında olan ama bu demokrasileri yaşam biçimi olarak benimseyen toplumların göz ardı etmemeleri gereklidir (Çukurçayır, 2012: 37-38). Çukurçayır'ın ifadesiyle, “siyasal katılma da, işte böyle uzun bir siyasi ve toplumsal koşunun sonucunda varılan, çağdaş demokratik bir kurumdur ve demokrasilerde anayasal temele sahiptir.”

Katılımda etkileyen ve etkilenen olmak üzere iki taraf vardır. Katılım otoriteye sahip olan tarafı etkileme amacıdadır. Katılım, sosyal bilimciler tarafından karar vermede iyi yönetişimi sağlama, özel baskı gruplarının negatif etkilerini engelleme amacıyla kullanılmaktadır. Bu anlamda katılım, kamu yararını gerçekleştirme, siyasi çoğulculuk ve aktif vatandaşlık kavramları etrafında ele alınır. Katılım, vatandaşları siyasi anlamda eğiten, geliştiren, içinde yaşadıkları toplumla bütünleşmelerini sağlayan ve onlara aidiyet duygusu kazandıran bir araç olarak görülür (Genç, 2012: 49).

Kışlalı'ya göre (2003: 220), siyasal katılma rejimden rejime farklılık gösteren bir yapıdadır. Demokrasinin yeterince işleyemediği durumlarda, seçimler ve siyasal katılım birbirine eş görülür. Ayrıca Kışlalı, siyasal katılımın sadece bir araç değil aynı zamanda bir amaç olduğunu da vurgulamaktadır.

Çukurçayır, Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi adlı kitabında katılımın işlevlerini bireysel ve devletle ilgili işlevler olarak iki gruba ayırmıştır. Bireyin kendini, kamusal eylemlere karşı seyirci olmaktan kurtarabilmesini, katılım olgusunun ilgili siyasal sistemdeki işlevselliğine bağlamıştır. Çukurçayır, katılımın, günübürlük politikalar gereği değil de, gerçekten demokratik bir topluma kavuşma amacıyla gerçekleştirilmeye çalışıldığı takdirde, birey için hem kişiliğini geliştirme hem de yaşam çevresini biçimlendirme amacına yönelik çok önemli getirileri olan bir süreç olacağı düşüncesindedir. Bireyle ilgili işlevler; *eşitlik, yönetimi denetleme ve bireysel hakların korunmasıdır*. Bu işlevler hukuk devleti ilkeleri ve demokrasinin olmazsa olmaz unsurları arasındadır. Devletle ilgili işlevleri ise; *bütünleşme, meşruluk, doğru karar alma ve etkinlik* olarak sıralamıştır. Bütünleşme, bireyin siyasal sistemle bütünleşmesi anlamına gelir. Toplumsal ve siyasal sistemle bütünleşen bireyin, toplumsal dayanışma duyguları artar ve yurttaş demokratik siyasal sürece dahil olur. Meşruluk, yönetenler için önemlidir. Daha fazla yurttaş katılımıyla, yönetimin alacağı kararların yasallığı sağlanır. Nitelikli ve etkili kararların alınmasında ise yurttaşların düşünceleri önemlidir. Çukurçayır, “işlevsel bir katılım süreci yönetsel kurumların kendini yenilemesi demektir” der (Çukurçayır, 2012: 56-62).

2.1.3. Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler

Bireylerin siyasete aynı ilgi düzeyinde yaklaştıklarını söylemek olası değildir. Bunun yanı sıra siyasete olan ilginin dışında, bireylerin siyasal katılımını olumlu ya da olumsuz etkileyen pek çok faktör vardır. Bu faktörleri en genel anlamda, bireylerin sosyo-ekonomik durumları, yaşanılan toplumun siyasal yapısı ve psikolojik etkenler olarak sıralayabiliriz. Aşağıda, siyasal katılımı etkileyen faktörlerin önemini ortaya koymak doğrultusunda, özellikle çalışmanın temel konusuna paralel olarak, ilk olarak cinsiyet faktörü ve devamında eğitim, meslek, gelir düzeyi, kitle iletişim araçları, yaşanılan kent, örgüt üyeliği, yaş ve psikolojik etkenler alt başlıklar halinde incelenmektedir.

2.1.3.1. Cinsiyet

Siyasal katılım iki yönlü (bireysel ve toplumsal olarak) değerlendirildiğinde, katılımın bireysel boyutunda, örneğin oy verme davranışında, cinsiyet arası farklılıklar söz konusu değildir. Ancak, toplumsal katılım boyutu incelendiğinde kadın katılımının düşüklüğü ortadadır. Dolayısıyla kadının ulusal ve yerel ölçekte katılım oranlarının düşüklüğü, cinsiyetin siyasal katılımı etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Siyasal temsil ve katılımı etkileyen toplumsal ve ekonomik birçok faktör bulunmaktadır. Ancak, kadınların siyasal katılım ve temsili etkileyen temel dinamik için toplumsal cinsiyet rolleri diyebiliriz. Toplumsal cinsiyet rolleri, eril tahakkümün belirlediği, cinsiyet ayrımcılığına dayanan ve ayrımcılığı yeniden üreten; bu açıdan toplumsal alanı ikiye ayırarak kamusal ve özel alan olarak kurgulayan ve erkek için kamusal alanı kadın için ise özel alanı uygun gören bir yaklaşıma dayalıdır (Pınarcıoğlu, 2011: 45).

Cinsiyetçi bakış açısıyla, kadın ve erkeğe farklı işler yükleyen cinsiyete dayalı iş bölümü gereği, kadının alanı evdir. Kadına yüklenen anne/eş rolü gereği kadın, çocuklarının ve eşinin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışır ve bu toplumsal rol kadını evde kalmaya zorlar. Cinsiyete dayalı iş bölümü gereği erkeğin çalışma alanı ise kamusal alandır (Sancar-Üşür, 2000: 204). Sancar-Üşür (2000)'e göre "kadınların yaptıkları işler 'özel' yaşam alanında, dolayısıyla toplumun 'ortak' yaşamının dışında görülür; bu nedenle de kamuyu ilgilendirmeyen, diğer deyişle 'apolitik' bir dünyaya ait olarak tanımlanı". Ayrıca Yaraman (1999: 20)' a göre kadınların kamusal alana katılmaları da bir bakıma geleneksel ev içi rollerinin uzantısıdır. Örneğin, kadınlar çalışma yaşamında hemşirelik, öğretmenlik vb., sivil toplum çalışmalarında yardım dernekleri vb., siyasal partilerde kadın kolları vb., alanlarında yoğunlaşmakta, böylece kamusal yaşamda da geleneksel ataerkil rollerini yeniden üretmektedir.

Siyasal faaliyetlere kadın katılımının azlığı için birçok neden gösterilebilir. Wintringham bunları dört temel kategoride toplamıştır: "Ailevi sorumluluklar, katılım için gerekli eğitim ve beceri noksanlıkları, ayrımcılık ve cinsiyet rolü sosyalleşmesi." (Wintringham'dan akt. Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 100) Bu kategorilerden cinsiyet rolü sosyalleşmesinin, politik cinsiyet ayrımı için önemli bir açıklama getirdiği söylenebilir. Kızlar ve erkekler için hangi davranışların

uygun olduğuna dair doğdukları andan itibaren aldıkları dersler, siyasete karşı duruşlarını sergilerken etkili olmaktadır. Dolayısıyla kızlar ve erkeklerin kendilerine yüklenen rollerinin bir gereği olarak davranışları şekillenmekte ve aynı şekilde siyasal tutumları da farklılaşmaktadır. Siyasetin kadınlar için çok da uygun olmadığı anlayışının genel olarak kabul edilmesinin, cinsiyet ayrımının durağanlaşmasına önemli bir katkı yaptığı söylenebilir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 100).

Kalaycıoğlu, kadınların siyasal katılımının yetersizliğinin altında yatan nedenleri şu şekilde açıklar (Kalaycıoğlu, 1983: 19):

Cinsler arası rol farklılıklarına bağlı olarak ve toplumun beklentilerine de uygun bir biçimde kadınların aile ve ev dışı yaşam için gerekli olan eğitim, girişkenlik v.b. türünden niteliklere erkeklere oranla daha az sahip olması beklenebilir. Bu ise kadınların siyasal beceri ve olanaklarının erkeklere oranla daha az olduğu anlamına gelmektedir. Cinsiyet ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi belirten üç hipotez ileri sürülebilir. İlk olarak, cinsiyet rollerinin siyasal katılmayı toplumsal statü veya sosyoekonomik statü üzerindeki etkisi yoluyla belirlediği, yani, kadınların genel olarak erkeklere oranla daha düşük bir sosyoekonomik statüde bulunmaları nedeniyle siyasal yaşama daha az katıldıkları iddia edilebilir. İkinci olarak, kadınların düşük sosyoekonomik statüleri nedeniyle erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik nedeniyle siyasal yaşama daha az katıldıkları ileri sürülebilir. Üçüncü olarak da özellikle toplumun ondan “aile” ve “ev” e yönelik bir rol beklentisinde olması, bu yüzden de siyasal katılma gibi aile dışı ve kadın için toplumun uygun görmediği davranışları gerektirecek bir yaşama sahip olması erkeklere oranla zor olacağı için siyasal yaşama daha az katıldıkları iddia edilebilir.

Kadının siyasal yaşamda yeterince var olamayışının nedenleri arasında kadınların siyasete karşı ilgisiz olduğu ileri sürülmektedir. Kışlalı (2003: 224)'ya göre, çocuk doğurma görevinin kadında olması kadını eve hapsetmektedir. Dolayısıyla kadın ev işlerini yönlendirmekte ve bu nedenle, siyaset kadının ilgi

alanı dışına itilmektedir. Kışlalı, ayrıca siyasi konularla ilgili yapılan anketlerde cevapları bilmediklerini ya da fikirlerinin olmadığını beyan edenlerin daha çok kadınlar olduğunu vurgular ve kadınların olağan dönemde daha az oy verdiklerini, oy verdiklerinde de daha tutucu partilere yöneldiklerini belirtir.

Yaraman (1999: 18), kadının siyasal alandaki nicel ve nitel sınırlılığının en önemli nedenlerinden birini aile kurumunun yapısıyla derinden ilişkili olarak kadının çalışmaması durumu olarak görmektedir. Çeşitli araştırmalarda, özellikle çocuk sahibi olma ve ev içi rollerle sınırlanma kadının siyasal yaşama katılımına engel olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca çalışan kadınların siyasal etkinliklere ev kadınlarından daha çok katıldıklarını gösteren bulgular yaygındır. Ancak siyasal etkinliklere zaman sorunundan dolayı yeteri kadar katılamadıklarını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Buradan anlaşılacağı üzere, kamusal yaşama, çalışma yaşamına katılan kadının iş sorumluluğu ve ev/aile sorumluluğunu bir arada yüklediği söylenebilir. Yaraman'a (1999: 18) göre, " cinsiyetler arasında paylaşımcı bir iş bölümü gerçekleşmediği sürece kamusal yaşama katılım kadın için 'çifte sömürü' sorununu gündeme getirmektedir. Kadının özel yaşama ait geleneksel sorumluluğu sürdükçe tam anlamıyla özgürleşmesi olanaksızdır."

Siyasal katılımda cinsiyet faktörü, sadece Türkiye'de değil dünya genelinde siyasal katılımı etkileyen önemli bir faktördür. Günümüzde, sadece bir takım yasal çerçevelerin oluşmasının kadınların siyasal katılımı için yeterli adımlar olmadığı ve kadınların eksik katılımının altında yatan nedenler gerçekçi bakış açısıyla tartışılmaktadır. Çağdaşlaşmayla birlikte, siyasetin erkek işi olduğu fikri gerilemektedir. Kadınlar daha fazla çalışma yaşamına katılmakta ve eğitim düzeyleri yükselmektedir. Bu gelişmeler olumlu yönde olsa da kadının her alanda ikinci planda olduğu gerçeği henüz ortadan kalmamıştır.

2.1.3.2. Eğitim

Eğitim toplumun önemli gereklerinden biri olmasının yanı sıra, siyasal katılmada etkileri güçlü olan bir faktördür. Kalaycıoğlu, siyasal katılmada eğitimin işlevlerini sıralar: ilk olarak, eğitim durumu yüksek olanlar için siyasal katılma bir vatandaşlık görevidir; ikincisi, iyi eğitim almış olan birey, çevresini daha iyi gözlemler ve çevresini değiştirme becerisi ve inancına sahip olur; üçüncü olarak, eğitimin birey açısından sağladığı en önemli sonuç gelir ve sosyal statüdür; dördüncü olarak, bireye bilişsel yetenek kazanmasını sağlar; beşinci olarak,

eğitilmiş birey, kendisi gibi eğitilmişlerin oluşturduğu ortamlarda bulunacağından daha nüfuzlu bir yapıya sahip olur ve bireyin çevresiyle kurduğu bu ilişkiler, yönetsel mekanizmalar ile rahat ilişkiler kurulabilecek niteliktedir; son olarak ise Birey eğitim aldığı sırada pek çok arkadaş edinir. Bireyin siyasal yaşama katılımında bu arkadaşlarının da rolü büyüktür (Kalaycıoğlu, 1983: 26-30).

Katılım süreçlerinin hangi düzeylerinde olursa olsun, katılımcıları oluşumuna katılacakları kararlarla ilgili geniş bilgiye sahip olmaları bir zorunluluktur. Tartışılan konuyla ilgili sorunları kavrama ve çözmeye katkıda bulunulacak eğitim düzeyinde olmak şarttır. Yüksek düzeyli eğitim, istenen anlamda katılım demek olmasa da ancak eğitim düzeyi katılımı kolaylaştırıcı bir etkide bulunduğu genel yaygın görüştür (Çukurçayır, 2012: 87). Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, eğitimle doğrudan ilişkisi bulunan meslek ve gelir düzeyi gibi değişkenleri birbirinden bağımsız düşünmemektir.

2.1.3.3. Meslek

Bireyin sosyal durumunu gösteren önemli ölçütlerden biri de bireyin mesleğidir. Meslek, bireyin sosyal statüsünü gösteren bir ölçüttür. Bireyin içinde bulunduğu ortam, yetiştiriliş tarzı, aldığı eğitim mesleğinin belirlenmesinde önemli rol oynar. Bireyin toplumsal statüsünün yükselmesiyle birlikte, kamusal politikalara ilgi düzeyi de artar (Çukurçayır, 2012: 87). Meslek, bireyin gelir durumunu doğrudan etkiler ve sahip olunan mesleğin eğitim durumuyla da bağlantısı bulunmaktadır. Daha iyi bir eğitim, daha iyi bir meslek, daha iyi bir gelir ve daha iyi bir çevre demektir. Dolayısıyla çevresi genişleyen bireyin siyasetin farklı kollarına katıldığı görüşü genel anlamda savunulmaktadır.

2.1.3.4. Gelir Düzeyi

Siyasal katılımı etkileyen önemli faktörlerden biri de gelirdir. Kışlalı (2003, 224) 'ya göre, gelir düzeyindeki yükselmeye siyasal olaylara ilgi artmakta; düşük gelirli gruplara gidildikçe ise bu ilgi tamamen yok olmaktadır. Gelir düzeyindeki farklılaşma, bireyin yaşanan olaylara bakış açısını, yaşayış şeklini, aldığı kararları etkileyen önemli bir faktördür.

Siyasal katılım ve gelir düzeyi ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda alt gelir grubundaki kişiler ile üst gelir grubundaki kişilere karşılaştırıldığında, alt gelir grubundaki kişilerin üst gelir grubundaki kişilere göre siyasete daha az ilgi

duyduklarının görüldüğü iddia edilmektedir. Bu durumun nedeni için ise alt gelir grubundaki kişilerin öncelikli olarak temel ihtiyaçlarını karşılamaları için uğraş verdikleri ve dolayısıyla sosyal alanda var olan diğer sorunlara karşı ilgisiz kalmış olmaları öne sürülmektedir. Bunun yanı sıra, gazete ve dergi gibi bilgi edinilecek kaynaklara ulaşmada gelir faktörü önemlidir. Gelirlerini nedeniyle de alt gelir grubundaki insanların imkânları daha kısıtlı olmaktadır. Dolayısıyla kişiler öğrenememiş olmalarının verdiği eksiklik sonucunda da ilgisizlik doğmaktadır. Bunların yanı sıra, siyasi partilerin seçim dönemlerinde kampanya amaçlı yaptığı tanıtımlar, kişileri bilgilendirmekten ziyade ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu için alt gelir grubundan kişiler de daha çok ihtiyaçlarını göz önünde tutarak siyasal tercihlerini oluşturmaktadır (Gücük, 2006: 10).

Gelir artışının siyasal katılımı olumlu etki yarattığı ve gelirin artmasıyla birlikte siyasal katılımın da arttığı görüşü yaygın olarak savunulmaktadır.

2.1.3.5. Kitle iletişim araçları

Günümüzde giderek yaygınlaşan kullanımı ile kitle iletişim araçları yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Özellikle siyasal sosyalizasyonda kitle iletişim araçlarının önemli bir yeri vardır. Demokrasinin gelişmesinde, yönetimin daha açık ve şeffaf olmasında, siyasetin vatandaşlar tarafından yakından izlenmesinde kitle iletişim araçlarının oldukça önemi vardır. Bireyin kitle iletişim araçlarını takip etmesiyle birlikte, yaşadığı ortamda yaşanan gelişmeler hakkında bilgisi olur. Kitle iletişim araçlarını daha çok takip eden bireylerin, siyasal katılımının daha az takip edenlere göre daha yoğun olduğu, siyasetle daha yakından ilgi duyduğu yaygın görüştür (Çukurçayır, 2012: 88-89). Ancak burada üzerinde durulması gerekli olan nokta, kitle iletişim araçlarının güvenilirliği ve tarafsızlığıdır. Siyasal katılımın bilinçli bir şekilde gerçekleşebilmesi için kitle iletişim araçlarının güvenilir ve tarafsız olması şarttır.

2.1.3.6. Yerleşim yeri

Bireyin siyasal katılımını etkileyen bir diğer önemli unsur, bireyin yaşadığı yerdir. Kırsal veya kentsel alanlarda var olan farklı sosyo-ekonomik durumlar siyasal katılım düzeyini olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Genel olarak büyük şehirlerde yaşayanlar arasında, kırsal alanlarda yaşayanlar gibi yakın ilişkiler görülmez. Büyük şehirlerde yaşayanların siyasal katılımını etkileyen

pek çok faktör var iken, kırsal kesimlerde yaşayanlar siyasal tercihlerinde daha çok kendinden büyüklerinin güdümündedir.

Yerleşim yerinin siyasal katılmayı etkilemesi hususunda iki farklı görüşten bahsedilebilir. Bunlardan ilkinde göre, şehirler modernleşmenin en önemli unsurudur ve bu doğrultuda şehirler, şehirlerde yaşayanlara sunduğu çeşitli kültürel ve siyasal olanaklarla siyasete aktif katılımı etkili olmaktadır. Dolayısıyla şehir yaşamı siyasal katılım eğilimini olumlu etkilemektedir. Buna göre şehirlerde yaşayanlar ile kırsalda yaşayanlar karşılaştırıldığında, kırsal alanlarda yaşayanların siyasal katılım eğilimi şehirlerde yaşayanlara nazaran daha düşük oranda kalmaktadır (Dursun, 2006: 90). Bu görüşe karşı olan ‘topluluğun zayıflaması’ yaklaşımına göre ise, kentte yaşayan bireylerin siyasal katılımı daha düşüktür. Bu görüşe göre, kırsal alanda bireyin davranışlarının şekillenmesi daha net çizgilerle belirlidir ancak kent hayatının doğurduğu karmaşık yapı ve bireyi daha çok ikincil plana sürükleyen ilişkiler bireyin karar alma sürecindeki etkinliğini azaltır ve siyasal katılmayı zorlaştırır (Çukurçayır, 2012: 85).

Sonuç olarak kent yaşamının siyasal katılım açısından sunduğu imkanlar ortadadır ve kentlerde görülen siyasal katılımın kırsal alanlardakine oranla daha bağımsız ve daha yoğun sağlandığı genel kabul görmektedir.

2.1.3.7. Örgüt üyeliği

Kalaycıoğlu’na göre, bir örgüte üye olmanın birey üzerinde farklı etkileri vardır. İlk olarak, bir örgüte üye olmak bireyin ilgi alanını belirler. Bu açıdan örgüt üyeliği için, bireyin bir yaşam felsefesini kabul ettiği anlamını taşıdığı söylenebilir. İkincisi, birey grubun diğer üyelerine benzemeye ve grubun diğer üyeleriyle yakın ilişki kurmaya çalışır. Üçüncüsü, örgüt üyesi birey, örgütün kurallarına uymadığı ve örgütün diğer üyeleri gibi davranmadığı takdirde, örgütten uzaklaştırılacağı korkusunu taşır (Kalaycıoğlu, 1983: 35).

Çukurçayır (2012: 90)’a göre, “örgüt üyeliği, siyasal görevler üstlenmede anahtar bir statüdür. Çünkü örgütlerde edinilen deneyimler, örneğin bürokrasi ve karar organlarıyla temas, bireyi siyasallaştırmakta ve karar alma mekanizmalarında görevler almaya özendirilmektedir. Toplumun bütün kesimleri, işbirliği yaparak amaçlarına ulaşabileceklerini bilmekte ve gittikçe artan bir oranda örgütlenmektedirler.” Kısaca, siyasal parti, dernek gibi örgütlenmelerde yer alan

bireyin siyasal hayata karşı bilgisi ve ilgisinin arttığı dolayısıyla da örgüt üyeliğinin siyasal katılıma olumlu etkisinin mevcut olduğu genel yaygın görüştür.

2.1.3.8. Yaş

Cinsiyet rolleri gibi bireyin etkisi dışında belirlenen ve siyasal katılımı etkileyen önemli faktörlerden biri de yaştır. Burada önemli olan bir diğer faktör ise, bireyin bulunduğu yaşı tarihsel olarak hangi döneme denk geldiğidir. Toplumsal siyasallaşmanın yoğun olarak yaşandığı dönemlerde, birey ve yaş arasındaki siyasal katılma etkileşiminin özü değişmektedir. Bu duruma örnek olarak 1968 ve 1990 kuşakları gösterilebilir. 1968'ler kuşağı ile 1990'lar kuşağı oldukça farklı yönelimlere sahiptirler ve siyasal yaşamı farklı düzeyde etkilemekte ve ondan yine farklı düzeyde etkilenmektedirler (Çukurçayır, 2012: 82).

Yücekök, yaşı siyasal katılıma etkisini şu ifade eder (Yücekök, 1987: 28):

Gençler genellikle siyasal katılmaya nispeten az katılırlar. Normlara ve örgütlere ilgisizdirler. Yaşlılara nazaran iş arama nedenleriyle daha fazla yer değiştirirler, seyahat ederler. Bu yüzden çevre hissi yoktur. Mahalli yaşantının sıcaklığından, yüz yüze temasından nispeten yoksundurlar. Gelirleri daha henüz düşüktür. Ev, bark kurmamışlarsa koruyacakları mülkleri, çıkarları da pek yoktur. Bu yüzden katılmaları düşük olur. Ama orta yaşlı bir adam genellikle yerleşmiş, belli bir statü ve mesleğe kavuşmuş adamdır. Dolayısı ile koruyacağı çok şey vardır, toplumda. Bu nedenle orta yaşta siyasal katılma artacaktır. Her tabakanın, etnik grubun, ırk topluluklarının içinde ayrı, ayrı yaş gruplarının siyasal davranışı arasında büyük farklar vardır. Yaşlılar emeklilikleri dolayısı ile iktisadi buhranlardan daha fazla etkilenirler. Diğer kişilere olan temas eksikliği, soyutlanmış olmaları, onları batı ülkelerinde sol akımları daha fazla benimsemeye götürmüştür.

Özetle, genel olarak siyasal katılımın yaşla orantılı olarak arttığı görüşü yaygındır. Yaş faktörü de hem diğer siyasal katılımı etkileyen faktörlerle hem de sosyo-ekonomik faktörlerle etkileşim halindedir ve siyasal katılımı etkiler.

2.1.3.9. Psikolojik faktörler

Siyasal katılımı etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin yanı sıra psikolojik faktörler de mevcuttur. Kapani'ye göre, siyasal katılmayı etkileyen psikolojik faktörler arasında en başta gelen unsur “etkinlik duygusu”dur. Kapani etkinlik duygusunu, “kişinin kendi eylem ve davranışları ile çevresine ve olayların akışına etkide bulunabileceği inancını taşıyıp taşımadığını ifade eden bir kavramdır” şeklinde tanımlar. Bazı kişiler bu konuda daha kendilerine güvenen bir tutum içerisinde olurlarken, bazı kişiler de çevrelerinin ve çevrelerinde gelişen olayların etkisiyle kendilerini daha güçsüz hissederler. Bu iki farklı psikolojik tutumun kişilerin siyasal davranışlarının belirlenmesinde önemli ölçüde etkisi olduğu ileri sürülmüştür. Burada etkinlik duygusunun kişide zayıf ya da güçlü olması durumuna göre siyasal katılma eğilimi düşmekte ya da artmaktadır (Kapani, 2009: 146).

Siyasal katılımı etkileyen diğer bir psikolojik unsur “yurttaşlık görevi duygusu”dur. Yurttaşlık görevi duygusuyla birey siyasal süreçlere etkili olup olmayacağını düşünmeden katılmaktadır. Baykal'a göre siyasal katılma ve yurttaşlık duygusu arasında olumlu bir ilişki vardır. Aynı zamanda kişilerde eğitim ve gelir seviyesi yükseldikçe yurttaşlık görevi duygusunun da artacağını belirtmektedir (Baykal, 1970: 100).

Siyasal katılımı etkileyen bir diğer unsur da “sosyal girişkenlik duygusu”dur. Toplumda bazı bireyler daha girişken daha aktif iken, bazıları ise daha içe kapalıdır. Sosyal ilişkilerde daha rahat davranan bireylerde siyasal katılım eğiliminin daha yüksek olduğu görülmektedir (Dursun, 2006: 98).

Siyasal katılımın bir psikolojik boyutunu da Gücük (2006: 14) özetlemiştir: “Bireylerin, siyasi iktidardan beklentilerinin karşılanmaması, seçim öncesinde verilen sözlerin karşılığını bulamaması, siyasete bakışlarını etkilemekte, umutsuz bir tavır sergileyen birey, siyasete de uzak durmaktadır.”

2.2. Siyasal Temsil Kavramı

Heywood (2007: 324), temsilin günlük dilde kullanımını ve siyasi alandaki tanımını şu şekilde ifade etmiştir: “Temsil, günlük dilde bir resmin bir manzarayı veya bir kişiyi temsil ettiği söylendiğinde olduğu gibi ‘tanımlamak’ veya ‘mevcut kılmak’ anlamı taşır. Siyasi bir ilke olarak temsil, bir bireyin veya

grubun daha geniş bir insan topluluğu adına hareket etmesini sağlayan bir ilişki biçimidir.” Ayrıca Heywood temsilin, insanların görüşlerinin savunulması ya da çıkarlarının garanti altına alınması suretiyle, yöneticileri ve yönetilenleri birbirine bağladığını savunmaktadır.

Temsil kavramı, siyaset biliminde kullanılan temel kavramlarından biridir. Günümüzde kullanılan temsil, Romalıların “repraesentare” sözcüğünden türemiş bir kavramdır. Ancak, “repraesentare” sözcüğünün günümüzde kullanılan anlamından oldukça değişik bir anlamda kullanıldığı, yönetilenler adına hareket eden yöneticiler ya da siyasal kurumlar için kullanılmadığı söylenebilir. Günümüzdeki kullanımına benzer anlamda, ilk defa 13. ve 14. yüzyıllarda Latince’de, daha sonra da İngilizce’de, Kilise Konseylerine katılmak üzere gönderilen kişiler için kullanılmaya başlandığını görülmektedir. Ortaçağ dönemi boyunca kavramın bugün modern anlamıyla kullanıldığına rastlanmamakla birlikte, kavramın tüm Ortaçağ boyunca yaşanan sosyal ve hukuki gelişmelerle birlikte, zamanla geliştiği görülmektedir (Örs, 2006: 3).

Siyasal katılım ve siyasal temsil ulusal ve yerel düzeydeki seçimlere dayalı siyasetin temel kavramlarıdır (Kurtoğlu, 2004: 322). Siyasal katılım kavramını genel anlamda bireysel ve toplumsal olarak değerlendirildiğinden bahsetmiştik. Bu doğrultuda siyasal temsil için, toplumsal siyasal katılımın bir boyutudur diyebiliriz ve siyasal temsil, siyasi karar alma mekanizmalarına seçilecek yurttaşların çıkarları doğrultusunda onları temsil etmeyi üstlenen temsilciler aracılığıyla gerçekleşir (Pınarcıoğlu, 2011: 41).

Siyasal temsil, topluma ait olan egemenlik hakkının, toplum adına ve toplumun seçeceği kimseler tarafından kullanılmasıdır. Burada temsil edilen, temsilciye ‘adına hareket etme yetkisi’ verir. Demokratik rejime sahip siyasal sistemler halk egemenliğine dayanmaktadır. Demokrasi halk egemenliğini seçimler ve temsilciler aracılığıyla kullanılmasını öngördüğü için, egemenlik ile siyasal temsil arasındaki ilişki söz konusudur. Günümüzde egemenlik temsilciler aracılığıyla işlerlik kazandığından günümüz demokrasileri temsili demokrasiler olarak adlandırılmaktadır. Temsilci-temsili edilen arasındaki ilişkide temsil edilenin temsilciye verdiği adına hareket etme yetkisi, temsilin temel unsurudur. Bu doğrultuda temsilcisi tarafından kendi adına hareket etme yetkisiyle yetkilendirilen kimseler temsil edilen adına yönetim işini yürütecek organı ortaya

çıkartarak, halkın doğrudan yönetime katılma olanaklarından uzaklaştığı noktada, demokrasinin gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır (Araslı, 1972: 10).

Modern politikada temsil doğrudan seçimlerle bağlantılıdır. Seçimler, politik temsil için tek başına yeterli olmayan ancak kesinlikle de gerekli bir koşuldur. Burada önemli olan, seçimlerin temsilin amacından uzaklaşmaması ve amacını yerine getirebilmesi için rekabete dayalı, serbest ve adil olması aynı zamanda evrensel oy hakkı temelinde gerçekleştirilmesi gerekir (Heywood, 2007: 353). Aksi takdirde seçmensiz temsilin anlamı olmadığı gibi, özgür bir ortamda gerçekleşmeyen seçimlerde de hakkıyla temsili iktidar ortaya çıkmamaktadır (Sartori, 1996: 31).

2.3. Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı ve Temsili

Türkiye’de kadının siyasal haklarının bugün ulaştığı noktayı doğru bir şekilde değerlendirebilmemiz için, Cumhuriyet öncesi dönemden itibaren yaşanan gelişmeleri göz önünde tutmak önemlidir. Ülkemizde kadınlar siyasal haklarını çıkarılan yasalarla ve yasalarda yapılan değişikliklerle elde etmişlerdir. 1930 yılından itibaren yapılan yasal düzenlemelerle kadınlar, ilk olarak yerel düzeyde daha sonra da ulusal düzeyde siyasal haklarına kavuşmuşlardır. Yapılan bu yasal düzenlemelerle kadınların da erkekler gibi yurttaş olarak görülmesi ve kadın erkek eşitliğini sağlamak amacı güdülmüştür. Burada Kurtuluş Savaşı’nda Türk kadının verdiği mücadelenin ve Kurtuluş Savaşı’nın Önderi Mustafa Kemal Atatürk’ün rolü oldukça büyüktür (Gökçimen, 2008: 5).

2.3.1. Türkiye’de Kadınların Siyasal Haklarını Elde Ediş Süreci

2.3.1.1. Cumhuriyet öncesi dönem

Osmanlı Devleti’nde kadınlar, devletin geleneksel yapısının öngördüğü şekliyle toplumsal alandan uzak tutulmuşlardır. Burada Osmanlı Devleti’nin geleneksel yapısının etkili olmasının yanı sıra dini kuralların etkisi de söz konusudur. Kadınların toplumsal alandan soyutlanması durumu, Avrupa’da yaşanan gelişmelerin Osmanlı Devleti’ne yansımaya kadar sürmüştür. Avrupa’dan tüm dünyaya yayılan eşitlik, özgürlük gibi kavramlar kaçınılmaz olarak Osmanlı’nın toplumsal yapısını da etkilemiştir. Gerek dış ülkelerin baskısı gerek Osmanlı Hükümdarlarının reform istekleri doğrultusunda hazırlanan

fermanlarla yeni bir döneme girilmiştir. Ancak Meşruyet dönemine kadar kadınların siyasal hakları konusu gündeme gelmemiştir (Çadır, 2011: 33).

Osmanlının yaşadığı önemli derecede toprak kayıpları ve bağlantılı olarak da ekonomisinin zayıflaması sonucunda devletin eski gücüne kavuşabilmesi için bir takım düzenlemeler yapılması gerektiği bilinci oluşmuştur. Bu bilincin etkisiyle Batı'da yaşanan gelişmeler odak noktası haline almıştır. Batı eğitim, askeri, siyasal gibi her alanda örnek alınmaya başlanmıştır. 1839 yılında yurttaşların temel haklarını koruyan Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir. 1876 yılında ise I. Meşrutiyet ve Kanun-i Esasi ile anayasal dönem başlamıştır. Ancak esas ulaşılmak istenen hedeflere II. Meşruyet Döneminde ulaşılmıştır (Çakır, 1994: 36).

Tanzimat ile birlikte daha çok eğitim ve öğretim alanında yenilikler yapılmaya başlanmıştır. Kızlar orta öğretim kurumlarına ve kız öğretmen okullarına gitmeye başlamışlardır. 1858'de yayınlanan Arazi Kanunnamesi ile kız ve erkek çocuğa eşit şekilde miras verileceği hükme bağlanmıştır ve aynı yıl içerisinde Kız Rüştüleri açılmıştır. 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayınlanmıştır. Bu nizamnameye göre kızların eğitimine yasal zorunluluk getirilmiştir. 1870'de Kız Öğretmen Okulu açılmıştır. 1876'da Kanuni Esasi ile kız ve erkek çocukları için ilköğretim zorunlu olmuştur. 1897 yılında kadınlar ücretli işçi ve 1913 yılında ise ilk kez Devlet memuru olarak çalışmaya başlamıştır. 1913-1914'te, İstanbul'da İstanbul İnas Sultanisi adıyla kızlar için ilk lise açılmıştır ve 1915'te İnas Darülfünunu adıyla kızlar için ilk yüksek öğretim kurumu açılmıştır (Kurnaz, 1991: 154).

Kadın faaliyetleri açısından II. Meşruyet dönemi ise hareketli bir dönemdir. Bu dönemde kadınlar cemiyetçilik faaliyetlerinde bulunmuştur. Hem yardım toplamak hem kadın haklarını savunmak amaçlı cemiyetler kurulmuştur. Burada diğer cemiyetlerden farklı olarak, önemli bir özelliği olan Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'dir. Bu cemiyetin önemi, 1921'de kadınların siyasal haklarını gündeme getirmiş olmasıdır (Gökçimen, 2008: 15).

Kadının II. Meşruyet dönemiyle birlikte toplumsal alanda var olabilmek için isteklerini ortaya koymasında basın önemli rol oynamıştır. Basın yoluyla kadınlara özellikle Batı'da yaşayan kadınları tanıma imkanı doğmuştur. Ayrıca kadın haklarını savunan ve kadınların bu konuda bilgilendirilmesini ve

bilinçlendirilmesini sağlayan dergi vb. yayınlar yayılmaya başlamıştır. 1868’de çıkan Terakki Gazetesi ilk kez kadın mektuplarına yer vermiştir. Yine aynı gazete 1869 yılında haftalık olarak Terakki-i Muhaddearat isimli ilk kadın dergisini çıkarmıştır. Dergide Batı’da kadın hakları konusunda yaşanan gelişmelere ve kadının toplumsal durumunu eleştiren mektuplar yer verilmiştir. Siyasi konularla ilgili içeriği olan ilk dergi ise Demet Dergisi’dir. II. Meşrutiyet döneminde çıkarılan bu dergide siyasi meselelerde değerlendirmeleri olan yazılar yayınlanmıştır (Gökçimen, 2008: 13).

Berktaş (2004: 15), II. Meşrutiyet dönemi faaliyetlerini şu şekilde yorumlamaktadır:

II. Meşrutiyet, ne kadınlara ne de toplumun geri kalan kesimine beklenen özgürlükleri getirmez ama gene de var olan göreceli özgürlük ortamından kadınlar da paylarını alırlar ve bu ortamdan kamusal alana daha çok çıkabilmek için yararlanırlar. Birbiri ardınca kadın dernekleri kurulur, Balkan savaşlarının, sonra da I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle giderek artan sayıda kadın çalışma hayatına girer.

Milli Mücadele dönemine gelindiğinde kadınların faaliyete geçtikleri görülmektedir. Bu dönemde kadınlar eseler kaleme almışlardır. Eserlerinde kadınlar Türk milletini mücadele çağırmışlardır. Bu çağrılarının psikolojik olarak etkisi olduğu söylenebilir. Milli Mücadele dönemi yazarları arasında önemli yerleri olan iki yazar Halide Edip ve Müfide Ferit’tir. İki yazar da Hakimiyet-i Milliye ve İrade-i Milliye gazetelerinde yazılarını yayınlamışlardır (Kurnaz, 1991: 156). Toplumsal yaşamda yaşanan değişimler doğrultusunda, kadınlar hem aile yaşantısında hem de toplumsal yaşantıyla bağlantılı olarak, çalışma yaşamı ve siyasette de yeni düzenlemelere gitmenin gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Toplumun her alanında etkili olacak “Kadın İnkılabı”nın gerçekleşmesi isteğinde bulunmuşlardır (Gökçimen, 2008: 9).

2.3.1.2. Cumhuriyet dönemi

Tanzimat dönemiyle başlayan reform hareketleri, 1923’te Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte hız kazanmıştır. Kadın hakları konusunda yaşanan en etkili reformlar Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde çıkarılan yasalarla

birlikte kadınlara toplumun her alanını kapsayan haklar verilmiştir. Dine dayalı toplum kurallarının geçerli olduğu cumhuriyet öncesi dönemde kadınlara sosyal ve siyasal alanda verilmeyen değer, cumhuriyet sonrası dönemde erkek ve kadının statüsünü hem sosyal hem siyasal alanda eşitlemek amacıyla verilmeye çalışılmıştır. Sancar-Üşür (2008: 217)'e göre, “ Türkiye'de yakın dönemde büyük bir canlanma ve güçlenme dönemi yaşamakta olan kadın hakları hareketi, Osmanlı dönemi kadın hareketinin mirasçısı ve erken Cumhuriyet dönemi ulusal kadın hakları aile politikaları ile şekillenen toplumsal yapıların bir ürünüdür.”

Cumhuriyet'in kurulmasının ardından eğitim alanında önemli bir gelişme gerçekleşmiştir. 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhidi Tedrisat Kanunu'yla eğitim laikleştirilmiştir. Bu kanunla, kızların ilkokulla birlikte, ortaokul, lise ve yüksek öğrenime katılma hakları olmuştur ve kız erkek okulları birleştirilerek karma hale getirilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile günümüzde sürdürülmekte olan eğitim sisteminin temelleri atılmıştır diyebiliriz. Yine eğitim alanında bir diğer gelişme, 20 Nisan 1924 tarihinde Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 87. Maddesi değiştirilerek ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir ve böylece, kızlara okuma eşitliği ve mecburiyeti getirilmiştir. Eğitimin yanı sıra hukuk alanında da gelişmeler yaşanmıştır. 1926 yılının başlarında İsviçre Medeni Kanunu'nu temel alan Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla erkeğin çok eşliliği elinden alınmış ve boşanma hakkı kadınlara da verilerek erkeğin tek taraflı boşanma hakkı kaldırılmıştır. Ayrıca kanunla kadınlara velayet hakkı ve kendilerine ait malları üzerinde tasarruf hakkı verilmiştir.

Yaraman (2006: 22), Cumhuriyet döneminde kadınlara verilen hakların “kadınların Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılında verdiği mücadele, Batılılaşma biçiminde toplumsal dönüşümü belirleyen modernleşme süreci ve siyasal iktidarın çıkarı gibi dinamiklerle doğrudan ilişkili” olduğunu belirtir.

Cumhuriyet'in ilan edildiği sıralarda kadının durumunu Gökçimen (2008: 19) özetlemektedir:

- İstanbul'da aydın Türk kadını düşman istilasını protesto eden mitinglerde söz sahibi olmuş ve aktif bir rol oynamıştır.

-İstanbul Üniversitesi'nde kız öğrencilerin erkeklerle beraber okuyabileceğinin kararı alınmıştır.

-I. Dünya Savaşı'nda bir takım zorunluluklar nedeniyle iş hayatına atılan kadınların sayısı artmıştır.

-Hayır kuruluşlarında ve Kızılay teşkilatında aktif çalışmışlardır.

-Anadolu'nun diğer büyük ve küçük şehirlerinde kız okulları ve kadın öğretmen sayısı artmıştır.

- Bağımsızlık Savaşı'nda doğrudan vatan müdafasına iştirak etmişlerdir.

-Öğretim gören kızların çeşitli mesleklerde yetiştirme gayretleri ve uğraşmaları söz konusudur.

Kurtuluş savaşı sonrası dönemde ise kadınlar kendi partilerini kurmuşlardır. 15 Haziran 1923 tarihinde kurdukları “Kadınlar Halk Fırkası” isimli parti, daha ilk siyasi parti olan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurulmasından iki ay önce kurulmuştur. Partinin ilk hedefi siyasi olmamakla birlikte çalışma yaşamı, eğitim ve hukuk konularında kadınların bilgilendirilmesidir. Nezihe Muhiddin partinin başkanı (ilk kadın parti başkanı), Şukufe Nihal de genel sekteri olmuştur. Bu hedefler arkasından siyasi hedeflerin kendiliğinden oluşacağı amacı güdülmüştür. Ancak henüz siyasal hakları olmayan kadınların parti kuramayacağı gerekçesiyle partinin kuruluş dilekçesine yanıt alınmamıştır. Parti daha sonra Türk Kadınlar Birliği adında derneğe yani yardım amaçlı çalışan bir yapıya dönüşmüştür. 1927 yılında yapılan Türk Kadınlar Birliği kongresi ile siyasal hak talepleri tekrar gündeme gelmiştir. Ancak bu talepler tepkiyle karşılanmıştır. Kadının siyasal hakları konusunda o dönemde öne çıkan isim olan Nezihe Muhittin, kadınların sosyal yaşamda yer almasının ön koşulunu siyasal haklarını kazanmaktan geçtiği düşüncesindedir. Burada önemli olan bu faaliyetlerin kadınların siyasal haklarını kazanmalarına katkı sağlamış olmalarıdır. (Gökçimen, 2008: 20).

1930'lu yıllardan itibaren Türkiye'de kadınlara siyasal hakları aşamalı biçimde tanınmıştır. 1930 yılında Belediye Kanunu'nda yapılan değişikliklerle kadınların oy kullanmasının yolu açılmıştır. 3 Nisan 1930'da yapılan belediye seçimlerinde kadınlar ilk olarak sandık başına gitmişlerdir. Daha sonra 1933 yılında Köy Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerle kadınlara köyde muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde seçme ve seçilebilme hakkı

tanınmıştır. 1934 yılında ise Anayasa değişikliğiyle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Tekeli'ye göre kadınlara tanınan seçme ve seçilme hakkı, rejimin niteliklerini simgelemek bakımından önemli bir stratejik araç olarak görülmüştür. Bu hak, kadınlara, demokrasiyi simgelemesi bakımından verildiği için de bir seferde değil, farklı ve aralıklı zamanlarda verilmiştir (Tekeli, 1982: 381).

Cumhuriyet dönemi, genel olarak kadınlara seçme ve seçilme hakkının verildiği dönemdir. Ancak, tek parti rejiminin otoriter yapısı demokratik siyasi katılımı mümkün kılmamıştır (Pınarcıoğlu, 2011: 48). Sancar- Üşür (2008: 218), 1930 yıllarındaki tek partili dönemin getirdiği rejimin, kadınların örgütlenmesi ve siyasal katılma biçimlerini etkilemesi durumunun günümüzde de devam ettiğini öne sürmektedir. Yazar aynı doğrultuda, ülkemizde tek parti döneminde kadınların siyasal katılım biçimlerini şekillendiren modelin sağda ya da solda, siyasal toplumun önemli bütün aktörleri tarafından zamanla benimsendiği ve içselleştirildiği düşüncesindedir. Sancar-Üşür (2008: 218) bu modeli şu şekilde açıklamaktadır:

Bu modele göre, kadınların esas işi anne ve eş olarak aileyi sürdürmektir; bu nedenle Türk kadını'nın kamusal görünürlüğü sınırlı, icazetli ve asimetriktir. Kamusal alanlara modernliğin gereği olarak kabul edilen kadınların, bir yandan erkek egemen yapılar ve örgütler içinde bir anne ve eş gibi uyumlu, sessiz ve sadık olmaları beklenmiş, diğer yandan, lideri, ideolojiyi, partiyi de büyük sadakatle savunacak bir 'yoldaşlık' beklentisi buna eşlik etmiştir. Kadın hakları mücadelesinin bağımsız ve özgürlükçü içeriğinin sonunu getiren bu dönüşümler siyasal partilerin örgütlenme anlayışlarına, kadın kolları yönetimlerine ve parti ideolojilerine de yansiyarak devam etmiştir. Bu modele göre kadınlar, siyasal partiler içinde sadece yardımcı ve ikincil rollerde, cinsiyetçi içerikle şekillendirilmiş konumlara ulaşabilirler. Çok partili yaşama geçişle birlikte Türkiye'de çok şey değişmiş, ama bu model değişmemiştir. Tek parti döneminin bir mirası olan bu anlayış nedeniyle hiç bir zaman siyasal parti yönetimlerinde kadınlar söz sahibi olamamışlardır; önemli kadın politikacılar yetişmemiş ve kadın-erkek eşitliği siyasal alanda kendine politik destek bulamamıştır.

1950'li yıllar ve sonrası çok partili döneme geçiş, kadınların parlamenter gücünü olumsuz yönde etkileyen faktörleri beraberinde getirmiştir. Yaşanan rejim değişikliğiyle birlikte, siyasi partilerin mecliste daha çok sayıda sandalye kazanmak için giriştikleri rekabet kadınların yararına bir sonuç doğurmamıştır. Ayrıca, çok partili döneme geçişle ortaya çıkan demokrat partinin benimsediği tutucu ideoloji de kadınların yararına olmamıştır. Bu eğilim aynı zamanda 1960 askeri müdahalesinden sonra, Demokrat Parti ideolojisine sahip çıkan diğer partiler tarafından da benimsenmiştir. (Tekeli, 1982: 384). 1950 ve 1980 arası dönem kadınlar için hareketli bir dönem değildir. Burada değinilmesi gerekli bir gelişme, 1950 yılında ilk kadın belediye başkanının seçilmesidir. İlk kadın belediye başkanı Mersin'den seçilen Müfide İlhan olmuştur (Yaraman, 1999: 65).

1960'lı ve 1970'li yıllar ise genel olarak değerlendirildiğinde, toplumda giderek keskinleşen bir siyasal kutuplaşma doğrultusunda, özellikle seçim dönemlerinde gerek ülke gerek ideolojiler çapında 'birlik ve beraberlik' söylemiyle birlikte, kadınların durumunun ikincil plana atıldığı görülmektedir. Dolayısıyla kadınlar, ne iktidar ne de muhalefet içinde siyasal temsil gibi konularını gündeme getirememişlerdir (Yaraman, 1999:109).

Kadınlar açısından esas hareketlilik 1980 ve sonrası dönemde başlamıştır. 1 Mart 1980 tarihinde kadın sorunlarına kadın bakış açısıyla yaklaşma ilkesi doğrultusunda bir gelişme yaşanmıştır. Kadın erkek eşitliğini temel alan ve kadının toplumsal haklarının evrensel belgesi olan, "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)" üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Ülkemiz de 1985'de bu sözleşmeyi onaylamış ve sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme siyasal katılımı eşitliği sağlamak amacıyla sözleşmeyi onaylayan devletlere önemler alma zorunluluğu getirmiştir. CEDAW Sözleşmesinin 18. Maddesi taraf devletlere, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını CEDAW Komitesine sunma zorunluluğu getirmektedir. Bu sözleşme tarafı olan ülkemizde, kadın sorunlarını çözebilmek için kadın politikaları geliştirmek doğrultusunda 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) kurulmuştur (Gökçimen, 2008: 31-32).

Ayata-Güneş (1998), 1980 sonrası döneme ilişkin kadınların siyasete katılımlarındaki farklılıklara dikkat çekmektedir. Yazar bu farklılıkları dört temel etkene bağlamaktadır. Bunlardan birincisi; 12 Eylül dönemi ve dönemin yarattığı etkilerdir. Yazar bu dönemde oluşturulan Danışma Meclisine nispeten daha

yüksek oranda kadın üye atandığını ancak yine bu dönemde siyasi partilerin kadın kollarının yasaklanmasını da kadınların erkek gibi siyaset yapmaya teşvik ettiği şeklinde yorumlamaktadır. İkinci olarak yazar, 1980’li yıllarda yükselişe geçen kadın hareketinin kadın sorunlarını ülkenin gündemine taşımalarının önemini dile getirmektedir. Yazar burada kadın sorunlarının gündeme gelip tartışılması ve çözüm arayışlarına girilmesinde kadın hareketinin önemini vurgulamaktadır. Üçüncüsünde ise yazar kadın imajının değiştiğine vurgu yapmaktadır. Yazar, 1980’ler öncesinde kadınlarda daha çok annelik ve iyi eş olma duyguların baskın olduğunu ancak 1980 sonrası dönemde bu baskın olan duyguların yerini maddi ve manevi anlamda özgür olma, kariyer sahibi olma isteği ve kadın hakları konusunda daha bilinçli olmaya bırakmaya başladığını ifade etmektedir. Yazar son olarak bu dönem için önemli gelişmelerden biri olarak ilk defa kadın bir Başbakan olmasına dikkat çeker. Yazar, 1993 yılında Tansu Çiller’in Başbakan olmasının kadınlar için siyasete girmelerini teşvik etmek açısından önemli bir gelişme olduğunu vurgulamıştır. Yazar aynı zamanda bu durumun siyasi partiler açısından da teşvik edici olduğu düşüncesindedir. Çünkü Tansu Çiller ile kadınların özdeşleşeceği düşüncesiyle diğer partilerin de kadın seçmen oyunun azalmaması için, diğer partiler de kadın aday arayışına girmişlerdir (Ayata-Güneş, 1998: 247-250).

Yaraman (2007: 63) 1980’li yıllarda canlanan feminist hareketi ve gelişmeleri şu şekilde özetlemiştir:

1980 darbesinin ardından tüm siyasal örgütlerin yasaklı ve tüm toplumsal örgütlenmelerin kısıtlı ve ciddi gözetim altında bulunduğu dönemde feminist hareket demokrat muhalefetin öncülerinden biri olarak ortaya çıktı. 1982’de YAZKO’nun düzenlediği, feminizmin kitlesel tartışma olarak ilk kez gündeme geldiği toplantı; 1983’te Somut Dergisi’nde yayımlanan feminist sayfa; 1984’te İstanbul’da kurulan Kadın Çevresi Kitap Kulübü; 1986’da Türkiye’nin de onayladığı Kadınlara Karşı Her Türli Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşme’nin uygulamaya konması için dilekçe kampanyası; 1989’da kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi Vakfı; 1987’deki dayacağı meşrulaştıran bir mahkeme kararından çıkarak başlayan protesto eylemlerinin bir sonucu olarak 1990’da kurulan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı; 1990’da önceleri Başbakanlığa bağlı olan ve sonra bir devlet bakanlığına aktarılan Kadının Statüsü ve

Sorunları Genel Müdürlüğü; ilki İstanbul Üniversitesi'nde olmak üzere 1996'da Marmara ve diğer pek çok üniversitede kurulan kadın araştırmaları merkezleri, 1997'de kurulan KA-DER Türkiye'de ikinci dalga kadın hareketinin somut eylemleridir. Yine 1980'li yıllarda Kadınca dergisi ve onun genel yayın yönetmeni Duygu Asena'nın başta Kadının Adı Yok olmak üzere diğer kitapları kadınlık bilincinin entelektüel ve seçkin bir kesimin sınırlarını aşarak kitleselleşmesini sağladı. 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Meclis'te temsil oranları çok kısıtlı sayıda da kalsa bile kadınlar bakanlar kurullarında, üstelik ekonomi, içişleri, dışişleri gibi önemli karar mekanizmalarında yer almaya başladılar. 1993'te Tansu Çiller Türkiye'nin ilk kadın başbakanı oldu. 2002'de kadın örgütlerinin yönlendirmelerinden de etkilenen yeni Medeni Kanun kabul edildi. Ataerkil yapının iyice sarsıldığı bu Kanun'da eşler arasında mal birliği ilkesi yürürlüğe girdi. Önce hukukçu kadınların çalışmalarıyla başlayıp bir kadın platformuna dönüşen baskı grubu 2005'teki yeni Ceza Kanunu'nun biçimlenmesinde etkin rol üstlendi.

Görüldüğü üzere cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan kadının siyasal, hukuksal ve sosyal haklara kavuşması süreci 1980 sonrasında da devam etmiştir. Özellikle günümüz Türkiye'sinde bu sorumluluğu üstlenen kadın temelli örgütler ve dernekler toplumsal duyarlılığı ve toplumsal bilinci arttırmaya çalışmaktadırlar (Üçer, 2011: 48).

2.3.2. Kadının Siyasal Katılım ve Temsil Oranları

8 Şubat 1935 tarihinde yapılan genel seçimler, kadınların ilk katıldığı genel seçimlerdir. Bu seçimler sonucunda toplamda 17 kadın milletvekili seçilmiştir. 1936 yılında yapılan ara seçimle de bir kadın milletvekillinin daha Meclis'e girmesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kadın milletvekilli oranı % 4,6 olmuştur. (Gökçimen, 2008: 20-21). 1946 seçimleriyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti çok partili siyasal hayata geçmiştir. Bu dönemde ülkede daha fazla çok partili rejim, ekonomi ve sanayileşme gibi konular gündemde olmuştur. Dolayısıyla kadınları siyasal katılımı konusu gündemde pek yerini bulamamıştır. Bu durum sonucunda da kadınların Meclis'teki temsil oranı giderek azalmıştır (Ayata-Güneş, 1998: 252). Dolayısıyla kendi lehlerine bir kamuoyu oluşturacak örgütlülüğe sahip olmayan kadınlar, çok partili siyasal düzen

ve tek dereceli seçim sisteminin getirdiği serbest rekabet ortamından olumsuz bir şekilde etkilenmişlerdir (Yaraman, 1999: 56).

Kadınların giderek azalan siyasal katılım eğiliminin 1980'li yılların sonlarına sürdüğü görülmektedir. Bu süre içinde mecliste kadın temsil oranı % 0,6 ile % 2 arasında değişmiştir. Tekeli (1982: 382), 1945-1980 arası yıllarda değişen oranlar için yaptığı tespit, bu oranların “bir varlıktan çok yokluk” ifade etmekte olduğunu belirtmiştir.

1950 sonrası dönemde, ulusal mecliste kadın temsilinin azalmasının yanı sıra, kadınların siyasal katılım ve temsili açısından önemli sayılabilecek iki durum dikkat çekmektedir: Birincisi, meclisteki kadınların davranışlarında yaşanan değişimlerdir. İkincisi ise, siyasi temsil olmasa da siyasi katılım anlamında kadınların sayısındaki artış yaşanmasıdır: Siyasi partilerin 1960 sonrasında kurulan kadın kolları örgütlenmeleri, büyükşehirlerde kadınların siyasete olan ilgisini arttırdığı söylenebilir (Ayata-Güneş, 1998: 238).

Çizelge 2.1. incelendiğinde, kadınların nicelik olarak parlamentoda temsiline baktığımızda 1935 yılından itibaren günümüze kadar yapılan seçimlerde kadın ve erkek arasında oldukça yüksek bir fark karşımıza çıkar. 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili seçilmiştir, oran ise %4.6'dır. O günün koşullarına göre iyi bir temsil oranı olduğu söylenebilir. Daha sonraki seçimlerde oranın gittikçe azaldığı görülür. 1950 seçimlerinde ise oran %0.6'ya kadar düşmüştür. Bu çok partili döneme geçişe rast gelmektedir. 2002 yılında oran tekrar yükselme eğilimine girmiştir. 2007 ve 2011 seçimlerinde kadının temsil oranında istatistiksel açıdan dikkat çeken bir artış gözlenmiştir. 2007 seçimleri bir önceki seçimlerle karşılaştırıldığında kadın milletvekili sayısının iki katından fazla olarak arttığı görülmektedir. Yine 2011 seçimlerinde de 2007 seçimlerine göre kadın milletvekili sayısı yarısından fazla olarak artmıştır. Bununla birlikte meclisteki erkek oranına bakıldığında ve dünya parlamentolarındaki kadın oranlarına bakıldığında yaşanan artışın yeterli bir artış olmadığı söylenebilir.

Çizelge 2.1. Türkiye’de Kadın Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Oranı %
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3.7
11950	487	3	0.6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1
2011	550	79	14.3

Kaynak: <http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274588385879.pdf>

2007 ve 2011 seçimlerini değerlendirirken, kadınların parlamentoda temsil oranının artışında sivil toplum örgütlerinin ve Avrupa Birliği (AB) uyum sürecinin etkisine değinmek gerekir. Kadının siyasal yaşama katılımı açısından öne çıkan bir kurum olarak Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER), tüm yönetsel karar alma organlarında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla hareket eden sivil toplum örgütüdür. Burada KA-DER’in, hükümetin ve siyasi partilerin dikkatini bu konuya çekmek için yaptığı çalışmalar önemlidir. KA-DER, 2007 genel seçimleri öncesinde, “Meclise girmek için erkek olmak şart mı” sloganı ve “Bıyıklı Kadınlar Kampanyası” ile siyasal partilerin dikkatini çekmeye çalışmıştır. Burada KA-DER’in başarılı olduğu söylenebilir, çünkü; bu seçimler sonucunda bir önceki seçime göre meclise giren kadın sayısı iki katı kadar artmıştır (Gökulu ve Sarı 2008: 25-126.) KA-DER, 2011 genel seçimleri öncesinde ise, "Eşit Temsil için 275 Kadın!", "Gerçek Demokrasi için 275 Kadın!", "Yeni Anayasa için 275 Kadın!" ve "Engelleri Aşmak için 275 Kadın!" sloganları ile dikkat çekmeye çalışmıştır. Burada değinmek de yarar olan diğer önemli bir husus, Türkiye’nin AB tam üyelik sürecinin etkisidir. Bir takım reformların eşitliği sağlamada ve demokrasinin işlerliği açısından gerçekleştirilmeye çalışılmasında bu üyelik sürecinin de etkisi söz konusudur. Ayrıca bu etkinin sivil toplum örgütlerinin de gücünü arttırdığı da söylenebilir (Gökulu, 2013: 363).

2015 yılında yapılan iki genel seçim sonuçlarını da değerlendirecek olursak, 7 Haziran 2015 tarihinde yapılan seçimlerde kadın oranı %17.8’dir. Meclise giren toplam 550 milletvekili arasından 98’i kadın seçilmiştir. Kadın

milletvekillerinin partiler arasında dağılımına baktığımızda ise, Adalet ve Kalkınma Partisi'nde, (AKP) kadın milletvekili sayısı 41 iken oranı %16, Cumhuriyet Halk Partisi'nde (CHP), 21 kadın milletvekiliyle oran %16'dır. Eş başkan uygulamalarıyla dikkat çeken Halkların Demokratik Partisi'nde (HDP) ise kadın milletvekili sayısı 32 iken oran %40'dır. Son olarak kadın milletvekili sayısı ve oranı en düşük Milliyetçi Hareket Partisi'nde (MHP) sayı 4, oran ise %5 olarak sınırlı kalmıştır. 7 Haziran seçimlerinden sonra hükümet kurulamamış ve erken seçime gidilmiştir. 1 Kasım 2015 tarihinde tekrar yapılan seçimlerde milletvekili kadın oranı %14.7'ye gerilemiştir ve kadın milletvekili sayısı 81'e düşmüştür. Son yapılan bu seçim sonucunda ülkenin 81 ilinin 43 tanesinden hiç kadın vekil seçilmemiştir. Partiler arasında dağılıma baktığımızda, AKP'de 34 kadın milletvekiliyle oran %10.8, CHP'de sayı yine 21, oran %15.7, HDP'de sayı 23, oran %39, MHP'de ise sayı 3, oran %7.5'tur (<http://www.ka-der.org.tr/tr-TR>). Oranlarda anlaşılacağı üzere 2011 yılından en son yapılan seçimlere meclisteki kadın sayı ve oranında dikkate değer bir artış yaşanmamıştır.

Bakanlar Kurulu üyeleri açısından değerlendirdiğimizde kadın bakan sayısının 1 ile sınırlı olduğu görülmektedir. Toplam 26 bakan arasından sadece 1 tanesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı kadındır. Merkezi yönetimin taşra teşkilatında da durum farklı değildir. Türkiye'nin ilk kadın valisi Lale Aytaman 1991-1995 yılları arasında Muğla'da görev yapmıştır. 2011 yılında Yalova valisi olarak atanan Esengül Civelek ise Türkiye'nin ikinci kadın valisi olmuştur. Esengül Civelek, 2014 yılından itibaren Kırıkkaleli valisi olarak görev yapmaktadır. 2015 yılında Sinop'a atanan Yasemin Özata Çetinkaya ise Türkiye'nin üçüncü kadın valisidir. 2015 yılı itibariyle Türkiye'de 2 kadın vali görev yapmaktadır (<http://www.ka-der.org.tr/tr-tr/page/show/400/kader-istatistikleri.html>).

Kadının siyasal katılım ve temsili konusunda siyasi partilerdeki duruma da değinmek de yarar vardır. Siyasi partiler demokrasinin olmazsa olmaz unsurları arasındadır. Gerçek bir demokrasi ise ülkede vatandaşlar arasında cinsiyet ayrımı yapılmadan toplumsal hayatın her alanında eşit olarak temsil edilmesiyle sağlanabilir. Ülkeye demokrasinin tam anlamıyla yerleşebilmesinin bir aşaması da kadınların siyasal hayatta temsiline varlığıdır. Bu anlamda siyasi partiler kadınların karar alma mekanizmalarına katılımlarında en öncelikli araçtır.

Altındal, “kadınların gerek parti içi çalışmalarındaki yoğunlukları, gerek partilerin yönetim kadrolarındaki durumları dikkate alındığında, büyük ölçüde, politik yarısin dışına itildiklerini görmek mümkündür” (Altındal, 2007: 75) demektedir. Minibaş’a göre (1996:180) de “siyasi parti örgütlenmelerinde kadın üyelere karar verme mekanizmalarında yer tanınmamakta kadınlar ancak içinde bulunmuş oldukları partiye, ya kaynak sağlamak için, ya da özellikle seçim dönemlerinde hemcinslerine daha kolayca ulaşabilecekleri düşünülerek görevlendirilmektedir.” Kadınların parti içi kademelerde yükselmeleri erkeklere göre daha zordur. Kadınlar siyasi partilerde bir genel başkan ya da il başkanlığı gibi karar alınan organlardan ziyade ikinci derecedeki görevlerle sınırlandırılırlar. Bunun yanı sıra siyasi partilerin karar organlarına getirilen az sayıda kadın da daha çok kadın kollarında ya da kadın konularını ilgilendiren alanlarda görev almaktadır. Yani tamamen erkeğin görev alanına giren ekonomi, güvenlik gibi konulardan uzak kalmaktadırlar. Dolayısıyla yasal olarak sağlanan eşitlik, siyasi partilerde de kadının varlığı ve etkili olabilmesi için yetmemektedir. Cinsiyetçi roller siyasi parti yapılanmalarını da etkilemekte ve kadın siyasi partilerde de ikinci konumdadır (Çağlar, 2011: 71).

Çizelge 2.2. Siyasi Partilerin Kadın İl Başkanı Sayı ve Oranı

Siyasi Parti	Toplam İl Başkanı	Kadın İl Başkanı	Kadın Oranı %
AKP	81	0	0
CHP	81	5	6.17
MHP	79	1	1.27
HDP (Eş Başkan Uygulaması)	67	67	100

Kaynak: <http://www.ka-der.org.tr/tr-tr/page/show/400/kader-istatistikleri.html>

Siyasi partilerin birçoğu 2007 genel seçimlerinden önce kadınların siyasal katılımını destekleyici söylemlerde bulunmuştur. Bu konuda yapılaması gerekenler, özellikle pozitif ayrımcılık ve kadın kotası uygulamaları tartışılmıştır. Ancak, sonuç hedeflenen doğrultuda gerçekleşmemiştir. Kadınlar genellikle listelerin sonlarına eklenmiştir. Aynı zamanda kadınlar seçilemeyeceği ihtimali daha yüksek olan küçük partilerden aday gösterilmişlerdir. AKP 62, CHP 52, ve MHP 43 kadın aday açıklamıştır. Bu adayların çoğunluğu ise listelerin sonlarında yer alabilmiştir. Dolayısıyla çok şaşırılmayacak şekilde seçim sonucunda 50 kadın milletvekili seçilebilmiştir (Sayın, 2007: 82-86).

Özetle, bu bölümde siyasal temsil, katılım kavramları ve bu kavramları etkileyen faktörler incelenmiş, Türkiye’de kadının siyasal katılım durumu aktarılmıştır. İzleyen bölümde ise çalışmasının esas konusu yerel yönetimlerde kadının temsil ve katılımı ele alınacaktır.

3. YEREL YÖNETİMLER VE KADIN

Çalışmanın üçüncü bölümünde, ilk olarak yerel siyaset ve yerel yönetim kavramları ve sonrasında Türkiye’de yerel yönetimlerin yapısal durumu incelenmiştir. Ardından Dünya’da ve Türkiye’de kadının yerel yönetimlerde siyasal katılımı ve temsili, kadının yerel siyasete katılımında karşılaştığı sorunlar incelenmiştir.

3.1. Yerel Yönetimler

3.1.1. Yerel Siyaset ve Yerel Yönetim

Heywood (2007: 2)’ a göre “siyaset, en geniş anlamda, insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir.” Bu çerçevede Heywood, siyasetin çatışma ve işbirliği olgularıyla karmaşık bir bağlantı içinde olduğunu ifade eder. Bir yandan, rakip fikirlerin, farklı isteklerin, rekabet eden ihtiyaçların ve çatışan çıkarların varlığı, insanların beraberce tabi oldukları kurallar hakkında hemfikir olmamalarını beraberinde getirir. Diğer yandan ise, insanlar, bu kurallar üzerinde etkili olmak veya onların yürürlükte kalmasını sağlamak için birlikte çalışmalarını gerektiğini bilmektedirler. Bu nedenle siyasetin temel özelliği, genellikle rakip görüşlerin ve birbirleriyle rekabet halindeki çıkarların uzlaştırıldığı bir çatışmayı çözmeye sürecidir. Ancak, siyaset bu geniş anlamıyla Heywood’un ifadesiyle, “tüm çatışmaların çözüme kavuşturulduğu faaliyet olarak değil, bunun başarılmasından çok, bir çatışma çözmeye arayışı olarak düşünülebilir” (Heywood, 2007: 2).

Kapani (2009: 17-18), siyasetin ne olduğu sorusuna verilen cevap ve tanımların birbirinden farklı iki görüş etrafında toplandığı düşüncesindedir. Bir görüşe göre siyaset, “toplumda insanlar arasında bir çatışma, bir mücadele ve kavgadır.” İnsanlar farklı düşünce ve çıkarlara sahiptir, çünkü; yaradılışları, eğitim seviyeleri, sosyo-ekonomik yapıları ve kültürleri birbirinden farklıdır. Bu bakımdan aralarında doğan çatışmanın sebebi; düşünceleri, tutumları, çıkarları ve psikolojik eğilimlerinin farklı olmasıdır. İşte bu farklılıklardan doğan çatışma da politikanın temelini oluşturur. Bu görüşe göre, çatışmanın asıl konusu toplumdaki değerlerin paylaşılmasıdır ve çatışmanın temel hedefi ise iktidarı ele geçirmektir. Kısaca hedef, iktidarın ele geçirilmesi ve onun sağladığı yararların paylaşılmasıdır. Ancak, bu görüşlere karşıt düşünürlere göre siyasetin temel amacı “her şeyden

önce toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak genel yararı ve insanların ortak iyiliğini gerçekleştirmektir.” Kapani ise bu iki karşıt görüşü, “her biri gerçeklerin ancak bir yönünü yansıtır” şeklinde yorumlamaktadır.

Sancar-Üşür (2000: 199) ‘ün siyaset kavramının algılanmasıyla ilgili düşünceleri ise şu şekildedir:

Siyaset kavramından ne anladığımız, nasıl bir toplumda yaşamak istediğimizin önemli bir göstergesidir. Siyaseti, güç kullanma araçlarını ele geçirip başkalarını yönetebilme olarak tanımlıyorsak, hiyerarşik ve otoriter bir toplumu onaylıyoruz demektir. Siyaseti, toplumsal konuları ve çıkarları farklı insanların bir araya gelerek sorunlarına ortak çözümler üretebilme süreci olarak görüyorsak, eşitliğe dayalı demokratik bir toplumsal gelişimin yandaşı haline gelebiliriz. Siyasetin hiyerarşik ve otoriter tanımları bir çok toplumsal grubun, ama en çok da kadınların aleyhine sonuçlar doğurur. Siyasetin toplumsal farklılıklar arasında eşitlik ve adaleti sağlama çabasına dayanması, siyasal karar süreçlerine eksik katılım sorunu olan kadınlara kendilerini temsil olanağı sunacak bir açılımdır. Siyasetin bu tür tanımı kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirebilecek demokrasi anlayışının temelidir.

Siyasetin yerel pratiğini oluşturan yerel siyaset de farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. Yerel siyaset, “yerel yaşamın tüm boyutlarını kapsayan, kentteki farklı grupların farklılaşan ihtiyaçlarını dikkate alan ve bunlardan doğan beklentilerin karşılanması amacıyla yerel bağlamda geliştirilen çeşitli mekanizmaları da kapsayan bir etkinlik alanıdır.” şeklinde tanımlanabilir (Pınarcıoğlu, 2011: 63). Yerel siyaset dar anlamıyla yerel karar alma süreçleri olarak düşünülebilirken, geniş anlamıyla kenti tamamıyla ilgilendiren bütün konuları kapsar. Bu noktada, kır-kent ilişkisi, yerel yönetim-merkezi hükümet ilişkisi ve yerel seçimler gibi konular yerel siyaset kapsamında değerlendirilmektedir (Çukurçayır, 2008 :23).

Yerel siyasetin tanımı ise Akdoğan’ın ifadesi ile; “Şehir ölçeğinde faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşların, şehir ve şehir halkına ait sorun ve konuları ele alarak sürdürdükleri bir yerel iktidar mücadelesi; yerel düzeydeki kaynak ve imkânların kullanılarak, yerel ölçekteki vatandaşların mutluluk, refah ve adaletini

sağlamak üzere yerel iktidar ve otorite üzerinden yerel toplumu idare etme sanatıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Akdoğan, 2008: 10).

Akdoğan (2008: 10) yerel siyaseti ölçek ve kapsam açısından da şu şekilde değerlendirmektedir: “Ölçek ve kapsam olarak bakıldığında yerel siyaset merkezi kamu yönetiminin, taşra kuruluşları ve il temsilcileri, ulusal siyasetin taşra ve il teşkilatları, yerel yönetimlerdir. Yerel siyasete mekan bağlamında bakıldığında temel olgu şehir ve şehir yönetimleridir. Yerel siyasetin konusu ise, şehir, şehir halkı, şehir yönetimi, şehir yaşamı ve şehir düzeyindeki sorunlardır (Akdoğan: 2008: 10). Çukurçayır (2008: 23), yerel siyasetin konusunu daha geniş yelpazede ele almakta ve şu şekilde sıralamaktadır: “Yerel yönetimin tarihi, gelişme süreci, yerel araştırmalar, yerel yönetimler ve Avrupa Birliği ilişkileri, özerklik, köy politikaları, bölgesel politikalar, kentsel sistemler, finansal sorunlar, yerel demokrasi, sivil toplum kuruluşları, siyasal partiler, istihdam sorunları, sosyal politikalar, enerji sorunları, gençler ve kadınlardır.”

Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere; yerel siyasetin, yerel yaşamın tüm boyutlarını kapsayan aynı zamanda kentteki farklı grupların ihtiyaçlarının farklılığını dikkate alan ve bunlardan doğan beklentilerin karşılanması amacıyla yerel bağlamda geliştirilen çeşitli mekanizmalar ve bir etkinlik alanı olması şeklindeki kapsayıcı tanımı, o yerleşim yerinde yaşayan tüm kenttaşların gereksinimlerine yönelik kararlar almasını ve uygulamasını gerektirdiğini söyleyebiliriz (Pınarcıoğlu, 2011: 76).

Ülkemizde yerel siyasetten sorumlu olan ve yerel siyasetin başlıca uygulayıcısı olan kurum yerel yönetimlerdir. Güler’e göre (2010: 279), “mülki sözcüğü”, bir ülkenin tüm topraklarını anlatır. “Mahalli-yerel” sözcüğü ise, o ülkedeki yöresel parçalardan birini anlatır. Güler’in tanımına göre yerel yönetim, “bir ülkenin coğrafi parçalarından birinde, merkezi yönetimin merkez ve taşra birimleri dışında, doğrudan o yörede yaşayanlarca oluşturulup yönetilen birimlere” denir.

Çukurçayır, yerel yönetimin, yönetim gücünün belli bir merkezde toplanmamasını ve alt düzeylere aktarılmasını ifade eden bir kavram olduğundan bahseder ve yerel yönetimleri, “yerel nitelikli kamusal hizmetlerin, devlet tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kişilerin gerçekleştirilmesi için daha az yetkili bir otoriteye yetki aktarımı” olarak tanımlar (Çukurçayır, 2012: 93).

Yönetim literatürü incelendiğinde, yerel yönetim kavramının iki farklı tanımıyla karşılaşılr. Bunlardan ilki, “ yetki genişlemesi” olarak bahsedilmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere, merkezde toplanmış yetkinin, merkezden uzakta bulunan birimlere aktarılması söz konusudur. Burada önemli olan bu yetkinin merkez adına kullanılmasıdır. İkinci tanımın ise, genel olarak gerçek anlamda yerel yönetim olduğu söylenebilir. Bu türde yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organları seçimle iş başına gelir ve yine yasaların belirlediği ölçüde hukuki, siyasi, mali yetkileri mevcuttur. Bu tür yerel yönetimler kısaca özerk bir yapıya sahiptir (Keleş, 2000: 19).

Tekeli’ye göre (1983: 3) günümüzde yerel yönetim kavramından, “yerel bir topluluktaki bireylerin birlikteki gereksinmelerini karşılayan, kamu mal ve hizmetlerini sağlayan, yerel halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen kurumlar” anlaşılır. Tekeli, böyle bir yönetim birimin varlığıyla üç amacın gerçekleştirilmek istendiği ileri sürer. Bunlardan ilki, yerel yönetimlerin vatandaşların temel haklarından birini kullanmaya imkan vermesidir. Kişilerin ekonomik durumları elverdiği ölçüde piyasa mallarını tüketebilmekte özgür oldukları kabul edilince, aynı kişilerin birlikteki gereksinimlerini karşılayabilmek için bir araya gelerek kamu mal ve hizmetleri üretiminde ve dolayısıyla tüketiminde de özgür oldukları kabul edilmek zorundadır. İkinci amaç ise, etkinliktir. Üretilcek kamu hizmetlerinin tamamının merkezi yönetimce üretilmesi, pahalı bir çözümdür. Oysaki yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında yapılacak iş bölümü Kamu hizmetlerinin sunarken, hem ekonomik açıdan hem de üretilen hizmetin yerel taleplere uyumluluğunun sağlanması açısından yararlı olacaktır. Ancak, yerel yönetimlerin sadece teknik iş bölümü açısından gerekli değildir. Yerel yönetimlerin bu durumun ötesinde bir yönü vardır. Yazara göre “işte bu yön, yerel yönetim anlayışı içinde gerçekleştirilmek istenen üçüncü amacı yani demokrasiyi içerir.” Bu işlevler ise halkın siyasal katılımının sağlanması yoluyla gerçekleştirilecektir. Ayrıca ulusal düzeyde demokrasinin gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin önemi büyüktür; yerel yönetimler bir siyasal eğitim aracı olarak görülebilir (Tekeli, 1983: 3).

Çitçi’ye göre (1996: 5), yerel nitelik taşıyan kamu hizmetlerinin yürütülmesinde başvuru olan örgütlenme biçimlerinden birisi olan yerel yönetimler, diğer örgütlenme türlerinden karar ve yürütme organlarının, yöre halkının seçimiyle belirlenmesi yönüyle ayrılır. Bu noktada ise yerel yönetimler yerel nitelikli hizmetlerin görülmesinden daha ileri bir anlam kazanarak, demokrasi ile

temellendirilmektedir. Yazara göre, yerel yönetim ve demokrasi ilişkisinin temelini ise temsil ve katılım oluşturmaktadır.

Yerel yönetimlerin, demokratik katılıma en uygun yönetimler olduğu konusunda yaygın görüş hakimdir. Bunun nedeni ise, yerel yönetim organlarının, yerel halkın katılımıyla seçilmiş ve yerel halka en yakın yönetsel birim olmaları görülmektedir. Ancak burada seçimler tek başına yeterli değildir. Sonuç itibariyle seçimler, birkaç yılda bir yapılır ve belli dönemlere bağlı olan tercihlerdir. Oysaki katılım sürekli olmalıdır. Bunun da yolu, tüm halkın katılımının sağlanmasından geçer (Çukurçayır, 2008: 26). Demokrasinin temel referansları da bunu gerektirmektedir: Halk katılımı, çoğulculuk ilkesi ve seçmene karşı hesap verme sorumluluğu taşımaları gibi demokrasi değerleri, yerel ölçekte de geçerliği olan değerlerdir (Keleş, 2000: 55). Yerel yönetimler demokrasi açısından, hem halkın temsilcilerini düzenli aralıklarla seçmesi, hem temsilcilerin halka karşı sorumluluğu hem de halkın denetimi açısından en elverişli birimler olduğu varsayılmaktadır. Bu durumda, demokrasinin temel ilkeleri olan; seçim, denetim ve sorumluluk ilkelerinin yerel yönetimler aracılığıyla işlerlik kazandığı ileri sürülebilir (Çitçi, 1996: 6).

Yukarıda da görüldüğü gibi demokrasinin gerçek anlamda varlığında yerel yönetimler önemli bir noktadadır. Ama burada vurgulanması gerekli olan durum, demokrasinin olmazsa olmaz bir unsuru da kadın erkek eşitliğidir. Dolayısıyla kadın ve erkeğin siyasal hayata eşit katılımının sağlanabilmesi için, halk katılımının ilk basamağı olarak görülen yerel yönetimlerin rolü oldukça büyüktür. Bu bağlamda kadının siyasal katılımının artırılması, hem yerel siyasetin daha demokratik bir yapıya kavuşması açısından hem de eşitliğin sağlanabilmesi açısından gereklidir. Pınarcıoğlu (2011: 76)'na göre, "Yerel politikanın dayandığı varsayılan katılım, özerklik, yerel demokrasi gibi değerlerin kadınlar için geçerliliği, bu değerlerin yerel politikaya kadın katılımını ve yerel politikalarda toplumsal cinsiyet farkındalık ve duyarlılığının gelişmesini sağlayabildiği ölçüde olanaklı olacaktır."

3.1.2. Türkiye'de Yerel Yönetim Yapısı

Türkiye'de yerel yönetimler köklü bir geçmişe dayanmamaktadır. Osmanlı'da yerel hizmetler Tanzimat'a kadar vakıfların başında bulunan kadılarca yönetilmiştir. 19. yüzyılda hız kazanan reform çabaları sonucunda, her alanda

yaşanan batılılaşma çabaları yerel yönetimler alanında da kendini göstermiştir. Batılı ülkelerin yönetim yapıları, kurumları ve hukuksal düzenlemeleri Osmanlı devlet ve toplum yapısına uyarlanmaya başlanmıştır. Tanzimat sonrası hız kazanan ve yönetim alanında da atılan adımlar yerel yönetimlerin oluşturulmasını sağlamıştır (Karakılçık, 2013: 124).

Osmanlı'da ilk modern belediye idaresi kurma teşebbüsü Kırım Savaşı sırasında müttefik devletlerin etkisiyle olmuştur. 1854 yılında savaşın başkentte yarattığı hareket ve karışıklığı düzene koyabilmek için İstanbul Şehremaneti kurulmuştur. Şehremanetin başında merkezi hükümetçe tayin edilen ve merkezi hükümette görevli bir memur olan Şehremini bulunmaktaydı (Ortaylı, 2008: 436). Osmanlı taşra kentlerinde modern beledi örgütlenmeye 1864 Vilayet Nizamnamesi ile başlandığı görülmektedir. Bu nizamname ile il sistemine geçilmiş, ülkenin yönetim birimleri de il, sancak, kaza ve köy olarak belirlenmiştir. İlk uygulama Tuna vilayetinde başlatılmış ve ardından diğer eyaletlere yayılmıştır. 1871 yılında ise sisteme Nahiye birimi eklenerek, merkezi yönetim başat birimleri vilayet, sancak, kaza, nahiye ve köy şeklinde bölümlendirilmiştir (Ortaylı, 2001: 154).

Türkiye'de, Osmanlı devleti döneminde ortaya çıkmış ve cumhuriyet döneminde yeniden düzenlenmiş üç yerel yönetim türü vardır: il özel idaresi, belediye ve köy. 1982 Anayasasınının 127. Maddesi yerel yönetim türlerini "mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının..." ifadesiyle sınırlandırmıştır. Dolayısıyla anayasada değişiklik yapılmadıkça, bunlar dışında yerel yönetim türü yaratılamaz. Türlerin birbirleriyle hiyerarşik ya da eşgüdümsel ilişkileri yoktur. Yerel yönetim türlerinin her biri kendi başına bir yönetim birimi olarak kurulmuştur (Güler: 2010: 283-284).

3.1.2.1. İl özel idaresi

İl özel idaresi, başlangıcı 1840 yılında kurulun "muhasıllık meclisleri", "memleket meclisleri", "büyük meclis-küçük meclis" adları alan uygulamayla başlamış ama son halini 20. yüzyıldaki yasalarla alan yerel yönetim türüdür. İl özel idaresi, bir "alansal yönetim"dir; yani belli bir yerleşmenin değil birden fazla yerleşmeyi ve yerleşme olmayan boş alanları da içine almaktadır (Güler, 2010: 286). İl özel yönetimlerinin sundukları hizmetler, tüm il sınırlarını kapsar; hizmet sunmada kent içi ya da kent dışı gibi bir koşul aranmaz (Çukurçayır, 2012: 18).

Bir yerel yönetim birimi olarak il özel idarelerinin oluşumu ve gelişimi 1850 sonrası dönemde gerçekleşmiştir. 1864 yılında Vilayet Nizamnamesi ile eyalet örgütünün yerini vilayet örgütü almıştır. Yapılan düzenleme ile genel yönetimle beraber İl Özel Yönetiminin olması da öngörülmüştür. Tüzel kişiliğe sahip olmayan ve sınırlı karar alan bu kurumların görevlerini yerine getireceği alanlar, 1870 yılında çıkarılan İdare-i Umumiye-Vilayet Nizamnamesi ile genişletilmiştir. İl özel idarelerinin günümüzdeki yapısını oluşturan düzenleme ise 1913 tarihli Vilayet adlı geçici yasanın özel yönetimlerle ilgili olan bölümüdür (Keleş, 2000: 125). Bu düzenlemeyle il özel idareleri 2005 yılında kabul edilen 5302 sayılı kanuna kadar yapılarında ve görevlerinde çok fazla değişiklik olmadan faaliyetlerini sürdürmüştür.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda (md 3), il özel idaresi, “il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere il özel idaresinin görev alanı il sınırlarıdır. İl Özel İdaresi Kanunu'nda (md 3), “İl özel idarelerinin organları, il genel meclisi, il encümeni ve valiyi” ifade etmektedir ve “İl genel meclisi, il özel idaresinin karar organıdır ve ildeki seçmenler tarafından seçilmiş üyelerden oluşur.”

İl genel meclisi seçim sonuçlarının ilan edilmesi sonrasında beşinci günde kendiliğinden toplanır. Meclis bu ilk toplantısında üyeleri arasından gizli oyla başkanını seçer. (5302 sayılı kanun md 11). “İl genel meclisi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar verir. Ancak, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz” (md 14).

İl genel meclisinin görev ve yetkileri 5302 sayılı kanunun 10. Maddesinde düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

Stratejik plan ile yatırım ve yıllık çalışma programlarını, il özel idaresi faaliyetlerini ve personelin performans ölçütlerini görüşmek ve karara bağlamak, bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, borçlanmaya karar vermek, encümen üyeleri ve ihtisas komisyonları üyelerini seçmek, il özel idaresi tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek, yurtiçindeki ve yurtdışındaki mahalli idarelerle ve mahalli idare birlikleri ile işbirliği yapılmasına karar vermek, diğer mahalli

idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya ayrılmaya karar vermek.

İl genel meclisi tarafından alınan kararlar, en geç beş gün içerisinde valiye gönderilir. Vali, hukuka aykırı gördüğü kararları gerekçesiyle birlikte tekrar görüşülmek üzere il genel meclisine geri gönderebilir. Ayrıca valiye gönderilmeyen meclis kararları yürürlüğe girmez. Kesinleşen kararlar da en geç yedinci gün halka duyurulur (5302 Sayılı Kanun md 15).

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'na göre (md 25), “il encümeni, valinin başkanlığında, il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere valinin her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşur.” Kanunun 25. Maddesine göre encümenin bazı görev ve yetkileri, “Stratejik plan ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip ve il genel meclisine görüş bildirmek, yıllık çalışma programına alınan işlerle ilgili kamulaştırma kararlarını almak ve uygulamak, kanunlarda öngörülen cezaları vermek, belediye dışındaki umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek, vali tarafından havale edilen konularda görüş bildirmek” şeklinde sıralanabilir.

Son olarak il genel meclisinin bir organı da validir. 5302 sayılı kanunda (md 29), “Vali, il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisi” olarak tanımlanmaktadır. Kanunun 30. Maddesine göre Valinin görev ve yetkilerinden bazıları şunlardır:

İl özel idaresini sevk ve idare etmek, il özel idaresini stratejik plana uygun olarak yönetmek, il özel idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak, bu stratejilere uygun olarak bütçeyi ve il özel idaresinin faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini hazırlamak, uygulamak, değerlendirmek ve bunlarla ilgili raporlarını meclise sunmak, il encümenine başkanlık etmek, İl genel meclisi ve daimi encümeninin kararlarını uygulamak, il özel idaresi personelini atamak.

5302 Sayılı kanunda İl özel idaresinin görevleri ise 6. Maddede düzenlenmiştir. İl özel idaresinin il sınırları içinde görevleri; “gençlik ve spor, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret, ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskân,

toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür ve sanat, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarına arsa temini, binalarının yapımı, bakımı ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanması” olarak sıralanmıştır. Belediye sınırları dışında görevleri ise şunlardır: “İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisiyle ilgili hizmetler.”

3.1.2.2. Belediye

Anayasada, yerel yönetim birimi olarak kabul edilen diğer kamu tüzel kişisi belediyedir. Belediyeler, yerel yönetim kuruluşları içinde önemli bir yere sahiptir. Yerel yönetim denildiğinde çoğu zaman belediyeler akla gelir. Bu durum ülke nüfusunun çok büyük bir bölümünün belediye sınırları içinde yaşamasıyla doğrudan bağlantılıdır (Pınarcıoğlu, 2011: 67).

Güler’e göre (2010: 289), belediye, il özel idaresinden farklı olarak alansal değil ‘mekansal’ yönetimidir; belediye örgütlenmesinin özelliği, kentsel yerleşmeleri yönetme modeli olmasıdır. Açık bir ifadeyle kentsel yerleşme, iktisadi etkinlikleri, sanayi, ticaret, hizmet sektörlerinde yoğunlaşmış olan mekandır. Belediye yönetiminin görev ve gelirleri bu sosyoekonomik niteliğe göre belirlenir. Belediyeler, yerel yönetim birimleri arasında ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bakımlardan en ağırlıklı olanlarıdır. Cumhuriyet Dönemi’nde, belediyelerle ilgili ilk yasal düzenlemeler 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Yasası ile yapılmıştır. Bu yasada zaman içerisinde değişiklikler yapılsa da, 2006 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Günümüzde de 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlükte dir. 5393 Sayılı Belediye Kanununda (md 3) “Belediye, belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlanmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun yine 3. Maddesinde, “belediyenin organları; belediye meclisini, belediye encümeni ve belediye başkanını ifade eder” şeklindedir. Belediye meclis üyeleri ve belediye başkanı halk tarafından, beş yıllığına seçilirler. Belediye meclisi karar organıdır ve başkanı belediye başkanıdır. Kanunun 22. Maddesine göre, “belediye meclisi, üye tamsayısının salt

çoğunluyla toplanır ve katılanların salt çoğunluyla karar verir. Ancak, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz.”

5393 sayılı kanununun 18. Maddesinde belediyenin görev ve yetkileri sıralanmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda belirtilmiştir:

Belediye meclisi stratejik plan ve yıllık çalışma programlarını, belediye faaliyetlerinin ve personelinin performans ölçütlerini görüşmek ve kabul etmek, bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, belediyenin imar planlarını görüşmek ve onaylamak, borçlanmaya karar vermek, belediye tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek, Diğer mahalli idarelerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya veya bu birliklerden ayrılmaya karar vermek, Kardeş kent ilişkileri kurulmasına karar vermek, belediye başkanı ile encümen arasındaki anlaşmazlıkları karara bağlamak.

Bir diğer belediye organı olan belediye encümeni, üyeleri bir yıllığına meclis üyeleri arasından seçilenler ile birim amirleri arasından atanarlardan oluşan karma bir kuruldur ve 5 ile 7 arasında değişen üyeye sahiptir. Belediye encümenin yapısı daha açık bir ifadeyle 5393 sayılı kanununun 33. Maddesi’nde aşağıdaki gibi yer almaktadır:

Belediye encümeni belediye başkanının başkanlığında, il belediyelerinde ve nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyelerde; belediye meclisinin her yıl için gizli oyla kendi içinden seçeceği üç üye, mali hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği iki üye olmak üzere yedi kişiden, diğer belediyelerde, belediye meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği iki üye, mali hizmetler birim amiri ve belediye başkanının birim amirleri arasından bir yıl için seçeceği bir üye olmak üzere beş kişiden oluşur.

Belediye encümeninin görev ve yetkilerini, stratejik plan, yıllık çalışma programı, bütçe ve kesin hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmesi, Yıllık çalışma programı dahilindeki işlerle ilgili kamulaştırma kararını alması ve uygulaması, kanunlarda öngörülen cezaları vermesi ve umuma açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemesi olarak sıralayabiliriz (5393 Sayılı Kanun, md 34).

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 14. Maddesinde ise belediyenin görevleri ve sorumluluklarına yer verilmiştir. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar.

Burada büyükşehir belediyelerine de değinmek yararlı olacaktır. Özel bir yönetim biçimi olan Büyükşehir belediyeleri de mevcut yerel yönetim yapılanmasında yer almaktadır. Büyükşehir belediyeleri, 1982 anayasasının 127. maddesindeki "büyük yerleşim yerlerinde özel yönetim biçimleri oluşturulabilir" hükmüne dayanılarak 1984 yılında çıkarılan bir kanun hükmünde kararnameyle oluşturulmuş olan üst kademe belediyeleridir.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na göre, büyükşehir belediyesinin organları; büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanıdır. Büyükşehir Belediye Meclisi; büyükşehir belediyesinin karar organı olup, her ayın ikinci haftası toplanır. Büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisinin başkanıdır ve büyükşehir içerisindeki diğer belediye başkanları da büyükşehir belediye meclisinin doğal üyesidir (5216 Sayılı Kanun, md 12-13). Büyükşehir belediye başkanı, 5216 sayılı kanundaki ifadesi ile, "büyükşehir belediye idaresini başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir." Büyükşehir belediye başkanı büyükşehir belediye sınırları içerisinde ikamet eden seçmenler tarafından doğrudan seçilir (md 17). Görev ve sorumlulukları ise diğer belediye başkanları ile hemen hemen aynıdır.

5216 sayılı kanunun 16. Maddesine göre, "Büyükşehir belediye encümeni, belediye başkanı başkanlığında, belediye meclisinin her dönem başı toplantısında kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere büyükşehir belediye

başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşur.” Encümenin genel olarak görevleri ise, meclis tarafından alınan kararların yürütülmesini ve belediyenin günlük işlerinin yürütülmesini sağlamaktır.

Türkiye’de yerel yönetimler yapısı konusunu işlerken, son yıllarda Türkiye’nin yerel yönetimler yapısı ve işleyişini belirleyen kanunlarla ilgili yapılan değişikliğe de değinmek yerinde olacaktır. Türkiye’de 2012 yılında On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 6360 Sayılı kanunun kabul edilmesiyle bir takım değişiklikler olmuştur. 6360 sayılı Kanunla, ölçeğe ilişkin düzenlemelerle birlikte, büyükşehir sisteminde idari, mali, siyasi ve kamusal hizmetlerin sunumu bakımından yeni düzenlemeler getirilmiştir (Genç, 2014: 3).

6360 sayılı kanunla yapılan değişiklikleri Genç (2014: 4-5)’in çalışmasından şu şekilde özetleyebiliriz: Büyükşehir Belediyesi sınırları il mülki sınırları olarak değiştirilmiştir; Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinden oluşmak üzere 14 yeni Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. Büyükşehir belediyesi kurulan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içindeki köylerin ve belde belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır ve aynı zamanda tüzel kişiliği kaldırılarak köye dönüşen belediyelerin komşu oldukları il, ilçe ve nüfusu 2.000’in üzerindeki belde belediyelerine, belediye meclisi kararı ile mahalle olarak katılmalarına imkan sağlanmıştır. Büyükşehir belediyesi kurulan illerde yeni ilçeler kurulmuş ve mahalli idare birlikleri kaldırılmıştır. Büyükşehir belediyesi kurulmayan diğer illerde ise nüfusu 2000’in altında olan belde belediyeleri kaldırılmıştır. Yapılan değişiklikler sonucunda toplam 1393 belediyenin; 30’u büyükşehir, 519’u Büyükşehir ilçe, 51’i il, 400’ü ilçe, 393’ü ise belde belediyesidir. İl özel idaresi sayısı 81’den 51’e ve 34.339 olan köy sayısı ise 18.288’e düşmüştür.

3.1.2.3. Köy

Diğer bir yerel yönetim türü köy de belediye gibi belli bir yerleşmenin yönetimiyle görevlendirilmiş yerel yönetim türüdür; ama bu, belediyelerden farklı olarak kırsal nitelik taşıyan yerleşmelerin yönetim modelidir. Kırsal yerleşme için geçimin tarımsal üretim ve hayvancılıktan sağlandığı küçük yerleşmeler diyebiliriz

(Güler, 2010:296). Köyün organları, muhtar, ihtiyar meclisi ve köy derneğinden oluşur. Muhtar seçimle iş başına gelir ve yürütme organı niteliğindedir. İhtiyar meclisi, muhtarın başkanlığında 5-9 kişiyle birlikte karar ve yürütme organı görevini üstlenmektedir. Köy derneği ise köydeki tüm seçmelerden oluşur ve karar alabilen bir organdır (442 Sayılı Köy Kanunu).

1924 tarihli Köy Kanununa bakıldığında köy derneğinin kadın ve erkeklerden oluştuğunun ve köy muhtarının kadın ve erkekler arasından seçileceğinin özellikle belirtildiği görülmektedir. Kanunun tarihi de dikkate alındığında, kadın erkek eşitliğini sağlamak açısından atılan önemli bir adım olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, köy yönetimi, Türkiye'deki tek doğrudan demokrasi kurumu olmasına rağmen, muhtarın merkezi yönetimin bir görevlisi olarak görülmesiyle muhtara merkezden merkezden maaş bağlanması, köy bütçesinin İçişleri Bakanlığından gönderilen bir formun doldurulmasıyla oluşturulması ve geçmişte köyle ilgili birçok işin Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü' tarafından üstlenilmesi gibi nedenlerle aşınmış bir yönetim yapısına sahip olduğu söylenebilir. (Alkan, 2000: 25).

3.1.2.4. En Küçük Yerel Birim: Mahalle

Anayasada mahallenin bir yerel yönetim birimi olduğuna dair bir hükme yer verilmemiştir. Aslında mahalle en küçük yerel birimdir, ancak mahalle bir tüzel kişiliğe sahip değildir. Mahalle, merkezin taşra örgütlenmesinin parçası olarak görülüp, bir yerel yönetim birimi olmaktan uzaktır. Oysaki mahalle kentte ikamet eden vatandaşlara en yakın birimdir. Burada demokrasinin gelişebilmesinde ve yerel hizmetlerin niteliğinin artırılmasında mahallenin rolünün oldukça büyük olduğunun altı çizilmelidir (Bora ve İşat, 2006: 41).

Mahalle, 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 3. maddesinde, "belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren ve sakinleri arasında komşuluk ilişkisi bulunan idari birim" olarak tanımlanmaktadır. Mahalle, yerleşim yerinde ikamet eden halk tarafından doğrudan seçilen muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir (5393 sayılı kanun, md 9).

Mahalle muhtarlarına verilen görevlere baktığımızda ise ağırlıklı olarak merkezi yönetimle ilgili görevler olduğunu görürüz. Bu görevler genel başlıklar altında aşağıdaki gibi sıralanabilir (Bora ve İşat, 2006: 41):

Nüfus ve vatandaşlık hizmetleri ile ilgili görevler; Askerlikle ilgili görevler; Sivil savunma ile ilgili görevler; Güvenlik hizmetleri ile ilgili görevler; Adalet ve yargı hizmetleri ile ilgili görevler; Seçimlerle ilgili görevler; Milli eğitim hizmetleri ile ilgili görevler; Vergilerle ilgili görevler; Tapu işlemleri ile ilgili görevler; Sosyal güvenlik ile ilgili görevler; Tebligat ile ilgili görevler.

Mahalle biriminin halka en yakın birim olduğundan yukarıda bahsettik. Burada vurgulanmak istenen, kadının yerel siyasal katılımı bağlamında mahallenin önemidir. Çünkü mahalle muhtarlığı için kadınların ne yüklü bir maddi kaynağa gereksimi vardır ne de herhangi bir siyasi parti üyeliğine. Mahalle muhtarlarının bir partisi yoktur kendi ad ve soyadlarıyla seçilirler ve bir bakıma kadın muhtar demek lider kadın demektir. Bu bakımdan yerel yönetimlerde en kolay ulaşılabılır birim olması yönünden, kadınlar açısından da kolayca aday olabilecekleri birimdir mahalle muhtarlıkları. Bu açıdan, yerel yönetimlerde kadının katılımını ve temsilini arttırılmasında, mahalle muhtarlıklarının tüzel kişiliğe sahip bir yerel yönetim birimine dönüştürülmesi oldukça önem taşımaktadır (Bora ve İşat, 2006: 41).

3.2. Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı

Dünya’da ve Türkiye’de son yıllarda katılım kavramı ön plana çıkarken yerellik de önem kazanmaktadır. Dolayısıyla kadınların siyasal katılımı yerel düzeyden bağımsız düşünülmemelidir. Türkiye’de kadın yerel yönetimlerde katılım durumunun yetersizliğini anlayabilmek ve vurgulamak maksadıyla Dünya’da yerel yönetimlerde kadın katılım durumunu incelemekte yarar vardır.

3.2.1. Dünya’da Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı

Kadınların siyasal haklarını talep etmelerinin, 18. Yüzyılda yaşanan gelişmelerle paralel olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Batı’da Sanayi Devrimi ve 1789 Fransız Devrimi’nin etkisiyle gündeme gelen özellikle eşitlik gibi kavramlar, kadınların siyasal hakları konusundaki mücadelelerinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Kadınların bu yolda mücadeleleri ilk olarak Fransa ve İngiltere’de görülmüştür. Daha sonra ise dünya genelinde kadınlar siyasal haklarını elde etmek için örgütlenerek mücadeleler yürütmüşlerdir. Bu

mücadeleler sonucunda ise, ülkelerde farklı zaman ve süreçlerle kadınlar bu haklarını kazanmışlardır (Çadır, 2011: 25).

1970 sonrasında, kadın araştırmaları yeni bir alan olarak ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalarda kadın ve siyaset hakkındaki gerçeğin farklı olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda, siyasal katılımın dar bir çerçevede -yalnızca üst düzey siyasete katılım olarak- düşünüldüğü ve bu yaygın anlayışı değiştirecek farklı yaklaşımlara gerek olduğu anlaşılmıştır. Siyasal katılımın sadece meclislerdeki etkinlikler olarak algılanması, siyaseti, erkek deneyimleri merkezli bir alan olarak biçimlendirmektedir. Dolayısıyla siyaset bu şekilde algılandıkça ve siyasal katılım meclislerle sınırlandırıldıkça kadınların deneyimlerinin göz ardı edileceği feminist kuramcılarca açığa çıkarılmıştır (Çakır, 2001: 387).

Çizelge 3.1. Dünyada Kadınların Seçme-Seçilme Haklarını Kazandığı Yıllar

1893 Yeni Zelanda	1902 Avustralya	1906 Finlandiya	1913 Norveç
1915 Danimarka İzlanda	1918 Avusturya Almanya Rusya	1919 Belçika Lüksemburg İsveç Hollanda	1920 Cezayir Çek Cumhuriyeti ABD
1928 İngiltere İrlanda	1929 Ekvator Romanya	1930 Güney Afrika	1931 Portekiz İspanya
1934 Brezilya Küba Türkiye	1944 Bulgaristan Fransa	1945 İtalya Japonya	1946 Yugoslavya Venezuela
1947 Arjantin Meksika	1948 İsrail Nijerya	1949 Çin	1950 Hindistan
1952 Yunanistan	1956 Mısır	1959 Tunus	1960 Kıbrıs
1963 İran	1971 İsviçre		

Kaynak: (Kovanlıkaya, 1999: 47)

Çizelge 3.1. de dünyada kadınların seçme ve seçilme haklarını kazandıkları yıllar belirtilmiştir. Tablo incelendiğinde Türkiye’de kadınların haklarını dünya geneline nispeten önce elde ettikleri görülmektedir.

Kadınların siyasal katılımı ve temsilini etkileyen temel etkenlerden biri olan toplumsal cinsiyet algısının toplumdan topluma değişkenlik göstermesi, kadınların siyasal katılım ve temsillerine de yansımakta, sonuçları kadınlar lehine ya da aleyhine değiştirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik algı ve duyarlılığın görece olarak olduğu toplumlarda, toplumsal cinsiyet uçurumunun daralma eğiliminde olduğu, kadınların siyasal temsil ve katılım

oranlarının da yükseldiği görülmektedir. Tan'a göre (2008: 118), "Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri somut olarak göstermek için geliştirilmiş indeksler, Dünyanın pek çok ülkesinde kadınların erkeklerle eşit olmadıklarını ve ayrımcılığa uğradıklarını doğrulamaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu eşitsizlik durumu daha az dikkat ekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise durum ağırdır."

Kadının siyasal katılım ve temsil oranı ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği gibi ulusal siyaset ve yerel siyaset alanında da değişiklik göstermektedir. Parlamento'ya giren kadın sayısındaki farklılıkla ilgili olarak Aydemir (2013: 26) çalışmasında Pippa Norris'in "Women And Politics in Western Europe" başlıklı çalışmasından üç temel varsayımını açıklamıştır. Buna göre:

a. Kurumsal Unsurlar: Ülkelerin sahip oldukları parti ve seçim sistemleri kadınların ne düzeyde temsil edildiklerini belirlemek açısından büyük öneme sahiptir. Çoğunluk sistemi uygulanan ülkelerde nispi temsil sistemi uygulanan ülkelere oranla daha düşük kadın temsili düzeyi olduğu görülmektedir. Sol kanat partilerde kadın temsili daha yüksekken sağ kanat partilerde bu oran daha düşük kalmaktadır.

b. Sosyo-Ekonomik Unsurlar: Kadınların siyasete girme sürecini etkileyen en önemli unsurlardan biri sosyo-ekonomik faktörlerdir. Bu faktör kadınların eğitim ve iş hayatına katılım düzeyiyle yakından ilişkiye sahiptir. Bunun uzantısı olarak bir ülkedeki şehirleşme düzeyi ve demokratikleşme şekilleri de kadınların siyasette ne düzeyde var olacağını belirlemede kullanılan en önemli kriterdir.

c. Kültürel Unsurlar: Din bir ülkenin en önemli kültürel öğelerindendir. Çeşitli dini inanışlar kadınları sosyal hayattan uzaklaştırdığı için siyaset yapmaları konusunda katı bir yaklaşımda oluşturmaktadır. Dine dayalı rejimleri olan ülkelerde kadın siyasetçi sayısı çok düşüktür ya da hiç yoktur. Laik ülkelerde ise kadın siyasetçi sayısı daha yüksek düzeydedir.

Çizelge 3.2. Dünya’da Yerel Yönetimlerde ve Parlamentoda Kadın Temsil Oranları

Ülkeler	Yerel Yönetimlerde Kadın Temsil oranı %	Parlamento Kadın Temsil Oranı %
İrlanda	18	15,1
Estonya	20,6	19,8
Bulgaristan	24,3	20,8
İsviçre	25,7	28,5
Macaristan	26,6	8,8
İngiltere	28	22,3
Fransa	30,3	29,6
Belçika	34,8	38
İspanya	35	36
Finlandiya	36,7	42,5
Norveç	38,2	39,6
İzlanda	39,8	39,7
İsveç	43	44,7
Rusya Federasyonu	49,3	13,6
Moldova Cumhuriyeti	57,7	19,8
Letonya	67,1	23
Beyaz Rusya	68,6	31,8
Ukrayna	75,8	8
Slovenya	78	32,2

Kaynak: (Biricikoğlu, 2013:5-6)

Çizelge 3. 2. incelendiğinde, ülkelerin çoğunda yerel meclislerdeki kadın temsil oranlarının ya ulusal meclislerden daha yüksek olduğu ya da yerel meclis katılım oranlarıyla ulusal meclis katılım oranlarının hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.3. Ülkelerin Kadın Belediye Başkanı ve Belediye Meclisi Üyesi Oranları

Ülke	Belediye Başkanı %	Belediye Meclis Üyesi %
Almanya	17	24
Fransa	11	47
İsveç	17	42
Finlandiya	10	34
Hollanda	16	22
Bulgaristan	10	20
İtalya	7	16
Macaristan	12	15
Nikaragua	10	34
Honduras	10	22
Meksika	4	16
Panama	16	13
Venezuela	6	30
Avustralya	15	26
Pakistan	1	25
Filipinler	18	24
Türkiye	2.8	10.7

Kaynak: (Yaylı ve Eroğlu, 2015: 515)

Çizelge 3. 3. incelendiğinde ise, Türkiye’deki oranların oldukça aşağıda kaldığı görülmektedir. Genel olarak oranların belediye başkanlığında %10’un, belediye meclis üyeliğinde %20’nin altına düşmediği görülmektedir. Türkiye’de ise 2009 yılında kadın belediye başkan oranı %0.8 iken, 2014 yılında %2.8’e yükselebilmiştir. 2009 yılında belediye meclis üyeliğinde oran %4.2 iken, 2014 yılında %10.7’ye yükselmiştir. Türkiye’de 2014 yılında yerel seçimlerde kadın oranlarında artış görülmüş olmasına rağmen genel ortalamanın epeyce altında olduğu gözlenmektedir (<http://www.migm.gov.tr/istatistiki-bilgiler>). Ayrıca tabloda yer alan Almanya, İsveç, Macaristan ve İtalya gibi oranların yüksek düzeyde olduğu ülkelerde çeşitli düzeyde kota uygulandığını belirtmekte yarar vardır.

Çizelge 3.4. ise Dünya’da kadın belediye başkanı oranları yüksek olan ülkeler gösterilmiştir.

Çizelge 3.4. Kadın Belediye Başkanları

Ülke	Oran %
Yeni Zelanda, Sırbistan	26
Letonya	25
İzlanda, İsveç, ABD	17
Güney Afrika, Panama, Hollanda	16
Norveç, Slovakya	14
Macaristan	12
Bulgaristan, Finlandiya	10

Kaynak: (Öztürk, 2012: 25)

Çizelgeler genel olarak değerlendirildiğinde, dünya genelinde birçok ülkede yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım oranı yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ulusal ve yerel düzeyde siyasal katılım oranları karşılaştırıldığında yerel düzeyde katılım oranının daha yüksek olduğu ve Türkiye’de ise bunun tam tersi bir durum gözlenerek, yerel düzeyde katılım oranları ulusal düzeyde katılım oranların altında kaldığı görülmektedir.

Yerel yönetimlerin halka daha yakın birimler olması görüşü doğrultusunda kadınların yerel siyasete katılımının daha kolay sağlanabileceği beklenebilir. Alkan’ın (2004: 4) da ifade ettiği gibi yerel siyaset için, iktidardan çok hizmetle ilgili olması bakımından, kadınların geleneksel rolleriyle daha kolay ilişkilendirilebilen bir alandır diyebiliriz. Bu bağlamda Alkan çalışmasında örnekler vermiştir. Örneğin Fransa’da 20. yüzyılın ilk yarısında kadınlar, belediye

yönetiminde görev almak istiyorlar ve şöyle diyorlardı: “Evi temizlediğimiz gibi, kenti de temizleriz”. Yine benzer şekilde, 1930’da İstanbul Belediye Meclisi üyeliğini kazanan Latife Hanım, “Belediyecilik, büyütülmüş bir ev idaresidir” demişti. Dolayısıyla bu bakış açısıyla, kadınların ulusal siyasetten ziyade yerel siyasetle daha yakından ilgilenmeleri ve bu ilgi doğrultusunda da yerel siyasete katılımların daha fazla olması sonucu çıkabilir. Ancak bu bakış açısının tam tersinin yaşandığı, ulusal ve yerel düzeyde katılım oranlarına bakıldığında görülmektedir.

Alkan 2004 yılındaki bir çalışmasında, dünya genelinde yerel boyutta kadın katılımı ve temsiline daha yüksek olması durumunu açıklarken, farklı yazarların görüşlerini aktarmıştır. Örneğin Phillips bu durumu “makamın iktidarının az olduğu yerlerde sayı yükselir” önermesiyle ifade etmiştir. Cerisier Ben Guiga ise “Fransa’da son seçimlerde %47’lik bir kadın oranına ulaşılmasına rağmen, kadın belediye başkan oranının %1.9 gibi bir oranla düşük kaldığını, senatoya atama tahtası olarak görülen il düzeyinin büyük ölçüde kadınlara kapalı olduğunu” belirtmiştir. Alkan çalışmasının devamında ulusal-yerel karşılaştırmasını açıklarken, yerel siyasetin “kadınlara daha çok yakıştırılması”yla ilgili olan bir başka yaklaşıma da değinmiştir (Alkan, 2004: 4).

Alkan (2004: 5) çalışmasında Türkiye’de ulusal ve yerel düzeyde katılımı dünya gelenine göre tersi durumun yaşanmasının sebepleri konusuna da değinmiştir. Örneğin yazar, 1980 sonrası dönemin, kentsel topraklar gibi üretilen kentsel mal ve hizmetlerin de metalaştığını ve bu alanlar üzerinden elde edilen kazançların önemli derecede paylaşım alanına dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu noktada da yazar, yerel yönetimlerin bir hizmet alanı olarak görülmesinden çok rantın paylaşıldığı bir alan olarak görüldüğüne dikkat çekmektedir. Dolayısıyla yazar, yerel yönetimlere kadınların uzak kalmasını olağan karşılamaktadır. Bu durumun gerekçesi olarak da yazar, kadınların üzerinden haksız kazanç elde edebileceği mülk sahipliğinde ve rantın üretilip dağıtıldığı meslek gruplarıyla ilişkilerinde varlıklarının sınırlı olmasını göstermektedir. Ancak kadınların yerel yönetimlerde yokluğu sadece 1980 sonrası dönemde yaşanmadığı için bu saptamaların tam anlamıyla açıklayıcı olmadığını da belirterek, Türkiye’deki durumu açıklamak için üç önemli unsurun daha altı çizilmektedir: “Bunlardan birincisi, kadınların kurumsal politikadaki “simgeselliği”, ikincisi kadınların yerel topluluk düzeyinde dahi toplumsal hareketliliğinin son derece sınırlı olması,

üçüncüsü de kadın örgütlenmesinin yakın dönemlere değin yerel’i ilgi alanı dışında bırakmış olmasıdır.”

Yine Alkan’ın (2004: 5) ifadesiyle,

Açıktır ki, ‘vitrin oluşturma’ tabiriyle de nitelendirilen simgesellik, çok büyük ölçüde ulusal politika düzleminde geçerlidir. Dolayısıyla, kadınların yerel politikada görelî yokluğunun önemsenmesi bu unsura da bağlanabilir. Büyük kentlerde kadınların yerel yönetim organlarında daha yüksek oranlarda yer almasıyla sol partilerin görelî olarak daha fazla yerel kadın temsilcisinin bulunması, belirtilen ikinci unsurun etkililiğini kanıtlar niteliktedir.

Sancar-Üşür (2008: 176), dünya genelinde yerel siyasete katılımın ulusal düzeyde katılımından yüksek olmasının nedenini yerel siyasetin çoğunlukla kadınların sahip olduğu toplumsal sorumluluklarına yönelik hizmet üretmesi ve bu durumun da kadınların yerel yönetimlere katılımına uygun ortamlar yarattığı düşüncesiyle açıklamıştır. Yazar, dünya geneline oranla Türkiye’deki ters eğilimin nedenini ise şu şekilde açıklamaktadır: “Türkiye’de yerel yönetimler büyük ölçüde arsa, imar, küçük ticaret ve kentsel alt-yapı işleriyle ilgilenmekte ve bu nedenle de ilgili ticari kesimlerin etkisinde şekillenmektedir. Bu durum da kadınların çoğu durumda yerel siyasete katılımına uygun olmayan koşulların egemenliğine yol açmaktadır” (Sancar-Üşür, 2008: 177).

Türkiye’de tersi bir durumun gözlenme nedenlerini incelerken değinilmesi gerekli iki nokta şudur: İlk olarak, Türkiye’de merkezîyetçi yapı güçlü bir biçimde varlığını korumaktadır. Bu durumda doğrudan yerel siyaset daha çok ulusal siyasetin bir uzantısı olarak görülmesine neden olmaktadır. İkinci olarak da, yerleşme biriminin küçülmesiyle, ataerkil toplum yapısının etkisi daha çok hissedilmesiyle, kadına yüklenen geleneksel rollerin önemi daha ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu durumun da yerel yönetimlere katılımında kadının önünde bir engel teşkil ettiği söylenebilir (Şahin, 2011: 25).

Gökulu’ya göre ise (2013: 357), “Kadınların yerel siyasette ulusal siyasete göre daha düşük bir oranda temsil edilmesi bu konudaki ulusal politikaların ve kota uygulamalarının, yerel düzeyde yönetici kademelerinde uygulanmamasından kaynaklanmaktadır. Genel olarak kadınların siyasette daha

fazla yer alabilmesi partilerin kendi iç disiplini yoluyla almış olduğu kararlar ya da ulusal düzeyde belirlenen kota uygulamaları yoluyla sağlanmaktadır.” Dolayısıyla ulusal düzeyde alınan kararlar yerel düzeyde de uygulanmalıdır.

Özetle, dünya genelinde yerel siyasete katılımı tam anlamıyla eşitliğin sağlanamadığı görülse de son yıllarda katılımın arttığı da gözden kaçmamaktadır. Özellikle kota uygulaması gibi katılımı arttırmaya yönelik uygulama ve politikaların yerel siyasete etkisi kaçınılmazdır. Bu politikaları uygulayan ülkelerdeki yüksek oranlar bu sonuca varmamızın nedenidir.

3.2.2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Katılımı

Ülkelerde demokrasinin gelişebilmesi için önemli koşullardan biri katılımıdır. Vatandaşlar arasında cinsiyet, ırk, dil, din ayrımı gözetmeden, halkın bütünüyle yönetime katılımı ve aynı zamanda temsil edilmesi demokrasi açısından çok önemlidir. Yerel yönetimlerin bir önemi de burada ortaya çıkmaktadır; çünkü yerel yönetimler, vatandaşların yönetime katılmalarını sağlamada çeşitli olanaklar sunan bir yapıya sahiptir. İlk olarak, vatandaşlar ikamet ettikleri yerlerle ilgili kararları alacak kademeleri kendileri seçmektedir. Bu durumun da toplum içindeki farklılıkların alınan kararları etkileyebilmesi açısından ulusal yönetimlere nazaran daha önemli avantajlar sağladığı söylenebilir. Yerel yönetimlerin halkın katılımında çeşitli olanaklar sunan yapısının bir önemi de, kadınların yerel siyasete katılımının sağlanması açısındandır. Açıktır ki, kadınların yaşadıkları kentlerde ihtiyaç duydukları hizmetlerin çoğu yerel yönetimler tarafından yerine getirilmektedir. Bir bakıma kenti kullanan kadınların ihtiyaç duyduğu hizmetler ile yerel yönetimlerin kent için yerine getirmekle yükümlü oldukları hizmetler örtüşmektedir. Bu doğrultuda, yerel siyasete kadınların katılımı ve temsilinin oldukça önemli olduğu görülmektedir (Biricikoğlu, 2013: 3).

Kadınların yerel yönetimlerdeki temsilinin artırılması, siyasal alanda varlıklarını kuvvetlendirmek isteyen bu grup için son derece önemli bir konudur. Yerel yönetimlerin kadınların kentte günlük yaşantılarını doğrudan etkileyen neticelere sahip olması açısından kadınların yerel yönetimlerdeki varlığı önemlidir. Ayrıca, yerel hizmetlerin kalitesinin de olumlu yönde etkilenecek olması da söz konusudur. (Çadır, 2011: 39).

Türkiye’de 1980 öncesi dönem için kadının yerel siyasete katılım ve temsil oranları hakkında detaylı bir bilgiye ulaşamadığı gibi, sadece Tekeli’nin bir çalışmasında 1969-1977 yılları arasında İstanbul ilinde iki mecliste %7.7 ve %9.8 oranında kadının temsilci olduğu ifade edilmiştir (Negiz, 2008: 225). 1980 sonrası döneme ilişkin olarak, yerel yönetimlerde kadının temsili çizelge 3.5. de gösterilmektedir.

Çizelge 3.5. 1989-1999 Yıllarında Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili

	Belediye Başkanı %	Belediye Meclis Üyesi %	İl Genel Meclis Üyesi %
1989	0.2	0.7	0.8
1994	0.5	0.9	0.9
1999	0.5	1.6	1.4

Kaynak: (Negiz, 2008: 226)

Çizelge 3.6. da ise son yapılan üç mahalli idareler seçimlerinde kadın oranları yer almaktadır.

Çizelge 3.6. 2004-2014 Seçim Sonuçlarına Göre Kadın Oranları

	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı
2004 Seçimleri			
Belediye Başkanı	3225	18	0,56
Belediye Meclis Üyesi	34447	817	2,37
İl Genel Meclisi	3208	57	1,78
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanı	2948	26	0,8
Belediye Meclis Üyesi	31790	1340	4,2
İl Genel Meclisi	3379	110	3,2
2014 Seçimleri			
Belediye Başkanı	1396	40	2,8
Belediye Meclis Üyesi	20498	2198	10,7
İl Genel Meclisi	1251	60	4,7

Kaynak: <http://www.migm.gov.tr/istatistiki-bilgiler>.

Yukarıdaki tablolar incelendiğinde katılım oranlarının düşüklüğü göze çarpmaktadır. 2004 seçimleri sonucunda 3225 belediye başkanının sadece 18’i kadındır. Tablolar katılım oranlarının dünya geneli ortalamaların epeyce altında olduğunu göstermektedir. 2009 yerel seçimlerinde kadın yerel yöneticilerin sayılarına bakıldığında, 2004 yılındaki belediye başkan sayısı 18’den 26’ya, il genel meclislerindeki üye sayısı 57’den 110’a ve belediye meclislerindeki kadın

üye sayıları da 799'dan 1.340'a yükselmiştir. 2004 yılına göre 2009 yılında az da olsa istatistiksel bir artış yaşanmıştır.

2014 seçim sonuçlarına bakıldığından 2009 yılına göre de bir artış söz konusudur. Özellikle belediye meclis üyesi oranının kadının yerel katılım oranlarında ilk defa çift haneli rakamlara ulaştığı söylenebilir. 2009 yılındaki seçimlerde %4.2'lik oran %10.7'ye ulaşmıştır. Ama bu oransal artışlarda 2014 yerel seçimleri sonucunda yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Belediye kanunuyla yapılan değişikliklerle de doğrudan bağlantısı vardır. Kapatılan belde belediyeleri ve il özel idareleriyle birlikte belde belediyeleri ve il özel idaresi sayısındaki azalma gözden kaçmamalıdır.

Yerel seçilmiş meclisler olan belediye meclisleri ve il genel meclisleri, kadınları doğrudan etkileyen yerel politikaların oluşturulduğu ve karara bağlandığı mekanizmalardır. Dolayısıyla, yerel seçilmiş meclislerde kadınların temsili oldukça önemlidir. Ancak, yerel seçilmiş meclislerde kadınların temsil oranlarına baktığımızda kadınların temsilinin yetersizliği ortadadır. Bu noktada, yerel seçilmiş meclislerin, kenttaşların tamamını yeterli ve dengeli bir şekilde temsil edemediğini söyleyebiliriz. Diğer yandan, belediye meclisleri, güçlü başkan modelinin hakim olduğu yapılardır. Bu durum da kadınların kararlara katılımının önündeki ciddi engellerden biridir (Pınarcıoğlu, 2011: 85).

2009 yerel seçim sonuçları mahalle muhtarlıkları açısından değerlendirildiğinde, durumun hemen hemen aynı olduğu görülür. Ülke genelinde 35.000'e yakın köy muhtarları içerisinde 65'i kadındır. 18.607 mahalle muhtarının ise 429'u kadın seçilmiştir. 6360 sayılı yasayla yapılan değişikliklerle bazı köylerin mahalleye dönüştürülmesiyle 18.337 köy muhtarının 47'si kadın seçilmiştir. 31.912 mahalle muhtarının ise 593'ü kadın seçilmiştir (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1090).

Daha önce de değinildiği gibi, mahalle yasal bir yerel yönetim birimi değildir. Ancak mahalle kadınların yerel yönetim birimleri içerisinde en kolay ulaşabildikleri birimlerdir. Bu anlamda mahalle, kadınların hem siyasal katılımını hem de temsilini güçlendirebilecek olması yönünden büyük önem taşımaktadır (Tokman ve Kendirci, 2006: 21).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 9. Maddesine göre:

Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür. Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.

Bu maddede yer alan ifadelerin uygulamaya geçirilmesi dolayısıyla yasal düzenlemenin etkinlik kazanabilmesi için yapılması gerekenleri Tokman ve Kendirci (2006: 21-22) çalışmalarında şu şekilde özetlemişlerdir:

Muhtarların 'mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları' nasıl belirleyecekleri ve belediyelerin 'kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurma ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışma' yöntem ve araçlarının neler olabileceğinin yerel yönetimler ve yerel sivil toplum örgütleri işbirliği içinde tanımlanması gerekir. Kadınların, yerel hizmet ve olanakların mahallelere yayılmış olduğu bir yapıya gereksinimleri vardır. Bu gereksinme, yoksul ve kent merkezinden uzak yerleşim alanlarının temel hizmet ve altyapı olanaklarından yoksun kaldığı durumlarda özellikle artar. Aynı şekilde yönetime katılım olanaklarının da tıpkı yerel hizmetler gibi mahalle ölçeğine değin yaygınlaştırılması gerekir. İlgili madde çerçevesinde yapılacak işler; mahallelerde 'kadın komiteleri'nin oluşumunun desteklenmesi, bir araya gelebilecekleri ve olanaklar elverdiğinde 'kadın dayanışma merkezleri' durumuna getirilebilecek mekanların oluşturulması bu tür mekanların oluşumunda gönüllü örgütlerle ortaklığa dayanan yöntemlere öncelik verilmesi ve mahalle örgütlenmelerinde kadınların etkinliğinin özendirilmesi için yerel yönetimlerin sorumluluk üstlenmesidir. Yerel yönetimlerin 'semte birimleri' oluşturması, hem hizmetin mahalleye götürülmesi, hem de bu birimlerde etkin rol alan kadın ve kadın örgütlerinin mahallelerini ilgilendiren kararlara katılımını kolaylaştırıcı bir düzenlemedir.

Türkiye’de kadının yerel siyasal katılımı konusunu işlerken 2009 yerel seçimlerinde yaşanan bir gelişmeden bahsetmek yerinde olacaktır. 2009 yerel seçimlerinde, yerel siyaset ve kadın katılımı açısından farklı bir deneyim yaşanmıştır ve ilk kez bağımsız feminist bir aday belediye başkanlığına adaylığını koymuştur (Pınarcıoğlu, 2011: 98). Feminizmin bir siyaset olduğunu savunan feministlerin, kendilerini siyasal açıdan geliştirmek için bir seçim kampanyası deneyimi yaşamanın ve bu deneyimin özellikle yerel seçim eksenli olmasını tercih ettikleri görülmektedir. Bu amaçla, Feminist Kolektif Beyoğlu Belediye Başkanlığı’na aday olarak feminist Ülfet Taylı gösterilmiştir. Feministler, yerel seçimlerde bağımsız bir kadın aday gösterip onu destekleyerek siyasal duruşlarını ortaya koymak istemişlerdir (Aydemir, 2013: 93).

Daha önce de değinildiği gibi, Türkiye’de kadının siyasal katılımının yetersizliğinin bir boyutunu da siyasi partilerin yapısı ve işleyişinin yanı sıra siyasi partilerin kadın aday sayıları oluşturmaktadır. Siyasi partiler kadınların karar alma mekanizmalarına katılımlarında en öncelikli araçlardan biridir. Ancak, Sancar-Üşür (2008: 226)’ün de belirttiği gibi “ Siyasal partilerde kadınların eşit katılımını destekleyecek tarihsel bir miras mevcut değildir.”

Çizelge 3.7. de son yerel seçimlerde partilerin kadın aday sayıları belirtilmektedir.

Çizelge 3.7. 2014 Yerel Seçimlerinde Partilerin Kadın Aday Sayıları

PARTİ	Belediye Başkanlığında Kadın Aday Sayısı	Belediye Başkanlığında Toplam Aday Sayısı
AKP	16	1394
CHP	51	1380
MHP	35	1394
BDP	31	224

Kaynak: <http://bianet.org/bianet/siyaset/154631-secimin-kazanan-kadinlari>

Çizelge 3.7.’ye baktığımızda, kadınların partilerin aday listelerinde de erkeklerin epeyce gerisinde kaldıkları görülmektedir. 2014 yerel seçimlerinde de belediye başkan adaylarının neredeyse tamamına yakını erkeklerden oluşmuştur. Sancar-Üşür (2008: 226), bu duruma şu şekilde açıklık getirmektedir:

Türkiye’de siyasal temsilci adaylarının büyük çoğunluğu, parti yöneticileri tarafından, 'seçim aday listeleri'nde seçilmeleri garanti sıralara yerleştirildikleri andan itibaren zaten fiilen temsilci olarak

seçilmişlerdir. Yani siyasal temsilcilerin büyük çoğunluğu seçilmemekte, aslında parti yöneticileri tarafından atanmaktadır. İster seçim sonucunda aday listelerinin alt sıralarından seçilerek gelsin, isterse parti lideri tarafından baştan atanmış olsun, kadın politikacılar ile erkek politikacıların sosyal ve siyasal nitelikleri arasında önemli farklar vardır.

Ülkemizde yerel siyasette kadın katılımı ve temsiline yetersizliği, yalnızca kadınların siyasette var olamayışı gibi tek bir açıdan düşünülmemelidir. Kadınların yerel yönetimlerde katılım ve temsil oranlarının düşüklüğü aynı zamanda kadınların ihtiyaçlarına karşı yerel yönetimlerin duyarsız olmalarının da bir nedenidir. Belirtilmelidir ki, kadınların yerel siyasette sayılarının ve etkinliklerinin artırılmasıyla, yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetler, uygulanan politikalar kadın bakış açısını yansıtacak ve bunun yanı sıra kadın sorunlarına daha duyarlı bir bakış açısı geliştirilmiş olacaktır. Ayrıca diğer önemli bir husus da, yerel yönetimlere kadının katılmasıyla, kadınların siyasette tecrübe kazanmalarında etkisinin olmasıdır. Dolayısıyla yerel yönetimlerin kadının siyasete katılımında öğretici bir rolü olduğu söylenebilir (Şahin, 2011: 26). Kadınların yerel siyasete katılımıyla ilgili bir araştırma yapan Wedel (2001: 232-233), yerel siyasette yer alan kadınların güçleneceğini şu şekilde ifade etmiştir:

Öncelikle etkinliklerin başarıya ulaşması ile kadınların özgüven duymaları sağlanmakta ve kadınlar durumlarını değiştirebilen olanaklarına kavuşmaktadır. Yerel etkinlikler, kadınlar arasında yeni yerel liderlerin doğmasını sağlamakta ve siyasal görevler için adaylıklarını gündeme getirmektedir. Ayrıca yerel etkinlikler mahalle içinde ve dışında yeni bağlantılar kurulmasını ve mekan cemaatlerinin ötesinde kadınların dışarıya açılmasını sağlamaktadır. Bu toplumdaki iktidar ilişkilerindeki eşitsizliğin bilincine varmalarına ve değişim iradesinin güçlenmesine yol açmaktadır.

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında, yerel yönetimlerin karar organlarında kadın sayısının artırılmasıyla, yerel yönetimlerin kadın sorunlarına daha duyarlı hale geldiğini görülmektedir. Özellikle çocuk bakımı, sosyal yardım hizmetleri, sağlık, eğitim gibi hizmetlere daha öncelik verildiği görülmektedir. Sancar-Üşür (2008: 238)'ün bu durum için yorumu şu şekildedir: “Kadınlar yerel yaşamda silinmiş, görünmez olmuş sorunları öne çıkarıp görünür kılıyor ve çözüm

arıyorlar.” Dolayısıyla kadınların yerel siyasete katılımı arttıkça, daha çok kadınların üstlendiği toplumsal sorumluluklar gibi sorunların öne çıkması ve kadınların da dahil olduğu yeni bir kamu anlayışının gelişmesi sağlanacaktır. Kısaca, kadınların yerel siyasete katılması ile yerel siyasetin öncelikleri ve yapısının değişeceği söylenebilir (Sancar-Üşür, 2008: 238).

3.3. Yerel Yönetimlere Katılımda Kadının Karşılaştığı Sorunlar

Günümüzde demokratik ülkelerin çoğunda yasal olarak kadınlara her türlü hakkın tanınmış olduğu görülür. Kadınların seçme ve seçilme haklarıyla ilgili engeller yasalarla kaldırılmış ve yasalar önünde eşitlik sağlanmıştır. Ancak kadınların siyasal yaşama katılımını engelleyen birçok faktör vardır.

Kadınların siyasete katılımını engelleyen faktörlerin başında geleneksel toplumsal yapı gelmektedir. Toplumun kadına yüklediği geleneksel roller, kadını “aile içi faaliyetleri” ile sınırlandırır. Dolayısıyla kadınların faaliyet alanı ev görülmektedir. Kadına öncelikle verilen görev eş ve anne olmaktır. Erkeğin toplumsal rolleri ev dışı faaliyetleri kapsamaktadır. Dolayısıyla ev dışı faaliyet alanına sahip erkeklerin, rolleri ev içi ile sınırlanan kadınlara göre siyasete katılmaları daha kolay olmaktadır. Ayrıca toplumsal roller arasındaki farkla beraber, erkeğin siyasette siyasal beceri ve kaynakların kadına oranla daha çok ve çeşitli olduğu söylenebilir (Türel ve Çağlar, 2010: 24). Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkardığı bu yapıda siyasetin erkek işi olarak algılanması ve kadının faaliyet alanı olarak ev içi görülmesi, kadının siyasete karşı olan ilgi düzeyini de olumsuz olarak etkilemektedir. Bunun yanı sıra, ailelerin siyasal yaşama ilgili oluşu ya da uzak kalışı da özellikle kız çocuklarının üzerinde etkilidir (Negiz, 2008: 227).

Cinsiyete dayalı iş bölümü kadınların toplumsal yaşam deneyimleri aile ve yakın çevresiyle sınırlamaktadır. Böylelikle kadınlar, kendi yaşamlarıyla ilgili sorunların siyaset dışı iddiasına karşı savunmasız kalırlar. Dolayısıyla cinsiyete dayalı bu işbölümünün kurum ve zihniyet tarzlarına zemin oluşturması, kadınların siyasal yaşamdan dışlanmasını “doğal” bir olgu haline getirir. Ayrıca kadınların geleneksel cinsiyet rolleri ile siyasetin bağdaşmayacağına dair yaygın görüş kadınların eşleri ve yakın çevreleri tarafından engellenmelerine yol açar. “Kendi cinsiyet rollerine ilişkin sorunlarını ve çözüm taleplerini siyasal süreçlere taşıyıp

siyasete katılmak isteyen kadının aşması gereken ilk engel, aile ile siyasetin bağdaşmaz olduğuna dair bu yaygın kanaattir” (Sancar-Üşür, 2000: 204).

Toplumsal cinsiyet rollerine dair kadınların aleyhine işleyen yerleşik ataerkil düşünce, söylem ve tutumlar, kadınların hem ulusal hem de yerel düzeyde siyasete katılımlarını olumsuz olarak etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak kamusal alanın erkeklerin egemenlik alanı olarak görülmesi, siyasetin erkek egemen yapıda olmasına yol açmaktadır. Ulusal siyaset gibi yerel siyaset de erkekler tarafından iktidarı ele geçirme ve rant paylaşma amacıyla yapılandırıldığı için, kadınlar açısından demokratik bir katılım modeli geliştirilememektedir. Bu yüzden yerel siyaset algısının, yerel siyasetin dayandırıldığı demokrasi, eşitlik gibi değerler üzerinden yeniden oluşturulmasına gereksinim vardır (Pınarcıoğlu, 2011: 75).

Siyasal katılma konusunda yapılmış olan çalışmalar, erkeklerin kadınlara oranla siyasal yaşama daha yoğun bir şekilde katıldıklarını göstermiştir. Bu farkın, kadın ve erkeklere küçük yaşlardan itibaren aşılana davranışlarla ilgili beklentilerden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca bu süreç aile içinde başlayıp eğitim kurumları içinde ve eğitim sonrası yaşamda da sürebilir. Dünyanın her bölgesinde bugün de süren bu kalıplaşmış tutumlar nedeniyle kadınlar, siyasal hayatın dışında kalmaktadır. Bu durum siyasal katılımın her boyutunda görülmektedir. Klasik çalışmalar incelendiğinde, kadın ve erkeklerin siyasal davranışları arasında belirgin farklılıklar olduğunu saptadıkları görülür. Son zamanlardaki çalışmaların ise, kadın ve erkek arasındaki farkların azalmakta olduğunu ortaya koydukları söylenebilir. Kadınların eğitim seviyelerindeki artış ve çalışma yaşamında artan kadın sayısı, kadının toplumsal rollerinin değişmesinde etkili olmaktadır. Kadınlar siyasal yaşamla giderek daha yakından ilgilenmekte ve haklarını daha bilinçli savunabilmektedirler (Negiz, 2008: 228).

Toplumsal temelli olarak karşılaşılan diğer bir sorun, siyasette erkek modelinin egemen olmasıdır. Sancar-Üşür (2000: 208-209) bu durumu şöyle özetlemektedir:

Siyasette egemen erkek söylemi, kadınları kendileri ile eşit koşullarda yarışmaya çağırır; fakat kadınların siyaset dışı yaşamda hiçbir zaman erkeklerle eşit koşullarda yaşamadığını unutarak yapar bunu. Kadınlar siyasette başarılı olmak istiyorlarsa erkekler gibi yapmalı,

gece gündüz çalışmalı, rekabetten, mücadeleden korkmamalı, kendini savunmasını, gerektiğinde saldırmasını ve savaşmasını bilmelidir. Siyaset, kadından aile sorumlulukları ve çocukları yokmuş gibi davranmasını ister. Böyle bir değerler dünyasında yalnızca bu oyunu kurallarına göre oynamayı becerebilen az sayıdaki güçlü kadının başarı şansı vardır. Geri kalan kadın kitlesi için siyaset kirlî ve erkek işidir.

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de siyasal yaşam erkeklerin normlarına göre şekillenmiştir. Erkekler, kendilerine yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri gereği, para kazanmak, güçlü olmak ve rekabet etmek gibi değerlerle yönlendirilmişler ve bu değerler de siyasete taşınmıştır. Dolayısıyla siyasetin bu egemen değerleri kadınlara uzak kalmaktadır. Çünkü kadınlar hayatları boyunca çocukları ve ailesini düşünmek üzere eğitilmektedir (Sancar-Üşür, 2000: 208). Bu bağlamda kadınların aktif olarak siyaset içerisinde yer almasını engelleyen faktörlerden biri de teknik olarak kendilerini bilgisiz hissetmeleridir. Kadınlar çoğu zaman geleneksel toplumsal yapıdan kaynaklanan nedenler ya da kimi zaman ekonomik yetersizlikler gibi nedenlerden dolayı siyasetten uzak kalmışlardır. Bu durum da kadınların teknik anlamda bilgi yetersizliğine ve kendilerine olan güvenlerinin azalmasına yol açmaktadır.

Türkiye’de siyasi parti örgütlerinin de kadının siyasal katılımına engel teşkil ettiği noktalar mevcuttur. Türkiye’de kadınlar parti içinde genellikle, ‘yan/yardımcı kuruluş’ olarak yapılandırılan kadın kollarına yönlendirilmektedirler. Kadın kolları, kadınları siyasete hazırlamak ve kadınların sorunlarını siyasal alanda temsil etmek gibi sorumlulukları yerine getirmekten ziyade, mahalle toplantıları ve ev gezileriyle partinin propagandasını yapan; kermes, piknik gibi siyasi açıdan çok fazla önemi olmayan ikincil faaliyetler yürüten bir yapıdadır. Yürüttüğü bu faaliyetler nedeniyle kadın kolları, parti içinde siyasi olmaktan çok sosyal yapıya sahip bir kuruluştur denilebilir (Sancar-Üşür, 2000: 214). Ayrıca kadınların siyasal katılımını engelleyen bir diğer neden ise siyasi partilerin aday belirleme usulleridir. Türkiye’de aday belirlenirken “önseçim, örgüt yoklaması ve merkez yoklaması” usulleri siyasi partiler tarafından kullanılmaktadır. Bu uç usul de kadın adaylar için bazı zaman avantaj bazı zaman da dezavantaj oluşturacak özelliklere sahiptir. Örneğin, sivil toplum örgütleri bir kadın adayı destekliyorsa, bu aday için önseçimde bir avantaj oluşturabilir. Burada bu avantaj eğer parti içinde güçlü bir kadın örgütlenmesi varsa geçerli olabilir.

Merkez yoklaması usulü de partinin daha fazla kadın aday gösterme eğiliminde olduğu durumlarda avantaj yaratır. Bu usulün dezavantajı ise, adayların lidere bağımlılığını arttıracak olmasıdır. Ayrıca kadınlar açısından aday belirleme sürecinin ne kadar şeffaf olabildiği de önemlidir. Bu sürecin önceden belirli olması kadınların bu süreçte çalışmalarını yapabilmeleri ve süreci takip edebilmeleri açısından önemlidir (Gökçimen, 2008: 46).

Kadınların siyasal katılımı ve temsilini etkileyen diğer önemli bir unsur da seçim sistemleridir. Seçim sistemleri, genellikle çoğunluk sistemleri ya da nisbi sistemler olarak sınırlanır. Çoğunluk sistemlerinde, büyük partiler tipik olarak kazandıkları oylardan çok daha yüksek oranda mecliste sandalye elde ederler; bu durumda da tek partili hükümetin kurulma olasılığının arttığı söylenebilir. Nisbi sistemlerde, kazanılan sandalye ve oy sayında -çoğunluk sistemine göre- daha eşit bir ilişki vardır; bu durum ise koalisyon hükümeti olasılığını artırır. Çoğunlukçu sistemler genellikle olası hükümetler arasından açık bir tercih sunması, kazanan partilere siyasa talimatları vermesi ve istikrarlı bir hükümetin oluşturulmasına yardım etmesi bakımından savunulmaktadır. Buna karşılık, nisbi sistemler ise hükümete geniş bir seçim temeli sağlaması, çok sayıda farklı partiler arasında birlikteliği geliştirmesi, yürütme organı ve meclis arasında sağlıklı bir denge kurabilmesi açısından savunulmaktadır (Heywood, 2007: 353).

Türkiye’de, temsilde adalet ile yönetimde istikrar ilkelerini birlikte gözetilen bir seçim sistemi uygulanmaktadır. Seçim sistemleri kadınların temsili üzerinde etkilidir; çünkü ülkelerde uygulanan farklı seçim sistemleri, kadın temsiliinde farklı sonuçlar yaratmaktadır. Siyasette cinsiyet eşitliği sağlanması temelinde en elverişli seçim sisteminin nispi temsil sistemi olduğu, çoğunluk sistemine göre kadın temsili açısından daha olumlu sonuçlar verdiği genellikle kabul edilmektedir. Ulusal meclislerde kadın temsilci oranının yüksek olduğu ülkelerde uygulanan seçim sistemi çoğunlukla nispi temsil sistemidir. Genel seçimlerde nispi temsil sistemi uygulayan ülkelerin kadın temsilci oranı, çoğunlukçu sistemi uygulayan ülkelerdeki kadın temsilci oranının bir hayli üzerindedir diyebiliriz (Pınarcıoğlu, 2011: 59).

Yerel seçim sistemleri açısından bakılacak olursa, 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’un 2. maddesine bakıldığında “İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi, belediye

başkanlığı seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanır” hükmünün yer aldığı görülmektedir. Pınarcıkoğlu (2011: 59) bu durumu şöyle özetlemektedir:

Yerel seçim sisteminin temel özelliklerine bakıldığında, nispi temsil sisteminin, onda birlik barajla birlikte uygulandığı; belediye meclislerindeki kontenjan adaylarının ise çoğunluk yöntemine göre seçildiği anlaşılmaktadır. Bu iki durumun temel nedeni, mecliste, başkanının tarafında bir çoğunluğu oluşturabilmektedir; çünkü genel olarak yerel yönetim sistemi ‘güçlü başkanlık modeli’ne dayanmaktadır. Güçlü başkanlık modeline dayalı bir sistem içinde, karar alma tekeli meclis üyelerinde olsa dahi, meclisin rolü başkanın önceliklerini uygulamaya geçirebilmek üzere işlemektedir. Bu model, meclis üyelerinin kararların alınmasındaki etkisini zayıflatmaktadır ve kadın meclis üyelerinin kadınlarla ilgili faaliyet ve çalışmaları yerel seçilmiş meclislere yansıtılabilmelerini ve meclis kararı olarak kabul ettirebilmelerini olanaksız kılmaktadır. Kadın meclis üyesi sayısının az olması bu durum üzerinde doğrudan etkili olurken, sayısal azlığın yarattığı diğer bir sonuç, alınan grup kararlarında kadınların, çoğunluk oluşturamamalarından dolayı etkili olamamalarıdır.

Türkiye’de 2014 yılında 25 ve daha yukarı yaşta olan ve okuma yazma bilmeyen toplam nüfus oranı %5.6 iken bu oran erkeklerde %1.8, kadınlarda %9.2’dir. Lise ve dengi okul mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştakilerin toplam nüfus içindeki oranı %19.1 iken bu oran erkeklerde %23.2, kadınlarda %15’tir. Yüksekokul veya fakülte mezunu olan toplam nüfus oranı %13.9 olup bu oran erkeklerde%16.2, kadınlarda ise %11.7’dir. İstihdam oranlarına bakıldığında, 15 yaş ve üzerindeki nüfus içerisinde istihdam oranı 2014 yılında %45.5 olup, bu oran erkeklerde %64.8, kadınlarda ise %26.7’dir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519>). Bu oranlara bakıldığında, Türkiye’de kadınların erkeklere oranla istihdam piyasasında daha az yer aldığı ve kadınların hem okur-yazarlık durumlarının hem de eğitim seviyelerinin erkeklere göre daha düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kadınların çalışma yaşamında yeterince var olmayışı sonucu ekonomik kaynaklarının yetersizliği ve eğitim düzeylerinin yetersizliği kadınların siyasal katılımını etkileyen önemli faktörler arasındadır.

Sonuç olarak; kadınların yerel siyasette karar alma mercilerine katılımı ve bu mercilerde temsil edilmesinde, yukarıda sayılan kadınların siyasal katılımında engel teşkil eden bütün bu faktörlerin tamamıyla birlikte, özellikle küçük yerleşim yerlerinde geleneksel toplum baskısının olumsuz bir ek faktör oluşturduğunu belirtmek de yarar vardır (Altındal, 2009: 359).

Özetle, bu bölümde yerel yönetim ve yerel siyaset kavramlarıyla birlikte yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımı ve temsili incelenmiş, kadının yerel siyasete katılımındaki yaşadığı sorunlar aktarılmıştır. İlerleyen bölümde ise İzmir ilindeki kadının yerel siyasal katılım ve temsil durumu incelenecektir.

4. YEREL YÖNETİMLERDE KADININ SİYASAL KATILIMI VE TEMSİLİ: İZMİR

Çalışmanın dördüncü bölümünde, ilk olarak İzmir ilinin tarihçesi, coğrafi, sosyo-ekonomik ve idari durumu hakkında genel bilgiler verilmiştir. Bölümün devamında İzmir ilinde kadının siyasal katılım durumu merkezi yönetim ve yerel yönetimler açısından incelenmiştir.

4.1. İzmir İli: Genel Bilgiler

4.1.1. Tarihçe

Eski İzmir kenti, körfezin kuzey doğusunda yer alan ve yüz ölçümü yaklaşık yüz dönüm olan bir adacık üzerinde kurulmuştur. İzmir, sözcük olarak eski İon lehçesinde Smurne, Atina lehçesinde ise Smyrna diye yazılırdı. Ancak söz konusu olan Smyrna sözcüğü Yunanca olmayıp, Ege bölgesindeki birçok yer adı gibi Eski Anadolu kökenlidir (Akurgal, 1993: 44).

Günümüze kadar Smyrna biçiminde gelen ve Türkçede İzmir şeklini alan bu kent adının kökeni konusunda antik yazarlarca çeşitli yorumlar ileri sürülmüştür. M.Ö. 7. yüzyılın sonu ile 6. yüzyılın başında yaşamış olan Ephesos'lu Çair Kallinos'dan Ephesos kentini ele geçiren Amazon'un Smyrna adını taşıdığını, İzmir şehri ve halkının buna göre adlandırıldığını belirtmiştir. Strabon'a ise (M.Ö. 1.yy.) Smyrna sözcüğünün, İzmir'i kuran Amazon'un adı olduğunu ve Ephesos'un ve özellikle güney-doğu bölümü Smyrna adı ile anıldığını belirtmiştir (Strabon, 1987: 633).

İzmir, MÖ 6000 yılından günümüze bu topraklarda bir arada yaşayan uygarlıkların aynı potada eridiği bir kültür mozaiğidir. Aioller tarafından Bayraklı'da kurulan ancak kısa bir süre sonra İonların egemenliğine giren İzmir, Truva ile birlikte Anadolu'daki en büyük kültür ve ticaret merkezi haline gelmiştir. MÖ 600'de Lidyalılar, hemen ardından MÖ 546'da Persler tarafından işgal edilen İzmir'in ikinci parlak çağı MÖ 334 yılında Persler'i yenen İskender ile başlamaktadır. MÖ 302 yılında Bergama Hanedanlığı yönetimine giren İzmir, MÖ 133'te Roma İmparatorluğu'nun bir parçası durumuna gelmiştir. 1071 yılında Büyük Selçuklu ordusunun Doğu Roma ordusu karşısında kazandığı zaferden kısa bir süre sonra 1076 yılında kent Türk egemenliğini tanımıştır. 1426'da Osmanlı

İmparatorluğu sınırlarına katılincaya değin Bizans ve Türkler arasında pek çok kez el değıştirmiştir.

1426'da Osmanlılar, Aydınoğlu Beyliği'ne son vererek, Batı Anadolu ve İzmir'i egemenlikleri altına almıştır. İzmir, Osmanlı'nın I. Dünya Savaşı yenilgisi sonucu Yunan işgaline uğramıştır. İzmir'in işgaliyle birlikte, Ege'de işgalci Yunanlılara karşı Türk ulusal direniş hareketi başlamış, 9 Eylül 1922'de Türk Ordusu'nun şehre girmesi ile Yunan işgali sona ermiştir (http://skpo.izmir.bel.tr/Upload_Files/FckFiles/file/Profile/skpo2009/smyrnadan_izmire_2009.pdf).

4.1.2. Coğrafi Durum

İzmir şehri, Batı Anadolu'da Ege Denizi'nin, Anadolu içlerine kadar sokulan ve aynı adı taşıyan İzmir Körfezi üzerinde kurulmuştur İzmir ilinin başlıca yer şekillerini Batı Anadolu kıyılarına dik olarak uzanan dağlarla, bunları birbirinden ayıran ve aynı yönde uzanan ovalar oluşturur. Şehir kuzeyde Yamanlar Dağı, kuzeydoğuda Manisa Dağı, doğuda Nif Dağı, güneyde Kızıldağ, gibi dağlarla çevrilidir. Etrafının dağlarla çevrili olmasına rağmen, dağlar arasında geçilebilecek geçitlerin bulunmasıyla Anadolu'nun iç kısımlarına ve İstanbul'a bağlanmaktadır (Baykara, 1974: 22).

İlin kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu yaklaşık olarak 200 km, doğu-batı doğrultusundaki genişliği ise 180 km'dir. Yüzölçümü 12 007 km'dir (<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/IZMIR.pdf>).

4.1.3. İdari ve Sosyo-Ekonomik Durum

İzmir ilinin nüfusu, 2013 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 4 061 074 kişidir. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı 2012 yılında %91 iken, büyükşehir statüsündeki 30 ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasının önemli etkisiyle bu oran 2013 yılında %100 olarak gerçekleşmiştir. Nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen "bir kilometrekareye düşen kişi sayısı" km² başına 338 kişidir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Karabağlar, Buca, Bornova, Konak, Karşıyaka ve Bayraklı'dır. Nüfus bakımından en küçük ilçe ise Karaburun'dur. İzmir'deki ilçe sayısı 30, büyükşehir belediyesi hariç belediye sayısı 30'dur. İzmir'in ekonomisi ağırlıklı olarak sanayi, ticaret, ulaştırma-haberleşme ve tarımsal faaliyetlerinden

oluşmaktadır. İzmir sanayisinde petrol ve kimyevi ürünler, metal, tekstil, makine, otomotiv ile gıda, tütün ve toprağa dayalı sanayi ön plana çıkmaktadır. İzmir ticaret hayatında gıda, ticaret, inşaat, tekstil-konfeksiyon, ağaç-mobilya, kimya-plastik ve tarım ürünleri ticareti yaygın bir şekilde gözlenmektedir. Tarım ve hayvancılıkta pamuk, üzüm, zeytin, incir, tütün ve sebze-meyve, balık ve

hayvansal yan ürünler üretimi üst sıralardadır. Türkiye ihracatının yaklaşık %6'sı, Ege Bölgesi ihracatının ise neredeyse yarısı İzmir'den gerçekleşmektedir. Özellikle gıda ürünleri, inşaat malzemeleri, tekstil ürünleri, ağaç ürünleri ve mobilya, kimyevi ürünler, tarım ürünleri ticareti, İzmir ticaretine ivme kazandırmaktadır (<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/IZMIR.pdf>).

4.2. İzmir İlinde Kadının Siyasal Katılım ve Temsil Durumu

4.2.1. Merkezi Yönetim Açısından Durum

Çalışmanın temel konusu yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil durumunu İzmir ili örneğinde değerlendirmeye almadan önce ulusal meclis ve merkezi yönetimin taşra örgütlemesindeki kadının katılım ve temsil durumuna da değinmek yerinde olacaktır.

1935 yılında yapılan kadınların katıldığı ilk genel seçimlerde İzmir'den tek kadın milletvekili Cumhuriyet Halk Partisinden Benal Nevzad Arıman seçilmiştir. Benal Nevzad Arıman gelecek üç genel seçimde de İzmir'den seçilen kadın milletvekili olarak meclise girmeye hak kazanmıştır. 1939-1946 yılları arasında yapılan iki genel seçimde İzmir'den diğer bir kadın aday Şehime Yunus'ta meclise girmiştir. Bu sayede 1939-1946 yılları 6. ve 7. Dönemde İzmir'den seçilmiş kadın milletvekili sayısı 2'ye çıkmıştır. 1987 yılına kadar ise İzmir ikiden fazla kadın milletvekili çıkaramamıştır. 1987 yılında Işıl Saygın, Birgen Keleş ve Türkan Akyol ile İzmir ilk kez 3 kadın milletvekili çıkarmıştır. İzmir'in en çok kadın milletvekilini 5 kadın milletvekili ile 2011-2015 yılları arasında 24. dönemde çıkardığı görülmektedir (Bürgin, Aydınoglu ve Yalçın, 2015: 16)

Çizelge 4.1. İzmir Kadın Milletvekilleri (1935-2015)

	Adı Soyadı	Dönem	Yıl	Parti
1	Benal Nevzat İhtar Arıman	5.	1935-1939	Cumhuriyet Halk Partisi
		6.	1939-1943	Cumhuriyet Halk Partisi
		7.	1943-1946	Cumhuriyet Halk Partisi
		8.	1946-1950	Cumhuriyet Halk Partisi
2	Şehime Yunus	6.	1939-1943	Cumhuriyet Halk Partisi
		7.	1943-1946	Cumhuriyet Halk Partisi
3	Latife Bekir Çeyrekbaşı	8.	1946-1950	Cumhuriyet Halk Partisi
4	Halide Edip Adivar	9.	1950-1954	Bağımsız
5	Nuriye Ferhan Pınar Erdem	10.	1954-1957	Demokrat Parti
		11.	1957-1960	Demokrat Parti
6	Nimet Perihan Arıburun	11.	1957-1960	Demokrat Parti
7	Aysel Uğural	16.	1977-1980	Adalet Partisi
8	Işlay Saygın	17.	1983-1987	Milliyetçi Demokrasi Partisi
		18.	1987-1991	Anavatan Partisi
		19.	1991-1995	Anavatan Partisi
		20.	1995-1999	Doğru Yol Partisi
		21.	1999-2002	Anavatan Partisi
9	Birgen Keleş	18.	1987-1991	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
		20.	1995-1999	Cumhuriyet Halk Partisi
10	Peyman Türkan Akyol	18.	1987-1991	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
11	Şekibe Gencay Gürün	20.	1995-1999	Doğru Yol Partisi
12	Zerrin Yeniçeli	20.	1995-1999	Demokratik Sol Parti
13	Güler Aslan	21.	1999-2002	Demokratik Sol Parti
14	Canan Artıman	22.	2002-2007	Cumhuriyet Halk Partisi
		23.	2007-2011	Cumhuriyet Halk Partisi
15	Fatma Seniha Nükhet Hotar	22.	2002-2007	Adalet ve Kalkınma Partisi
		23.	2007-2011	Adalet ve Kalkınma Partisi
		25.	2015-	Adalet ve Kalkınma Partisi
16	Türkan Miçeoğulları	22.	2002-2007	Cumhuriyet Halk Partisi
17	Serpil Yıldız	22.	2002-2007	Adalet Kalkınma Partisi
18	Şenol Bal	23.	2007-2011	Milliyetçi Hareket Partisi
19	Şükran Güldal Mumcu	23.	2007-2011	Cumhuriyet Halk Partisi
		24.	2011-2015	Cumhuriyet Halk Partisi
20	Hülya Güven	24.	2011-2015	Cumhuriyet Halk Partisi
21	Birgül Ayman Güler	24.	2011-2015	Cumhuriyet Halk Partisi
22	İknur Denizli	24.	2011-2015	Adalet ve Kalkınma Partisi
23	Nesrin Ulema	24.	2011-2015	Adalet ve Kalkınma Partisi
		25.	2015-	Adalet ve Kalkınma Partisi
24	Selin Sayek Böke	25.	2015-	Cumhuriyet Halk Partisi
25	Zeynep Altıok	25.	2015-	Cumhuriyet Halk Partisi

Kaynak: (Bürgin, Aydınöglu ve Yalçın, 2015: 16)

Çizelge 4.1. incelendiğinde, kadınların ilk katıldığı 1935 seçimlerinden günümüze, İzmir’den sadece 25 kadın milletvekili meclise girebildiği görülmektedir. Kadınların dönemlerine göre partilerine bakıldığında, İzmir’den seçilen kadınların ilk sırada CHP, ikinci sırada AKP’den seçildiği görülmektedir.

7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimde İzmir’den sadece CHP ile AKP’den toplam 4 kadın milletvekili meclise girebilmiştir. MHP ve HDP’den ise İzmir’den kadın milletvekili seçilmemiştir. 1 Kasım 2015 tarihinde yapılan 26. Dönem milletvekilliği seçimlerinde sonuç çok fazla değişmeyerek toplamda 3 kadın milletvekili seçilmiş olup, CHP’den 2, AKP’den bir kadın milletvekili meclise girebilmiştir. Dolayısıyla İzmir’den toplam seçilen 26 milletvekilinin 3’ü kadın seçilmiştir (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.liste). İzmir ilinde merkezi yönetimin taşra örgütlenmesi açısından kadın katılımı incelendiğinde ise, İzmir ili tarihinde atanmış kadın vali bulunmamakla birlikte, İzmir’in ilk kadın kaymakamı 2011 yılında Çeşme ilçesine atanan İnci Sezer Becel olmuştur. İnci Sezer Becel 2011-2015 yılları arasında görevini yürütmüştür (http://www.cesme.gov.tr/default_B0.aspx?content=54). İzmir ilinin ikinci kadın kaymakamı ise Beydağ ilçesine 2015 yılında atanan Hilal Küsmez’dir. Hilal Küsmez, 2016 yılının Mart ayına kadar görevini yürütmüştür (http://www.beydag.gov.tr/default_B0.aspx?content=1048). 2016 yılının Mart ayından itibaren ise İzmir ilinde kadın kaymakam bulunmamaktadır.

Özetle, hem milletvekilliği açısından hem de merkezi yönetimin taşra örgütlenmesi açısından İzmir ilinde seçilmiş ve atanmış kadın sayılarının azlığı, Türkiye’nin en modern şehirlerinden biri olarak kabul edilen İzmir için yetersiz olduğu görülmektedir.

4.2.2. Yerel Yönetimler Açısından Durum

İzmir ilinde yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil durumu ilk olarak belediye başkanlıkları açısından değerlendirilecek olunursa, kadınların ilk katıldığı belediye seçimleri olan 1930 yılından günümüze kadar olan 85 yıllık süreçte İzmir’de sadece 10 kadın belediye başkanı seçilmiştir. İlk kadın belediye başkanı 1963 yılında Adalet Partisi’nden seçilen Seniha Tınay’dır. İzmir’in ikinci belediye başkanı 1973 yılında yine Adalet Partisi’nden Buca Belediye Başkanı seçilen Işıl Saygın’dır (Bürgin, Aydınoglu ve Yalçın, 2015: 18). 1994 yılında 2

belediye başkanı, 2014 yılında da Konak, Urla ve Kiraz Belediyelerine ilk kez İzmir’den 3 kadın belediye başkanı seçilmiştir.

Çizelge 4.2. İzmir’in Kadın Belediye Başkanları (1930-2015)

Adı Soyadı	İlçe/Belde Adı	Dönem	Parti
Seniha TINAY	Dikili	1963-1977	Adalet Partisi
Işıl Saygın	Buca	1973-1980	Adalet Partisi
Nurgül UÇAR	Menemen-Seyrek	1992-1999	Cumhuriyet Halk Partisi
Aysel BAYRAKTAR	Bornova	2004-2009	Demokratik Sol Parti
Hülya YARBUZ	Güzelbahçe	1994-1999	Anavatan Partisi
Şebnem TABAK	Karşıyaka	1999-2004	Demokratik Sol Parti
Şükran AKYER	Menderes-Değirmendere	1999-2004	Anavatan Partisi
Saliha ÖZÇINAR	Kiraz	2014-2019	Milliyetçi Hareket Partisi
Sema Pekdaş	Konak	2014-2019	Cumhuriyet Halk Partisi
Sibel UYAR	Urla	2014-2019	Cumhuriyet Halk Partisi

Kaynak: (Bürgin, Aydınoglu ve Yalçın, 2015: 17).

Çizelge 4.2.’de de görüldüğü üzere, kadın belediye başkanlarının partilere göre dağılımı incelendiğinde, ilk sırada 3 belediye başkanı ile CHP, ikinci sırada ise 2 belediye başkanı ile Adalet Partisi, Demokratik Sol Parti ve Anavatan Partisi gelmektedir.

Belediye meclis üyelikleri açısından durum değerlendirilecek olursa, İzmir’de 1930’dan 1999 yılına kadar olan 69 yıllık süreçte seçilen kadın belediye meclis üye sayısı 98 ile sınırlıdır. 1999-2004 yılı yerel seçimlerinde 57, 2004-2009 yerel seçimlerinde 58 ve 2009-2014 yılı yerel seçimlerinde 91 kadın belediye meclis üyesi seçilmiştir. 2014 yılı yerel seçimlerinde ise sayı 141’e yükselerek yıllar içerisinde az da olsa bir artış yaşandığı görülmektedir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2014: 83-105).

Çizelge 4.3. 2014 Yerel Seçimlerinde İzmir İlçelerinde Kadın Belediye Meclis Üye Sayısı ve Oranları

İLÇE	KADIN BELEDİYE MECLİS ÜYE SAYISI	TOPLAM BELEDİYE MECLİS ÜYE SAYISI	KADIN BELEDİYE MECLİS ÜYE ORANLARI
Aliağa	5	25	%20
Balçova	9	25	%36
Bayındır	1	15	%6,66
Bayraklı	9	37	%24,32
Bergama	6	31	%19,35
Beydağ	-	11	-
Bornova	7	37	%18,91
Buca	5	37	%13,51
Çeşme	5	15	%33,33
Çiğli	6	31	%19,35
Dikili	4	15	%26,66
Foça	3	15	%20
Gaziemir	9	31	%29,03
Güzelbahçe	2	15	%13,33
Karabağlar	6	37	%16,21
Karaburun	2	9	%22,22
Karşıyaka	10	37	%27,02
Kemalpaşa	2	25	%8
Kınık	2	15	%13,33
Kiraz	1	15	%6,66
Konak	9	37	%24,32
Menderes	3	25	%12
Menemen	5	31	%16,12
Narlıdere	6	25	%24
Ödemiş	7	31	%22,58
Seferihisar	2	15	%13,33
Selçuk	2	15	%13,33
Tire	2	25	%8
Torbalı	5	31	%16,12
Urla	6	25	%24

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110)

Çizelge 4.3. incelendiğinde, kadın belediye meclis üyesi bulunmayan tek belediye Beydağ olarak görülmektedir. %33,33 oranla kadın meclis üye oranı en yüksek ilçe Çeşme olmakla birlikte kadın üye sayısı 5 ile sınırlıdır. En çok kadın meclis üyesine sahip olan ilçe ise 10 kadın meclis üyesiyle Karşıyaka'dır.

2014 yerel seçimleri İzmir Büyükşehir Belediyesi meclis üyelikleri açısından durum; toplam büyükşehir belediye meclis üye sayısı 174 iken bunlardan 19'u kadındır. İzmir ili toplam belediye meclis üye sayısı 738 iken, kadın belediye meclis üye sayısı 141'dir. Oransal olarak da %19.10'a tekabül etmektedir. Dolayısıyla bu oranın Türkiye geneli kadın belediye meclis üye oranı olan %10.7'nin üzerinde olduğu görülmektedir (<http://www.migm.gov.tr/istatistiki-bilgiler>).

4.4. 2014 Yerel Seçimlerinde İzmir İli Belediye Meclis Üyeleri Parti Dağılımları

PARTİ	Erkek	Kadın	Toplam
Demokratik Sol Parti	3	-	3
Adalet ve Kalkınma Partisi	203	32	235
Demokrat Parti	1	-	1
Cumhuriyet Halk Partisi	339	103	442
Milliyetçi Hareket Partisi	51	6	57
Toplam	605	141	738

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110)

Çizelge 4.4. incelendiğinde, Demokratik Sol Parti ve Demokrat Parti'nin kadın belediye meclis üyesi bulunmadığı görülmektedir. En çok kadın belediye meclis üyesi ilde birinci parti gelen CHP'ye ait olmakla birlikte, ikinci sırada AKP ve son olarak en az kadın belediye meclis üyesi ile MHP gelmektedir.

İzmir'de muhtarlıklar açısından duruma geçilecek olunursa, ilk olarak muhtarlıklar açısından geçmiş yılların verilerine ulaşamadığı bu nedenle de 2014 yerel seçimleri açısından durumun değerlendirileceğini belirtmek de yarar var. Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nden elde edilen verilerde kadın erkek ayrımı yapılmadığından kadın sayılarına ulaşamamıştır. 2014 yerel seçimleri İzmir'de muhtarlıklar açısından değerlendirmesine geçilmeden önce ilk olarak 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile İzmir'de meydana gelen değişikliklere de değinmek yararlı olacaktır. 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile İzmir'de 595 köy muhtarlığı ile 61 belde belediyesinin mahalleye dönüştürüldüğü ve toplamda 1406 mahalle oluştuğu görülmektedir (Adıgüzel, 2012: 161). 2014 yerel seçimlerinde İzmir ilinde seçilen 1406 mahalle muhtarının ise 73'ü kadın seçilmiştir. İzmir, 73 kadın muhtarla Türkiye geneli kadın muhtar sıralamasında üçüncü ildir. Kadın muhtar açısından İstanbul 98 kadın muhtar ile birinci, Ankara ise 80 kadın muhtarla ikinci sırada gelmektedir. Oransal olarak bakıldığında, İstanbul kadın muhtar oranı %10,

Ankara kadın muhtar oranı %5.32 ve İzmir kadın muhtar oranı ise %5.19'dur. (<http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/kunye/i%C3%A7erik/51-turkiye-geneli-kadin-muhtar-sayisi.html>).

Çizelge 4.5. 2014 Yerel Seçimleri Türkiye ve İzmir Karşılaştırması

	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı %
Türkiye			
Belediye Başkanı	1396	40	2.8
Belediye Meclis Üyesi	20498	2198	10.7
Muhtarlık	50249	640	1.27
İzmir			
Belediye Başkanı	31	3	9.67
Belediye Meclis Üyesi	738	141	19.10
Muhtarlık	1406	73	5.19

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110)

Çizelge 4.5. değerlendirildiğinde, belediye başkanlıkları, belediye meclis üyelikleri ve muhtarlıklar açısından İzmir ili kadın oran ve sayılarının Türkiye geneli oranlardan yüksek olduğu görülmektedir. Hem Türkiye açısından hem de İzmir açısından yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımı ve temsilinin son yıllarda artış eğiliminin umut verici olsa da yetersiz olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye'nin üçüncü büyük şehri olan ve en modern şehirlerinden biri olarak adlandırılan İzmir için kadının siyasal katılım ve temsilinin daha yüksek oranlarda olması beklenmektedir.

Özetle, bu bölümde İzmir ilinde yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsil durumu incelenmiştir. Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir ilinde de kadınların yerel siyasal katılım ve temsilinin yetersiz olduğu görülmektedir. İlerleyen bölümde ise, yani çalışmanın son bölümünde bu sorunun çözümü için neler yapılabilir, yasal düzenlemeler neler gibi soruların yanıtına cevap aranacak, uygulanan politikalar ve yapılan çalışmalar değerlendirilecektir.

5. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERDE KADININ SİYASAL KATILIM VE TEMSİLİNİ ARTTIRMAYA YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER, UYGULAMALAR VE ÖNERİLER

Günümüzde kadın ve erkek arasında yasalar önünde eşitlik sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır. Ancak uygulamada kadınlar birçok alanda erkeklerin gerisinde kalmıştır. Dolayısıyla yasalar önündeki eşitlik yeterli değildir. Bu bağlamda son yıllarda kadının siyasal hayatta katılımını arttırmaya yönelik uygulamalar tartışılmaktadır. Bu bölümde ilk olarak, kadının yerel siyasal katılımı ve temsilini destekleyici ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler incelenmiştir. Ardından kadının siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik bir uygulama olan kota uygulamaları; kota kavramı, kota sistemi ve dünyadaki uygulamaları, kota uygulamaları açısından Türkiye ve kota uygulamalarına yönelik tartışmalar şeklinde bölümlendirilerek incelenmiştir. Bölümün devamında, Türkiye’de kadınların yerel siyasal katılımını arttırmaya yönelik yapılan çalışmalar ve son olarak da kadının yerel siyasal katılım ve temsilini arttırmaya yönelik çözüm önerileri değerlendirilmiştir.

5.1. Yerel Yönetimlerde Kadının Siyasal Katılımı ve Temsilini Destekleyici Düzenlemeler

5.1.1. Ulusal Mevzuat

Türkiye’de kadın erkek eşitliğini sağlamak amacıyla yapılan yasal düzenlemelerin çoğu dünya ülkesine göre daha önceden gerçekleştiğinden bahsetmiştik. Özellikle siyasal katılım boyutunda kadınlar ülkemizde bu haklarını birçok ülkeden önce elde etmişlerdir. Ancak, yasaların uygulanabilirliğinde ya da yasaların uygulanmasında yaşanan güçlükler ve üzerinde çok tartıştığımız toplumsal cinsiyet başta olmak üzere sosyo-ekonomik sebeplerden dolayı kadınlar, erkeklerin arkasında kalmış ve bu siyasal haklarını önceden elde etmiş olmalarının anlamını pek yaşayamamışlardır.

Türkiye’de devlet içinde cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik kurumsallaşma süreci 1987 yılında başlamıştır. Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü bünyesinde 1987 yılında Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu kurulmuştur. Daha sonra da 1990 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı olarak

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kurum 1991’ de Başbakanlığa bağlanmıştır, 1993’te ise bir devlet bakanlığına dönüştürülmüştür (Kara, 2012: 38).

Cinsiyet eşitliğini sağlama amacıyla Türkiye’de yasalarda değişiklik yoluna gidilmiştir. 1982 Anayasanın en temel ilkelerinden birisi “Kanun önünde eşitlik ilkesidir.” Bu ilke 2004 ve 2010 yıllarında yapılan değişikliklerle 10. Maddede düzenlenmiştir. Anayasa’nın 10. Maddesine göre; “ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.” Sargın (2013: 9)’a göre, bu madde sadece kadın ve erkeklerin yasalar önünde eşit haklara sahip olduklarını vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda devlete bu eşitliğin fiilen hayata geçmesini sağlama sorumluluğunu da yüklemektedir. Ayrıca yazar, maddenin aynı zamanda mevcut eşitsizlikleri gidermek ve kadınları güçlendirmek için uygulamaya konacak özel tedbir, politika ve hizmetlerin de eşitliğe aykırı kabul edilemeyeceğini ifade ettiğini savunmaktadır.

Anayasada 2004 yılında yapılan değişikliğe göre, Anayasanın 90. maddesine “usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir, milletlerarası antlaşmalarla kanunların ayrı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır” hükmü eklenmiştir. Bunun yanı sıra anayasanın 67. 68. ve 70. maddeleri yerel ve milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme, siyasi parti kurma, usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma, halkoylamasına katılma, kamu hizmetlerine girme hakları, ve 25. 26. 28. 29. 33 ve 34. maddelerinde ise düşünce ve kanaat hürriyeti, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, basın hürriyeti, toplantı hak ve hürriyetleri, herhangi bir cinsiyet ayrımı yapılmaksızın tüm vatandaşlara tanınmıştır (KSGM, 2008: 7).

Anayasanın 127. Maddesinin 1. Paragrafında, “ Mahalli idareler; il, belediye ve köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” denilmektedir. Bu maddeyle mahalli idarelere yerelde halkın ortak gereksinimini karşılama sorumluluğu yüklenmektedir (Sargın, 2013: 9).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 24. Maddesine göre, "Belediye meclisi, üyeleri arasından en az üç, en fazla beş kişiden oluşan ihtisas komisyonları kurabilir." Aynı maddenin devamında ise "üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonları toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir." Bu maddeden anlaşılacağı üzere kente kadınlar ve yerel kadın örgütleri sorunlarını ve isteklerini belediye meclisine taşıyabilirler (Sargın, 2013: 10). Her kesim ve toplum örgütü için geçerli bir maddedir ve katılım açısından düşünüldüğünde uygulamada da başarılı olursa, hayli yararlı sonuçlara ulaştırabilecek bir maddedir.

Yine belediye kanununun 41. Maddesi'ne göre, "Stratejik plan, varsa üniversiteler ve meslek odaları ile konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinin görüşleri alınarak hazırlanır ve Belediye Meclisi tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girer." Dolayısıyla bu madde de stratejik plan hazırlık süreçlerine dahil olarak kadınların ve yerel kadın örgütlerinin ihtiyaçları doğrultusunda önceliklerine ilişkin görüşlerini ifade ederek, stratejik plana dahil edilmelerine imkan tanımaktadır (Sargın, 2013: 11).

Yerel yönetimlerde kadının katılımı bağlamında önemli bir diğer düzenleme de Kent Konseyleri Yönetmeliği'dir. Yönetmeliğe göre, "Kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek" olarak kent konseylerinin kuruluş amaçları belirtilmektedir. Dolayısıyla kent konseyleri, yurttaşların katılımı açısından büyük öneme sahiptir. Özellikle kent konseyi bünyesindeki kadın meclisi ve çeşitli temalarda oluşturulan çalışma grupları kadınların ve yerel kadın örgütlerinin aktif yerel siyasal katılımına imkan sağlayabilecek yapıya sahiptir (Sargın, 2013: 12).

5.1.2. Uluslararası Düzenlemeler

Batı'da 1960'larda çeşitli kimlik hareketlerine paralel olarak ortaya çıkan, birinci dalga kadın hareketi beklenen değişikliği sağlayamaması üzerine, cinsiyetler arası farklılıkları kabul eden, ancak bu farklılara değer atfedilmemesi amacını taşıyan ikinci kadın hareketi, Türkiye'de dahil olmak üzere, toplumsal ve

siyasal gündem maddelerinden birini oluşturduğu gözlenmektedir. 1980 yılında, Kopenhag'da toplanan II. Dünya Kadın Konferansı'nda imzaya açılan "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi", 14 Ekim 1985'de de Türkiye tarafından onaylanmıştır (Yaraman, 1999: 61).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, taraf devletlerin, ayrımcılık içeren yasaları değiştirmeleri ya da yürürlükten kaldırmalarını; kadınları koruyan yasal düzenlemeler yapmalarını ve kadın-erkek eşitliğini fiilen sağlamak için özel önlemler almaları gerektiğini öngörür. Sözleşme ayrıca, geçici özel önlemlerin ayrımcılık kabul edilmeyeceğini belirtir. Sözleşme taraf devletlere, sadece devlet kurumlarında değil, devlet dışı kurumlar ve özel alanlarda da ayrımcılığı engellemek ve dört yılda bir CEDAW Komitesine ülke raporu gönderme sorumluluğu yükler. 23 bağımsız uzmandan oluşan CEDAW Komitesi'nin görevi, raporların kapsadığı dönemlerde, taraf devletlerin cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalarını denetlemektir (Sargın, 2013: 17). Ayrıca, Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılması (1995), Demokrasi Evrensel Bildirgesi (1997), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi İhtiyari Protokolü (1999) gibi belgeler de bu alanda düzenlenmiş belgelerdir (Kara, 2012: 37).

4-15 Eylül 1995'te Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin kararıyla Pekin'de toplanan Dördüncü Kadın Konferansı 189 ülkeden katılımı gerçekleşmiştir. Konferansın sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu adlı iki belge kabul edilmiştir. Türkiye her iki belgeyi de kabul etmiştir. Pekin Deklarasyonu'na göre, kadınların güçlenmesi, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakışının ana politikalara yerleştirilmesi konusunda hükümetler sorumlu tutulmuştur. Bir diğer bildirme ise, Avrupa Kentsel Şartı ve Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi'dir. Bildirgeye göre, kentliler, sosyal ve ekonomik birçok alanda çeşitli haklara sahiptir. Bu doğrultuda yerel yönetimler de, tüm bu hakları hiçbir şekilde ayrımcılık gözetmeden eşit olarak sunulmasını sağlamakla yükümlü kılınmıştır. Son olarak, Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği şartına değinilecek olunursa; şart, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi tarafından 2008 yılında ve Avrupa'da yer alan yerel ve bölgesel yönetimlere hitaben hazırlanmıştır. Şart'ta, kadın-erkek eşitliğinin temel bir hak ve demokratik bir toplum olmanın ön koşulunu, kadın ve erkeklerin ulusal ve yerel düzeyde karar alma süreçlerine dengeli bir şekilde katılmasının olduğu ifade edilmiştir (Sargın, 2013: 18-21).

Uluslararası ve ulusal düzenlemelere bakıldığında, kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlamaya yönelik birçok düzenlemenin yapıldığı görülmektedir. Ancak, uygulamada ve toplumsal hayatta özellikle siyaset alanında bu düzenlemelerin kadının ikincil konumda olmasını engelleyemediği açıktır. Bu nedenle yapılan düzenlemelerin varlığı kabul edildiği gibi yetersizliği ya da uygulamaya geçirilemediği de kabul edilmelidir. Bu anlamda çalışmanın izleyen kısmında yasal düzenlemelerle birlikte uygulamalara ve önerilere yer verilmiştir.

5.2. Siyasal Katılım ve Temsili Arttırmaya Yönelik Kota Uygulamaları

5.2.1. Kota Kavramı

Kotanın sözlük anlamı pay, miktardır. Siyasal anlamda kota ise, eşitlikçi bir demokrasiye ulaşılması için geliştirilen bir seçim tekniğidir (Sayın, 2007: 31). Sitembölükbaşı (2007: 15)'nin ifadesiyle;

'Kadın kotası' seçimlerde kadınlara tahsis edilen pay veya oranı ifade etmektedir. Kadınlara daha fazla pay sağlamak anlamında 'cinsiyet kotası' ifadesi de kullanılmaktadır. Cinsiyet kotasında her bir cins için tahsis edilen en az pay veya oran kastedilmektedir. Bu tür kota, hem kadının hem de erkeğin zayıf temsili düzeltmeyi amaçlamakta ve her iki cins için en yüksek bir çita koymaktadır. Eğer, cinsiyet kotası örneğin %30 ise bunun anlamı, teoride erkek veya kadın pratikte ise (erkekler genelde bu oranın üzerinde çıktıkları için) kadınlar %30'dan az pay elde edemeyecekler anlamına gelmektedir.

Bir başka ifadeyle de cinsiyet kotası, seçim ya da atama yoluyla gelinen siyasal ve karar alma organlarında sürekli ve değişmez şekilde eksik temsil edilen bir grubun, bu organlarda eşit temsil edilmemesini sağlamaya yönelik geçici olarak uygulanan önlemler şekli olarak tanımlanabilir (KA-DER, 2005: 18).

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik pozitif ayrımcılık uygulamaları içinde en çok tartışılan uygulama kotadır. Kota politikaları kadınların öğreniminde, iş yaşamında ve siyasal yaşamdaki düşük katılımı arttırabilmek amacıyla kullanılan araçlardır (Akalin, 2009: 42). Kadınlara yönelik uygulanan kotalar sadece seçimler öncesi aday listelerinde uygulanmasından ibaret olmayıp; herhangi bir kurulun üyelerinin belli bir sayısının kadınlar tarafından oluşturulmasının zorunluluğunu içeren bir kavramdır (Tekin, Eser ve Dinç, 2007:

16). Kota sisteminin temel anlamı, kadının siyasette temsil sayısını arttırmak için, kadınların siyasal katılımında karşılaştığı engellerin ortadan kalkıncaya kadar geçici olarak uygulanmasıdır. Buradaki temel amaç; kadınları ayrıcalıklı kılmak değildir, kadınların siyasal yaşamda var olmalarına engel olan faktörleri ortadan kaldırmaya çalışmaktır.

Kadınların siyasal temsilini artırmaya yönelik bir uygulama olan kota, sadece kadın hakları açısından önem arz etmemektedir. Cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında ve demokrasinin ilerleyebilmesi hususunda oldukça önem arz etmektedir. Dolayısıyla toplumun yarısını oluşturan kadınların karar alma organlarındaki temsili sorunu, sadece kadın hakları açısından düşünülmemeli ve bu sorun, “Kadın hakları sorunu ötesinde bir demokratik meşruiyet sorunudur” (Kılıç, 2000: 7).

5.2.2. Kota Sistemi ve Dünyadaki Uygulamaları

Cinsiyet kotaları, kadınların sayısal olarak eksik temsil edildikleri, tarihsel olarak uzak kaldıkları kamusal alanlarda eşit bir cinsiyet dağılımı gerçekleştirmek ve bu alanları giderek kadınlar açısından ulaşılabilir hale getirmek üzere cinsiyetler arası minimum dengenin teşvik edilmesini sağlayan bir olumlu ayrımcılık politikasıdır. Cinsiyete dayalı fiili eşitsizlikler ve kadının kamusal alanda eksik katılımı, cinsiyete dayalı ayrımcılığın toplumsal yaşamın her alanına ulaşan derin köklerinin kanıtıdır. Bu bağlamda yaşanan cinsiyete dayalı ayrımcılık kota politikalarının da meşruiyetini oluşturur (Özta, 2004: 219).

Kotalar, ulusal siyasette olduğu gibi yerel siyasette de büyük önem taşımaktadır. Dünyadaki yerel siyasette kadın kotası uygulamalarına bakıldığında, ulusal siyasette uygulanan kota benzeri yaklaşımların yerel siyasete yansıdığı görülmektedir. Bu durum doğrultusunda yerel siyasetteki kota uygulamasının daha işlevsel bir hale getirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla kadınların siyasal kariyerinin başlangıç noktası yerel siyaset olduğu için ulusal siyasetteki kota kullanım şekline daha sistematik ve düzenli kota kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır (Aydemir, 2013: 74).

Kota uygulaması ilk kez 1972’de İsveç’te görülmüştür. Fransa, Almanya, Avusturya, İrlanda, Finlandiya, Lüksemburg, Slovakya ve Yunanistan gibi ülkeler kota sistemini uygulayan ülkelerdir (Kılıç, 2000: 30). Kota uygulaması dünya

çapında yaygın kullanılan bir uygulamadır. Birleşmiş Milletler (BM) ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU) tarafından yayınlanan kadınların dünyada temsil oranlarını gösteren listeye göre, Ulusal Parlamentolarda Kadın Temsil Oranı Dünya Sıralaması (2012)'nin ilk sırasında kadın kotası uygulayan Ruanda %56.3 oranla yer almaktadır. Türkiye ise dünya sıralamasında 96. durumdadır. 2007 yılında yapılan seçimlerde temsil oranı % 9.1 ile 101. sırada yer alan Türkiye, temsil oranını 2011 yılına yapılan seçimlerde %14.3'e çıkararak 96. sıraya yükselebilmiştir (Gökulu, 2013: 354).

Çizelge 5.1. incelendiğinde, dünya genelinde sıralamaya bakıldığında, Türkiye'nin dünya genelinde ülkeler arasında cinsiyetlerin eşit temsilde düşük durumda olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.1. Ulusal Parlamentolarda Kadın Temsil Oranı Dünya Sıralaması (2012)

Ülke	Seçim Yılı	Kadınların Temsilde Oranı
1. Ruanda	2008	%56.3
2. Andora	2011	%50.0
3. Küba	2008	%45.2
4. İsveç	2010	%44.7
5.Seyşeller	2011	%43.8
6. Senegal	2012	%42.7
7. Finlandiya	2011	%42.5
8.Güney Afrika	2009	%42.3
9. Nikaragua	2011	%40.2
10.İzlanda	2009	%39.7
96. Türkiye	2011	%14.3

Kaynak: (Gökulu, 2013: 354)

Dünyada 100'ü aşkın ülkede kota uygulanmaktadır ve uygulanan kotalar her ülkede aynı değildir. Ülkeler, kendi seçim sistemleri ve siyasal kültürleri doğrultusunda çeşitli uygulamalara gitmektedir (Gökulu, 2013: 358). Ayrıca, kota sistemlerinin temsilciler meclisi ve senato gibi ulusal meclisler için uygulanmalarının yanı sıra kimi zamanda da eyalet ve belediye meclisleri gibi yerel siyasette de uygulandıkları görülmektedir. Bu tür durumlarda kota sistemi mevcut seçim sistemine entegre edilmektedir. Kotalar farklı seçim sistemlerinde farklı şekillerde işlemektedir. En kolay uygulanabildiği sistem ise orantılı temsil ve diğer çok listeli sistemlerdir. Ayrıca birçok çoğunluk sisteminin de kota uygulamalarını benimsediği söylenebilir. Kota ile ilgili düzenlemeler Burkina Faso, Nepal, Filipin ve Uganda'da olduğu gibi anayasada yer alabilir ya da Belçika, Sırbistan, Bosna Hersek, Sudan ve yaygın olarak Latin Amerika'da

uygulandığı gibi seçin yasalarıyla da güvence altına alınabilir. Ayrıca Arjantin, Bolivya, Ekvator, Almanya, Norveç, İtalya ve İsveç gibi ülkelerde olduğu gibi siyasi partilerin kota uyguladıkları da görülmektedir.(Sitembölükbaşı, 2007: 16).

Kota uygulamaları farklı şekillerde gündeme gelebilmektedir. Ama burada önemli olan, çeşitli kota uygulamalarının hedefleri doğrultusunda oluşturulup kadın temsilini arttırabilmesini sağlama potansiyelidir. Bu potansiyeli ortaya çıkartan ise, kotaların göstermelik olarak kullanılmasından öte, temsilde eşitliği sağlamaya yönelik mekanizmalar oluşturmasıdır. Bu noktada da, kota politikaları çeşitli olumlu ayrımcılık uygulamalarıyla desteklenmelidir (Özta, 2004: 221).

5.2.2.1. Yasal kota uygulamaları

Yasal Kota Uygulamaları, yasalar yoluyla partilere seçim listelerinde belirli sayı veya oranda kadın aday göstermelerini zorunlu kılmaktadır. Yasal kotalar, ülkelerin bazılarında anayasalara konulmakta bazılarında ise yasalara dahil edilmektedir (Gökulu, 2013: 359). Yasal kotalar, anayasalarda ya da yasalarda yapılan gerekli düzenlemelerle, siyasal partilerin aday belirleme sürecinde belirli bir kadın aday göstermesinin zorunlu tutulduğu “aday kotaları” olarak uygulanmakta ya da parlamentonun belirli sandalyeleri kadın adaylar için boş bıraktığı “ayrılmış koltuk kotaları” olarak uygulanmaktadır (Kara, 2012: 41).

Kota yasalarının bazıları 1930’lu yıllara kadar geriye uzanabilirken, 1990 yılı öncesindeki uygulamaların çoğu siyasal partilerin gönüllü uygulamalarına dayanmaktaydı. Ancak 1990’lı yıllar ve sonrasında giderek artan sayıda ulusal meclisin, bütün partileri ulusal ve yerel seçimlerdeki kadın adaylarını arttırmaya zorlayan yasalar yaptığı görülmektedir (Sitembölükbaşı, 2007: 17).

Yasal kota uygulayan ülkelerden biri Belçika’dır. 1994 yılında Belçika’da yapılan yasal değişiklik ile her tür seçimde oluşturulacak listelerde bir cinsin oranının 2/3’ü geçemeyeceği ilkesi getirilmiştir (Sancar-Üşür, 2000: 248). Belçika’daki düzenlemenin bir farklı yanı kotaların doldurulamaması durumunda - yeterli sayıda kadın aday olmaması gibi gerekçelerle- söz konusu sandalyelerin boş bırakılmasıdır. Bu uygulamaya boş koltuk kotası adı verilmektedir. Boş koltuk kotası, belirlenen kotaların amacına uygun kullanılmasını garanti etmek amacıyla uygulanan bir ek önlem olarak düşünülmektedir. Ayrıca Belçika’da uygulanan 2/3 cinsiyet kotası atamayla gelinen makamlar için de geçerlidir (Özta, 2004: 221).

Bu yasa doğrultusunda Belçika’da, her seçimden önce siyasi partiler belirlenen oranlarda kadın adaylara yer verdiği ancak yasal yaptırım ve zorunlu kota uygulamalarına rağmen kadınların önünün yine kesildiği görülmüştür (Sitembölükbaşı, 2007: 18).

Yasal kota uygulayan ülkelerden bir diğeri de Fransa’dır. Ülkede uygulanan seçim sisteminin etkisiyle 2000’li yıllara kadar ulusal meclisteki kadın oranı %12’yi aşamamıştır. Fransa’da, 1945–75 yılları arasında sosyal ve ekonomik açıdan kadınların toplumdaki statülerinin arttırılması yönünde gelişmeler yaşanmasına rağmen, siyasal katılım oranları bu gelişmelerden etkilenmemiştir. Ülkede 1982 yılında %25 oranında kota uygulaması girişimi, Anayasa Mahkemesi tarafından eşitlik ilkesine aykırı bulunduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir. Fransa’da, 1999’da Anayasa’nın eşitlik ilkesi yeniden tanımlanmıştır. Anayasa’ya kota gibi olumlu ayrımcılık uygulamalarının aykırı olamayacağı maddesi eklenmiştir. Fransa’da yaşanan bir önemli gelişme de, 2000 yılında “kadınlara ve erkeklere eşit statü ve eşit muameleyi zorunlu kılan” Parite Yasası’nın yürürlüğe girmesidir. Yasaya göre, her bir cins her tür seçimde listelerde yarı yarıya yer alacaktır. Bu bir zorunluluk olmamakla birlikte, yasayı uygulamayan partiler para cezası ödemekle sorumlu tutulmuşlardır. Yasa ilk olarak 2001 seçimlerinde uygulanmıştır. Yasanın uygulanmadığı dönemde yapılan en son yerel seçimlerdeki %25,7 oranı, 2001 seçimlerinde %47,5’e yükselmiştir. Ayrıca, yasanın yaptırımı olmadığı için belediye başkanlığı seçimlerinde oran %1,9 gibi oldukça düşük bir seviyede kalmıştır (Sancar-Üşür, 2008: 263).

Yasalar çerçevesinde kadınlar lehine kota uygulamış olan ülkelere birisi de İtalya’dır. 1993 yılında İtalya’da kadın ve erkeğin aday listelerinde en az %30 oranında yer alması kuralı getirilmiştir. Bu kural ulusal mecliste geçerli olmasıyla birlikte, yerel ve bölgesel seçimlerde de geçerli olmak şartıyla getirilmiştir. Yasayla getirilen bir diğer zorunluluk ise, adayların listelere yerleştirilmesinde uygulanacak olan fermuar sistemidir. 1993 yılında yapılan değişiklikler sonrasında, 1994 yılında yapılan seçimlerde, Temsilciler Meclisi’ndeki kadın temsil oranı bir önceki seçimlerle karşılaştırıldığında yükseldiği görülmektedir. Değişiklikler öncesi yapılan son seçimlerde %8,6 olan oran, 1994 seçimlerinde %13’e yükselmiştir. Oranlara bakıldığında çok fazla artış yaşanmamış olduğu düşünüldüğünde, İtalya’da uygulanan karma seçim sisteminin etkisi göz önünde tutularak, kota uygulamasının başarılı olduğu söylenebilir (Guadagnini’dan Akt Öztan, 2004: 228). Ancak 1993 yılında yapılan düzenlemeler, 1995 yılında

Anayasasının eşitlik ilkesine aykırı bulunarak, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal etmiştir. Bu iptal sonrasında bazı partilerin kendi iç düzenlemeleriyle kota uygulamasına gittikleri söylenebilir. Ama partileri zorlayan bir yasal kota uygulaması kalmamıştır (Öztañ, 2004: 228).

Latin Amerika ülkeleri incelendiğinde ulusal yasalar yoluyla kadınların siyasal temsilini arttırmayı amaçlayan kotalar uygulandığı görülür. Arjantin ve Brezilya'da, seçim yasalarına konan hükümlerle birlikte, listelerde yer alacak adaylara sırasıyla, %30 ve %20 sabit kota uygulanmaktadır (Sancar-Üşür, 2000: 248). 1970'li ve 1980'li yıllarda demokrasi mücadelesi veren ve diktatörlüğe karşı duran kadın hareketlerinin etkili olduğu Arjantin, Latin Amerika ülkeleri arasında Anayasa'ya cinsiyet kotası koyan ilk ülkedir. Ülke, 2005 yılında yapılan seçimlerde en yüksek kadın temsilini sağlayan ilk 15 ülke arasında yerini almıştır. Arjantin Anayasası'nın 37. Maddesinde, seçimle gelinen yerlerde ve parti yönetimleri de dahil olmak üzere cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla "olumlu ayrımcılık dahil her tedbirin alınması" öngörülmüştür. Ayrıca Arjantin Seçim Yasasının 60. Maddesiyle "%30 liste kotası" uygulanmasını öngörülmüştür. Arjantin'de uygulanan kotalar ardından yapılan seçimlerde kadın temsilinin arttığı görülmektedir. 1983 yılında ulusal mecliste kadın temsil oranı %4,3 gibi düşük bir oranda iken, 1993'te kota uygulamalarıyla birlikte bu oran %14'e, 2005 yılında ise %35'e yükselmiştir (Sancar-Üşür, 2008: 264).

Brezilya'da ise kota uygulamaları ile ilgili ilk yasal düzenleme 1995 yılında gerçekleştirilmiştir. Buna göre siyasal partilere mevcut sandalyelerden %20 oranında daha fazla aday göstermeye izin veren düzenlemeyle birlikte yerel seçimlerde %20'lik bir cinsiyet kotası getirilmiştir. Brezilya'nın kota konusundaki ilk deneyimi bu yasaya uygun olarak 1997 yılında yapılan belediye seçimlerinde gerçekleşmiştir. Belediye meclisi görevi için yarışan kadınlara %20'lik bir kota uygulanmıştır. Seçimlerden önce kadınlar ülkedeki toplam belediye meclis üyeliklerinin %8'ini oluştururken, uygulamaya konulan kotayla birlikte kadınların temsili ülke çapında %11'e yükselmiştir (Krook'dan Akt. Sitembölükbaşı, 2007: 20).

2008 yılında yapılan seçimlerle %56.3 oranla dünyada kadın temsil düzeyi en yüksek olan ülke Ruanda'da yasal kota sistemi uygulanmaktadır. Kadınların Ruanda'da bu ölçüde yüksek temsil edilmelerinde kadınlara yönelik bazı trajedilerin de rolü olduğu söylenebilir. 1994 yılında ülkede kadınlar, katliama,

cinsel istismara, zulme maruz kalmışlardı. Ülke yeniden yapılanma sürecine girdiğinde kadınlar da bu süreçte aktif rol almışlardır. Çoğu ülkeden farklı olarak ataerkil kültürün izleri bu ülkede daha zayıftır denebilir. Ayrıca Ruanda'da kadınlar aile içinde önemli rol oynamaktadır ve bütün evlerin yaklaşık üçte birine kadınlar liderlik etmektedir. Aynı zamanda inşaat ve makine gibi erkeklerin tekelinde olan birçok mesleği de kadınlar ele geçirmiş durumdadır (Mutume'den Akt. Sitembölükbaşı, 2007: 22).

Güney Asya ülkelerinde yerel siyasette kota uygulayan ülkelere biri Hindistan'dır. Hindistan'da yerel yönetimlerde kadın temsili için rezervasyon sistemi kullanılmaktadır. Her yönetsel birimin bir yöneticisi olduğu göz önüne alındığında, örneğin, köy yönetsel alanının üçte birinde bir kadın şeklinde belirlenmektedir (Aydemir, 2013: 74).

Yasal kota uygulayan ülkelere bir örnek de Uganda'dır. Ülkede uygulanan seçim sistemine göre, "eşit büyüklükteki 39 seçim çevresinin her birinden bir kadın milletvekili seçilmesi" ilkesini anayasaya koyularak, seçim çevresi kotası uygulanmaktadır (Sancar-Üşür, 2000: 248).

5.2.2.2. Parti kotaları

Parti kotaları, siyasal partilerin gönüllü olarak kota politikaları uyguladıkları modellerdir. Bu anlamda gönüllü kota uygulamaları olarak da söz edilmektedir. Burada herhangi bir yasal düzenlemenin siyasal partilerin aday belirleme sürecine etkisi söz konusu değildir. Bu kota uygulamalarını genellikle önce sol görüşlü partiler benimsemekte, daha sonra bu kota uygulamaları zincirleme bir etki yaratarak merkez partileri ve sağ kanatta yer alan diğer partileri etkisi altına aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, bu tür parti kotalarının zincirleme etki gösterebilmesi için uzun bir zamana da ihtiyaç bulunmaktadır (Akalin: 2009: 50). Bu uygulamayla birlikte partiler, gönüllü bir şekilde belirli miktar kadın temsilcinin seçilmesini garanti altına almaktadırlar. Gönüllü parti kotası uygulayan ülkeler arasında, Avusturya, Finlandiya, Almanya, İzlanda, Mozambik, Norveç, İspanya, İsveç ve Güney Afrika bulunmaktadır (Aydemir, 2013: 71).

Gönüllü kota uygulamalarının daha çok demokrasi kültürünün yerleştiği ve kadın erkek eşitliğinin pek çok alanda sağlandığı İskandinav ülkelerinde

uygulandığı görülmektedir (Gökulu, 2013: 358). Kota uygulamalarında İskandinav ülkelerinin ayrı bir önemi vardır. Danimarka, Norveç, İsveç gibi İskandinav ülkelere bakıldığında, kadının siyasal temsil oranı oldukça yüksek olduğu görülür. Aynı zamanda bu ülkelerde siyasal partiler aracılığıyla kota uygulanmaktadır. Yani anayasa ya da yasalarla kadın temsili için konulan kotalar bulunmamaktadır. Oranların yüksekliğinde ise, çoğunlukla partiler içindeki kadın grupları ve kadın hareketinin etkisi olduğu söylenebilir (Tekin, Eser ve Dinç, 2007: 16).

Siyasal partilerin kendi iç düzenlemeleri yoluyla bir yasal ya da anayasal hükme gerek duymadan kota uygulamasına başvurmaları dünyada yaygın bir yöntemdir. Kotaların uygulanarak başarıya ulaşılabilmesi için burada önemli olan, kendi inisiyatifleri doğrultusunda kota uygulayan partilerin bu yönde bir duyarlılık yaratarak ve diğer partilerin kota uygulamalarına özenmelerini sağlayarak sanki yasal bir kota konulmuş gibi kota uygulamalarının yaygınlaşmasıdır (Öztan, 2004 : 221).

5.2.2.3. Sabit kota

Sabit kota tekniğine göre, bir seçimde eksik temsil edilen cinse belirli bir oranda sandalye ayrılır. Bu oran %20 ile %50 arasında değişmektedir. Sabit kota uygulaması anayasal ya da yasal yolla düzenlenebileceği gibi partilerin iç düzenlemeleri ile de olabilmektedir. Bu teknik, partilerin karar alma organlarından bakanlar kuruluna kadar birçok karar alma mekanizmasında uygulanabilir (Sayın, 2007: 34).

5.2.2.4.Orantılı kota

Orantılı kota sistemi, siyasi partilerin kendi parti içi seçim mekanizmalarında uygulanır ve bu sistemle, her bir cinsin üyeler içindeki oranına göre, seçimi yapılan organda temsil edilmeleri güvence altına alınabilir. Bu nedenle, bu sistemi uygulayan partiler çeşitli illerde, çeşitli oranlarda kotalar uygulayabilirler. Örneğin bir il teşkilatında kadın oranı %20, o ildeki partinin yönetiminde kadınlar aynı oranda temsil edilir. Eğer aynı parti ülke düzeyinde %40 kadın üyeye sahip ise, bu partinin genel kongre delegeleri ve merkez yönetim kurulu üyelerinin %40'ı kadınlara ayrılabilir. Oranlı kota sistemi, eksik temsil edilen cinsin üyeliklerini teşvik yoluyla siyasi katılımı kadın erkek eşitliğini

sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak orantılı kota sistemi, güvenilir ve düzgün işleyen bir üyelik sisteminin bulunduğu ülkelerde amacına uygun işleyebilir. Aksi takdirde sistem kişisel amaçlar için kullanılıp istismar edilebilir (Sitembölükbaşı, 2007: 16).

Çizelge 5.2. de parlamentolarında kota uygulayan ülkeler ve uyguladıkları kota türleri yer almaktadır.

Çizelge 5.2. Parlamentolarında Kadınlara Kota Uygulayan Devletlerin Bölgelere ve Kota Türlerine Göre Dağılımı

BÖLGE	Toplam Kota Uygulaması	Ayrılmış Kota Uygulaması	Yasal Kota Uygulaması	Gönüllü Kota Uygulaması
DÜNYA	90	16	33	54
AFRİKA	24	11	3	12
ASYA	18	5	8	6
LATİN AMERİKA ve KARAYİPLER	18	0	13	12
OKYANUSYA	0	0	0	0
GELİŞMİŞ BÖLGELER	30	0	9	24

Kaynak: (Öztürk, 2012: 22)

Kota uygulamalarının ülkeden ülkeye farklılık göstermesi konusunda Öztan (2004: 231) çalışmasında durumu şu şekilde özetlemektedir:

Kadınların siyasal temsilini arttırmak ve temsil adaletine ulaşmak için farklı ülkelerde uygulanacak yöntemler ve alınacak önlemler arasında farklılıklar olması doğaldır. Her şeyden önce, ülkenin anayasal ve hukuksal yapısı, geçeli seçim sistemi, siyasal parti adaylarının belirlenmesi usulü, ülkenin siyasal kültürü ve parti yapısı, siyasal partilerin kadın-erkek ayrımcılığı konusundaki temel yaklaşımları, kadın-erkek rollerinin kurgulanışına ilişkin kültürel gelenek ve toplumsal cinsiyet rejimi, ülkedeki kadın hareketinin eylem ve dinamikleri ile bu alanda görevli resmi birimlerin konumu, çözümlerin üretilmesinde önemli verilerdir. Bu alanda izlenecek yollar da bütün bu değişkenlere bağlı olarak biçimlenecektir. Bu anlamda temsil adaletini tek başına garanti eden tek bir sihirli formül ya da kota biçimi bulunmamakla birlikte, temelde, olumlu ayrımcılık

politikalarını sembolik olmanın ötesinde benimsemek ve uygulamak isteyen ülke ya da kurumlarda, koşullara uygun çözümlere de ulaşılmaktadır. Bu alanda kamuoyunda bir tartışmanın başlatılması ve örgütlenmesi, belli bir süreç içinde uygun politikaların üretilmesi için önemli bir zemin olabilmektedir.

Kotaların uygulandıkları yerlerde hızlı ve etkin çözümler getirdikleri söylenebilir. 1994'te ırk ayrımcılığı döneminin kapanmasından sonra yapılan ilk demokratik seçimlerde getirdiği kadın kotası sayesinde Güney Afrika'daki kadın milletvekili oranı on yılda %3'den %30'lara çıkmıştır. Yerel yönetimlerdeki kadın üye sayısını arttırmak amacıyla İsveç'te uygulanan siyasi parti kotalarıyla kadınların parlamentolardaki temsili %47'ye yükseltilmiştir (Sayın, 2007: 52). Bu olumlu uygulama sonucunda da kadınlar yavaş yavaş önce parlamentolarda daha sonra da yerel yönetim organlarında yer almaya başlamışlardır. Genel olarak yukarıda da değinildiği gibi kota uygulamalarının olumlu etkileri vardır. Ancak bazı ülkelerde kotaların sorunu kalıcı olarak çözemediği de görülmektedir. Örneğin Bangladeş'te uygulanan kadın kotasının 2001 seçimlerinde kaldırılması ile %10 olan kadın oranı %2'ye düşmüştür (Esen ve Memişoğlu, 2007: 12-13).

5.2.3. Kota Uygulamaları Açısından Türkiye

Türkiye'de günümüze kadar olan süreçte, anayasaya veya yasalara hükümler konarak zorunlu bir kota uygulaması görülmemektedir. Ülkemizde daha çok partilerin kendi aldıkları kararlarla gönüllü kota uygulamasına gittikleri görülür. Dolayısıyla gönüllü kota uygulamaları yasal bir zorunluluk çerçevesinde olmayıp partilere de bir yaptırım getirmediğinden, belirlenen kotalara uyulmasında sorunlar oluşmaktadır (Gökulu, 2013: 36).

Ülkemizde siyasal partilerin kota uygulamalarıyla faaliyetlerinden bahsederken, bu faaliyetleri iki döneme ayırıp inceleyebiliriz. Ülkemizde kota uygulamalarının ilk kez 1990 yılında CHP'de denendiği görülmektedir. CHP'de Parti Tüzüğü'ne parti karar organları için %25 cinsiyet kotası hükmü koyarak uygulama denenmiştir. Ancak bu denemelerin başarıyla sonuçlandığı söylenemez. Bu durumun nedeni olarak da kotanın kurultay delegelerinde ve milletvekili aday listelerinde uygulanması sonucunda meclise giren kadın sayısına yansımaması gösterilebilir. Yine bu dönemde birbirine zıt görüşlere sahip iki partide kotalar uygulanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki Doğru Yol Partisi

(DYP)'dir. Bu parti %10 oranında cinsiyet kotası uygulamasına gitmiştir. Ancak uygulama partinin muhafazakar örgüt yapısının etkisiyle başarılı olamamıştır. İkinci parti de Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)'dir. Bu partide ise %30 oranında kota uygulanmaya çalışılmıştır. Ancak yapılan seçimlerde parti meclise girememiştir, dolayısıyla kota uygulamansın etkisi görülememiştir. Ülkemizde 2007 yılında yapılan seçimleri kota uygulamaları açısından ikinci dönem olarak nitelendirilebilir. AKP ve CHP aday listelerinde cinsiyet kotası uygulanmamıştır. Ancak kota uygulamaları açısından bu dönemin önemi, Demokratik Toplum Partisi'nde (DTP) uygulanan cinsiyet kotaları ile ilk defa 8 kadın milletvekilinin meclise girmiş olmasıdır. Burada DTP milletvekilleri seçime bağımsız aday olarak girmiş olduğunu belirtmek de yarar vardır (Sancar-Üşür, 2008: 272).

2015 genel seçimleri sonrasında mecliste yer alan partilerin kota uygulamaları açısından durumlarına baktığımızda; MHP'nin ve AKP'nin parti tüzüklerinde herhangi bir cinsiyet kotası oranı ifadesi yer almamaktadır. CHP'nin tüzüğünde karar organlarında %25 oranında cinsiyet kotası uygulama kararı bulunduğu ve 2012 yılında yapılan olağanüstü kurultayda bu oranın %33'e çıkarıldığı görülmektedir. Ancak bu kararlar uygulamada başarıyla sonuçlanamamıştır (Gökulu, 2013: 365). HDP'nin tüzüğünde ise her türlü seçimde ve aday listelerinde %40 cinsiyet kotası uygulanacağı ifadesi, 2015 genel seçimlerine kadar yer almaktaydı. Parti 2015 genel seçimleri öncesi yayınladığı seçim bildirgesinde kota oranını %50'ye çıkarttığını açıklamıştır.

2015 genel seçimlerinde, toplam dört partiden 510 kadın aday gösterilmiştir. Adayların partiler arası dağılımı ise şöyledir: AKP kadın aday sayısı 99, CHP kadın aday sayısı 103, MHP kadın aday sayısı 40 ve HDP kadın aday sayısı 286'dır. En yüksek kadın aday sayısı, %50 kota uygulayan HDP'ye aittir (<http://www.medyatakip.com.tr/4-partiden-510-kadin-aday-gosterildi/devami>).

Türkiye'de kota konusunda ortaya çıkan tabloyu Sitembölükbaşı (2007: 26), "Büyük partilerin kazanılmış konularını riske atmamak için kota konusunda fazla arzulu davranmadıkları, küçük partilerin ise tabanlarını artırmak, yeni toplumsal grupları partilerine dahil etmek için kota konusunda daha cesaretli davrandıklarını göstermektedir." şeklinde yorumlamaktadır.

5.2.4. Kota Uygulamalarına Yönelik Tartışmalar

Kota uygulamasının avantajları, seçilmiş kadınların üzerindeki sorumluluğu daha fazla kadınla paylaşımlarını sağlaması, kadınların erkeklerle eşit fırsatlardan yararlanmaları için eşit konumlara gelmelerini mümkün kılması ve siyaseti, siyasal kurumları kadınlara hazırlayan bir uygulama olması şeklinde sıralanabilir (Sayın: 2007: 39-40). Ancak kota uygulamasını destekleyen yazarlar olduğu gibi eleştiren yazarlar da mevcuttur. Cinsiyet kotaları ilk olarak, ulusal ve yerel meclislerde kadın sayısının artmasıyla kadın sorunlarının tamamen ortadan kalkmayacağını dolayısıyla uygulanan kotalarla kadın sorunlarının çözüme kavuşturulamayacağı düşünceleriyle eleştirilmektedir. Bu eleştiriler, esas kotaların kendilerinin ayrımcı bir uygulama olduğunu ve bir bakıma da “fırsat eşitliği ilkesini” ihlal ettiğini ortaya sürerler. Ayrıca uygulanan kotaların seçmenlerin seçimlerine de bir müdahale olduğunu dolayısıyla kotaların “anti-demokratik” olduğu savunulmaktadır (Sayın, 2007: 37). Kotayı savunan görüşlere göre ise bu durumu uygulama açısından değerlendirirler ve seçimlerde adayları seçmenlerin değil, partiler ve parti üst yönetiminin belirlediğini ifade ederler. Bu açıdan bakıldığında kotaların seçmenin iradesiyle bağlantısı olmadığı, esas amaçlarının cinsiyet eşitliği sağlamak olduğu görülmektedir (Gökulu, 2013: 358). Bununla birlikte savunucu görüşe göre, siyasette zaten hali hazırda bir ayrımcılık vardır, dolayısıyla kotalar var olan ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır (Sayın, 2007: 37).

Bu konuda Sancar-Üşür (2008: 258) ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Kota seçmenin iradesine değil, aday belirleme süreçlerine müdahaledir. Cinsiyet kotaları sadece kadınların eksik temsil sorununun sonuçlarını, yani 'semptom'ları düzeltir, buna yol açan nedenleri doğrudan düzeltmez. Dünyada mevcut seçim sistemlerinin çoğunda adaylar doğrudan seçmen tarafından seçilmezler; adaylar önceden siyasal partiler içindeki seçici mekanizmalar tarafından belirlenir ve seçmene sunulur; seçmen kendine uygun bulduğu adayı seçer. Siyasal partiler içinde, aday seçici mekanizmalarındaki kadınları eleyen 'cinsiyetçi bakış'ı aşmak, kota politikalarının asıl amacıdır. Cinsiyet kotası sayesinde, kadın adayların siyasal partilerin aday belirleme süreçlerinde ortaya çıkan 'cinsiyet ayrımcı'

elemeyi aşarak doğrudan seçmen tarafından değerlendirilmesi sağlanır.

Burada kotaya çok olumlu yaklaşmayan Arıkboğa'nın da görüşlerine yer vermek anlamlı olacaktır. Arıkboğa (2009: 33-34), kota uygulamalarıyla ilgili daha çok sorunlu olan alanlara odaklanarak kotaların uygulanması ve bu sorunların tartışılması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar, her belediye meclisinde değil de, belirli bir nüfusun altındaki belediye meclislerinde kota uygulanması gerektiği görüşündedir. Buna göre ise yazar, 2972 sayılı yasada yapılacak bir değişiklik, parti aday listelerinin 2. ve 5. sırasının kadın adaylara ayrılması zorunluluğunun getirilebileceğini önermektedir. Bu durum için yazar şöyle bir örnek vermektedir:

9 üyeli bir belediye meclisi üyeliği seçiminde, meclis üyeliklerinin siyasal partiler arasında "5-3-1" şeklinde dağılmış olduğunu varsayalım. Bu durumda meclisteki kadın üye oranı en az %33 olacaktır (En az %33 olacaktır, zira partiler, kotalı sıraların dışında da kadın aday göstermiş olabilirler). Benzer şekilde bu dağılım "4-2-2-1", "4-3-2" "6-2-1" ve "7-2" olduğu durumlarda da, meclisteki kadın üye dağılımı yine en az %33 olacaktır. Dağılımın "5-2-2" şeklinde olması durumunda ise meclisteki kadın üye oranı en az %44.4 olacaktır. Meclis üyelerinin 5 ve daha fazla parti arasında dağılması durumunda ise bu oranlar bir miktar düşebilir. Örneğin dağılımın "4-2-1-1-1" şeklinde olması durumunda, kadın üye oranı %22.2'ye gerileyecektir.

Kota savunucularına göre, kadın ve erkeğin siyasal alanda eşit temsil edilebilmesi için geliştirilen kota gibi "geçici" önlemler, kadınları sistematik bir şekilde dışlayan siyaset mekanizmalarına girebilmeleri imkanını sağlar. Böylelikle de kadınların siyasal alanda varlıklarıyla, cinsiyet eşitsizliğini çözecek politika kararlarının alınması ve uygulanmasının kolaylaşacağı öngürülür (Bora, 2009: 12).

Yine kota savunucularına göre, kesinlikle kotalar kadının her alanda yaşadığı ayrımcılıkları yok edecek bir uygulama değildir. Ancak kotalar, bu alanda alınacak önlemler ve uygulamaya geçirilecek politikalar için özellikle mecliste asgari temsil oranının oluşması açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda çeşitli kota uygulayan ve sonrasında vazgeçen ülkelere bakıldığında temsil oranlarının

azalması siyasette erkek egemen yapılanmanın ve kota uygulamalarının ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Bu duruma örnek olarak, Romanya, Macaristan ve Arnavutluk gösterilebilir. Kota uygulaması olduğu dönemde Romanya’da kadın temsil oranı %34 iken, uygulamadan vazgeçilince oran %5,6’ya düşmüştür. Aynı şekilde Macaristan’da oran %21 iken %8.2 ye, Arnavutluk’ta %29 iken %5.2’ye kadar düşmüştür (Sayın, 2007: 45). Ayrıca kotalar, kadınların siyasete aktif katılımını engelleyen faktörler ortadan kalkıncaya kadar uygulanabilir. Kotaların uygulanmasıyla ilgili diğer önemli bir husus da, kota uygulamalarının ilk önce siyasi partilerde uygulanmaya başlanması ve siyasi partiler bu uygulamaları samimi bir şekilde desteklemesidir. Ayrıca burada parti bünyesindeki kadın gruplarının baskısı da çözüm için önemli olacaktır (Çağlar, 2011: 76).

Özetle, kota kadının toplumsal açıdan dezavantajlı durumda olduğu ülkelerde siyasal katılımını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen uygulamalardır. Siyasal yaşamda var olan eksik katılım sorununu çözmeye yönelik bir araçtır. Bununla birlikte kota kadının siyasal yaşama aktif katılmasını sağlamada tek başına yeterli bir uygulama değildir. Kadının siyasal katılımın önündeki yapısal engeller kaldırılıp, ekonomik, sosyal ve psikolojik eşitsizlikleri gidermeye yönelik adımların atılması gereklidir. Özellikle yerel düzey açısından, toplumsal cinsiyet eşitliğinin politikalara yerleştirilmesi amacıyla kotaya ilave olarak, kadınlarca, izlenebilir ve denetlenebilir yerel politik bir gündemin varlığının oluşturulması da önemlidir. Burada altı çizilmesi gereken diğer bir durum ise, kadınların yerel düzeyde örgütlenmesi büyük bir önem taşımaktadır ve bu örgütlemenin desteklenip geliştirilmesi gerekmektedir (Alkan, 2004: 6).

5.3. Türkiye’de Kadının Yerel Siyasal Katılım ve Temsilini Arttırmaya Yönelik Yapılan Çalışmalar

Kadınların temel haklarını tam olarak kullanabilmelerinin çok önemli bir önkoşulunun da yaşadıkları yerlerde güçlenmeleridir. Kadınların yurttaşlık konumlarının güçlenmesi, kenttaşlık konumlarındaki iyileşmelerle doğrudan bağlantılıdır. Eşitlik ve özgürlük gibi değerler, sadece soyut ve politik değerler değil bunun ötesinde yaşanan ya da yaşanamayan durumları ifade eder. Diğer taraftan, yerel siyaset sadece kadınların yurttaşlık haklarını kullanabilmelerini sağlamada değil, aynı zamanda kadınların “nasıl yaşadıkları” ile doğrudan bağlantılı olduğu için ayrı bir öneme sahiptir (Alkan, 2006: 11). Bu doğrultuda, kadınların yerel politikadaki eksik temsili ve katılımı, az sayıdaki temsilci kadının

seslerini duyurabilmelerinin, kadınların gereksinim ve isteklerini gündeme taşıyabilmelerinin önünde büyük bir engeldir (Pınarcıoğlu, 2011: 94). Bu bağlamda yerel düzeyde kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik ve kadının yerel siyasal katılım ve temsiliini arttırmaya yönelik çalışmalar oldukça önemlidir. Ülkemizde son yıllarda bu konuyla çalışmalar gündeme gelmektedir. Ancak, Türkiye'de kadınların yerel siyasete katılımını artırmak için atılan adımların hala yetersiz olduğunu söylemek gerekir. Kadın örgütlerinin kendi bünyelerinde yürüttüğü sınırlı ölçekteki yapılan çalışmalar ve aynı zamanda kadın örgütleri ile uluslararası örgütlerin işbirliği içinde yürüttüğü projeler, yetkili kişileri bu konuda harekete geçirme amacındadır (Sancar-Üşür, 2008: 239).

5.3.1. Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri

Gündem 21, 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın bir ürünüdür. Kalkınma ve çevre konularında denge kurulmasını dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesini amaçlayan, uluslar arası bir belge niteliğinde olan bir eylem planıdır. Yerel Gündem 21 ise, Gündem 21'in hedeflediği sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde yaşama geçirilmesini sağlayan bir mekanizma olarak kabul edilebilir (Bora ve İşat, 2006: 42).

Yerel Gündem 21, mevcut faaliyetlerin uzayıp giden listesinde yer alan sıradan bir program değildir. Tersine açıdan, yerel yönetişimin tüm alanlarını ve aktörlerini kucaklayan, bu bütünlükle birlikte yeni bir yönetim anlayışının geliştirilmesini içeren ana bir süreçtir. Yerel Gündem 21, genel olarak "çevre ve yaşam kalitesinin geliştirilmesi projesidir." Bu bağlamda, Yerel Gündem 21 süreci, öncelikle yerel sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümüne yönelik uzun dönemli, stratejik bir planın hazırlanması ve uygulanması üzerindeki vurgusu, çeşitli katılım yollarını içeren ve yerel ortaklıklara dayalı yönetim anlayışının yaşama geçirilmesini gerekli kılmaktadır denebilir (Ceritli ve Güneş, 2010: 536-537).

Yerel Gündem 21'in özünde yer alan yönetim anlayışının gelişmesi, dernek ve vakıf, meslek odaları, özel sektör kuruluşları, akademik kuruluşlar gibi birçok sivil toplum kuruluşu ile yerel yönetimler arasında, ortaklık anlayışına dayalı yeni bir ilişki şekli kurulmasını sağlamaktadır. Yerel Gündem 21'lerin kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesini sağlayıcı ve kent sorunlarına duyarlı

insan kaynağı oluşturucu işlevi ve baskı grubu olarak kentsel sorunların çözümlerine katkı sağlayıcı işlevleri bulunmaktadır. Bu noktada, yerel Gündem 21 sürecini, sürdürülebilir gelişmenin başarılması için uygulanan yerel stratejik planlama süreci olarak da tanımlanabilir (Ceritli ve Güneş, 2010: 535-536).

Yerel Gündem 21 'in dört önemli hedefi vardır. Bunlardan ilki yerel yönetimlerin, o yöre halkının katılımının sağlanmasıyla kentin "ortak" görünüşünü elde etmeleridir. İkincisi, uluslararası örgütler ile yerel yönetimler arasında işbirliğinin artırılması ve bu işbirliğini güçlendirici girişimlerin desteklenmesidir. Üçüncüsü, yerel yönetim birlikleri ve diğer yerel yönetimlerin temsilcileri arasındaki koordinasyonun ve işbirliğinin sağlanmasıdır. Konumuz açısından önemli büyük olan son hedef ise, her ülkede yerel yönetimlerin karar alma mekanizmalarına kadınların ve gençlerin aktif olarak katılımını sağlayacak planlar oluşturulması ve uygulanmasını sağlamak olarak ifade edilmiştir (Emrealp, 2005: 20).

Gelişmiş ülkelerde Yerel Gündem 21 uygulamalarında Avrupa ülkelerinin başta geldiği görülmektedir. Avrupa'da bu sürece öncülük eden İngiltere, Hollanda ve İskandinav ülkelerindeki yerel yönetimlerin birçoğunda Yerel Gündem programları uygulanmaktadır. Ülkemizde ise Yerel Gündem 21 uygulamaları, 1997 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) desteğiyle, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı'nın (IULA-EMME) koordinatörlüğünde yürütölen "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi" Projesi ile başlamıştır. Proje iki yıllık bir uygulama dönemi sonrasında tamamlanmıştır. Bu projenin ardından ikinci aşama projesi olan "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması" başlıklı proje, Ocak 2000'de yürürlüğe girmiştir. İkinci aşama sırasında çeşitli alt projelerin başlatılması ve yeni katılımlarla proje ortağı yerel yönetimlerin sayısının 50'yi geçmesi sonucunda, Yerel Gündem 21 uygulamaları uzun hedefli bir programa dönüştürölmüştür (Ceritli ve Güneş, 2010: 538-539).

Yerel Gündem 21 sürecinde Kadın Meclisi, Gençlik Meclisi, Kent Konseyi, Engelliler Meclisi ve Çocuk Meclisi gibi katılımcı platformlar oluşturulmuştur. Bu katılımcı platformlar, sorunları tespit ederek projeler geliştirmekle görevlendirilmişlerdir. Çevre sorunları, yoksullukla mücadele, halkın sağlığının korunması gibi birçok konuda hazırlanan projeler, konularla bağlantılı diğer ortaklar tarafından da desteklenerek yürütölmektedir. Böylelikle dezavantajlı

gruplar için daha eşit fırsatlar yaratan politika ve uygulamalara yönelinmektedir (Ceritli ve Güneş, 2010: 540). Buradan anlaşılacağı üzere, programın özellikle kadın meclislerinin oluşturulmasını öngörmüş olmasıyla yerelde cinsiyet eşitliğini sağlamada önemli bir yeri vardır. Program, hem katılım unsurunun etkili olmasının hem de cinsiyetler arasında eşit bir şekilde katılımının sağlanması gerekliliğinin altını çizmektedir.

Yerel gündem 21 programı kapsamında oluşturulan katılımcı mekanizmalardan bahsedecek olursak, burada Kent konseylerine değinmek yararlı olacaktır. Program ortağı kentlerde oluşturulan Kent Konseyleri, merkezi yönetimi, yerel yönetimi ve sivil toplumu buluşturan bir yapıdadır. Kentlerin büyüklüklerine oranla oluşturulan konseyler, kendi tüzüklerini hazırlayarak ve bu tüzükler doğrultusunda faaliyet göstermektedir (Ceritli ve Güneş, 2010: 542). Kent konseyleri ile kent yönetimine tüm paydaşların katılımını sağlayarak, ortak akıl ve ortak vizyona dayalı bir yönetim oluşturulması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla kentte katılımcı bir yönetim anlayışının yaygınlaştırılması ve kentte yaşayan her kesimden vatandaşın kent yönetiminde söz sahibi olması hedeflenmektedir (Eroğlu, 2013: 252).

Türkiye’de kadınların toplumsal rollerinin güçlendirilmesi ve siyasi temsillerinin artırılması yönünden kent konseyleri tarafından yürütülen çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlardan bazıları: Adana Kent Konseyi Kadın Meclisi’nin “Önce İnsan, Sonra Kadını! Şiddet Mağdurları Sosyalleştirme” Projesi Yerel Gündem 21-Yerel Projeleri destekleme programı kapsamında desteklenmiştir. Adana Kent Konseyi Kadın Meclisi Eğitim ve İstihdam Kozası tarafından okullarda seminer çalışmaları yürütülmüştür. Özellikle siyasette kadının rolü bağlamında Kadın Meclisi, ulusal ölçekteki Kadın Meclislerinin başlattığı kota kampanyası çerçevesinde, meclisteki kadın sandalyelerinin artması amacı güdülerek imza kampanyası düzenlenmiştir. Manisa Kent Konseyi tarafından kadının siyasetteki rolü, duruşu ve bakış açısını anlatan ve kadın milletvekilleri ve kadın meclis üyelerinin de katılımıyla paneller düzenlenmiştir. Afyonkarahisar Kent Konseyi Kadın Meclisi ve Eğitim ve İstihdam grubu tarafından açılan okuma-yazma kurslarında birçok kadına eğitim verilmiştir (Eroğlu, 2013: 257).

Kadınların siyasal ve toplumsal katılımlarındaki yetersizlikler nedeniyle oluşturulan ve bu alanda önemli çalışmalar yürüten meclislerden biri de Antalya Yerel Gündem 21 Kent Konseyi Kadın Meclisi’dir. Meclis çalışmaları sonucunda

Antalya’da Gönüllü Kadın Zabıta örgütlenmesi hayata geçirilmiştir. Seçilen gönüllüler, birinci derecede mahallelerinden sorumlu olmaktadır. Aynı zamanda kent sınırları içerisinde yaşanan olumsuzluklara da müdahale etme görevine sahiptirler. Gönüllü kadın zabıta, sorumlu oldukları mahallelerde belirledikleri aksaklıkları yazılı olarak zabıta müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür. Ayrıca, patlamış kanalizasyon, gürültü ve çevre kirliliği, uygun olmayan yerde açılan iş yerleri gibi sorunlar çıkartan kişi ve iş yerlerini şefleri aracılığıyla zabıta müdürlüklerine ileterek kent yönetimine katkı sağlamaktadırlar (Ceritli ve Güneş, 2010: 543).

Kent konseyleri kadın meclisleri bünyesinde yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde kent konseylerinin kadınların kent yönetiminde söz sahibi olmalarının sağlanmasının ve kent yönetimine daha aktif katılmalarının önünün açılması yönünde çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Bu çalışmalar özellikle Yerel Gündem 21 uygulamaları içinde bulunan kentlerde daha sık ve kolay gerçekleştirilmektedir. Burada vurgulanmak istenen, tüm kentlerde bu tür çalışmaların sayısının artırılmasıdır. Dolayısıyla yapılan çalışmalar umut vermekle birlikte yeterli değildir (Eroğlu, 2013: 257-258).

5.3.2. Yerel Eşitlik Eylem Planları ve Kadın Dostu Kentler Projesi

Kadınların yerel karar organlarına katılımını desteklemek amacıyla, yereldeki yönetici, örgüt ve kurumlararası ilişkilerin pekiştirilmesini amaçlı güden Kadın Dostu Kentler Projesiyle birlikte, her kentte kendilerine özgü Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEPP) hazırlanması hedeflenmiştir. Bu çalışmaların ilk olarak seçilen 6 pilot ilde yürütülmesi ve zamanla da diğer illerde yaygınlaştırılması ve nihayetinde “Kadın Dostu Kent” anlayışının gerçekleşmesi amaçlanmıştır. Yerel Eşitlik Eylem Planları, katılımcı perspektifle hazırlanmış olup, kentteki merkezi yönetim temsilcileri, yerel yönetici temsilcileri ve yerel kadın örgütlerinin katılımı sağlanmıştır. YEPP’lerin yoğunlaştıkları yedi temel alan ise: “Kadınların yerel kararlara katılımı, kentsel hizmetler, kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi, ekonomik güçlenme ve istihdam, eğitim ve sağlık hizmetlerinden eşit yararlanma, göç ve yoksulluğun önlenmesi, eşitlik için zihniyet değişikliği ve farkındalık yaratma” olarak ifade edilebilir (Sancar-Üşür, 2008: 242)

Sargın (2013: 31)’in ifadesiyle,

Yerel Eşitlik Eylem Planları, toplumsal cinsiyet eşitliği yaklaşımını yerel yönetim anlayışına yerleştirmeye yönelik olarak, kadınların yerel karar alma süreçlerine ve karar mekanizmalarına katılımını arttırıcı, gündelik yaşam koşullarını iyileştirici yerel plan, program ve politika stratejilerini belirlemeyi ve bu stratejilerin uygulanmasını sağlayacak yerel hizmet önerilerini geliştirmeyi amaçlar.

YEEP'ler bir ya da birkaç yıllığına hazırlanabilir. Plan süresi içinde ihtiyaca göre güncellenebilir ve geliştirilebilir. YEEP'lerin hazırlık süreçlerinde, ildeki kadınların, kadın örgütlerinin ve kadınlara hizmet sunan tüm kurumların temsilcilerinin bir araya gelerek, kadınların sorunlarının, taleplerinin ve olası çözüm önerilerinin tartışılarak belirlendiği toplantı ya da toplantılar yapılması esastır. Dolayısıyla YEEP metninin katılımcı ve şeffaf bir süreçte hazırlanması oldukça önemlidir. Her YEEP, o ildeki kadınların öncelikli sorunları, ihtiyaçları ile hizmet kurumlarının mevcut insan kaynakları ve bütçeleri dikkate alınarak hayata geçirilebilecek somut faaliyetler etrafında özgün ve gerçekçi bir şekilde hazırlanmalıdır. YEEP'ler, kentin Valisi ve Belediye Başkanı tarafından imzalanarak ve/veya belediye meclisi ya da il genel meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe girebilir. Ayrıca çok ortaklı YEEP faaliyetlerinde, tarafların sorumluluklarını ayrıntılı olarak listeleyen ve taahhüt altına alan, tüm tarafların imzaladığı protokoller de hazırlanabilir (Sargın, 2013: 34).

Türkiye'de YEEP'ler ilk kez 2006-2009 yılları arasında Birleşmiş Milletler, İçişleri Bakanlığı ve Sabancı Vakfı ortaklığıyla birlikte; İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van pilot illerinde "Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı" çerçevesinde hazırlanmıştır. Programın ikinci safhasında ise Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun illeri olmak üzere 7 pilot il daha çalışma kapsamına dahil edilmiştir (Sargın, 2013: 32).

Yerel Eşitlik Eylem Planlarına kadınların siyasal yaşamda varlıklarını arttıracak ve etkin kılacak epeyce öneriler geliştirildiği görülmektedir. Aynı zamanda, program doğrultusunda fazla sayıda yeni yerel örgütlenmeler oluşturulmuştur (Sancar-Üşür, 2008: 243). Bu yeni yapıların ve hazırlanan Yerel Eşitlik Eylem Planları'nın sürdürülebilir olmasında, özellikle projeye dâhil edilen kamu kurum ve kuruluşları tarafından sahiplenilmesi oldukça önemlidir. Aynı şekilde kadın örgütlerine de önemli bir rol düşmektedir; çünkü kamu kurumlarının

bu yönde yönlendirilmeye ihtiyacı vardır. YEER'lerin pilot iller dışında da uygulanmaya başlaması ve yaygınlaştırılması önemlidir ve bu nokta da hem kamu kurum ve kuruluşlarının hem de kadın örgütlerinin kararlılıklarını sürdürmeleri esastır (Pınarcıoğlu, 2011: 98).

5.3.3. Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı

Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı; Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Sabancı Üniversitesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği tarafından yürütülmüştür. Program, Eylül 2012'de başlamış olup ve 8 Eylül 2015 tarihinde gerçekleştirilen kapanış toplantısı ile tamamlanmıştır. Program 11 ilde uygulanmıştır. Bu iller: Aydın, Çanakkale, Edirne, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kocaeli, Ordu'dur. Programın genel amacı, yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütlerinin uygulanmasının hızlandırılması ve kadın haklarının güçlendirilmesine katkıda bulunmak için yerel yönetimlerin ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının kapasitelerinin geliştirilmesidir

(http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/operations/projects/democratic_governance/UN_joint_program_for_promoting_the_human_rights_of_women.html).

Program, üç bileşenden oluşmuştur: "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Programı, Mor Sertifika Programı ve Sabancı Vakfı Hibe Programı." Programın bileşenlerinden biri olan Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme'nin hedefleri arasında; yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme prensiplerini uygulama kapasitelerinin gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla, projenin 11 pilot ilindeki yerel yönetimlerden ve sivil toplum kuruluşlarından 275 kişiye bu konuda eğitim verilmesi ve 6 pilot ildeki yerel yönetim bütçelerinde, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme prensipleri doğrultusunda değişiklik meydana gelmesi yer almaktadır. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Programı kapsamında BM Kadın Birimi tarafından **Belediyelerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Eğitimlerine Yönelik Eğitici Rehberi**", **Belediyeler için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Rehberi**" ve **Sivil Toplum Kuruluşları için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Rehberi**"

hazırlanmıştır(<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/projeler/tamamlanan-projeler/birlesmis-milletler-kadınların-insan-haklarının-gelistirilmesi-ortak-programi>).

5.3.4. “Yarın İçin Bugünden” Kampanyası

KA-DER, her türlü yönetsel ve karar alma mekanizmalarında kadın ve erkeğin eşit biçimde temsil edilmesi gerektiğini savunan ve bu hedef doğrultusunda çalışmalar yürüten bir kadın örgütüdür. Mart 1997’de kurulan KA-DER tarafından, toplumun her alanında sağlanacak kadın erkek eşitliği demokrasinin bir gereği olarak görülür. Örgütün ana hedefi, ilk önce siyasi alanda eşit temsili sağlamaktır. Örgüt tarafından, siyasi hayatta sağlanacak eşit temsilin diğer alanlarda eşitliğin gerçekleşmesinde itici güç oluşturacağı savunulmaktadır. Bu doğrultuda KA-DER, seçim ve atama yoluyla gelen tüm karar organlarında kadın temsili arttırmak için çalışan bir örgüttür (<http://www.kader.org.tr/Page/Show/285/kader-hakkında.html>).

“Yarın İçin Bugünden” kampanyası KA-DER Ankara bünyesinde, Yerel Siyaset Çalışma Grubu tarafından yürütülen programdır. Programın amaçlarını şöyle özetleyebiliriz (KA-DER, 2006: 14):

- *Kadın örgütlerinin yerel siyasete katılım hedefi doğrultusunda harekete geçmelerini sağlamak,*
- *Kadınların yerel yönetimlere aday olmalarını desteklemek ve teşvik etmek,*
- *Siyasal partilerin ve hükümetin yerel yönetimlerle ilgili programlarını etkilemek,*
- *Yerel yönetimlerin cinsiyet eşitliği konusundaki duyarlılık ve bilincini yükseltmek ve yerel siyaseti cinsiyet eşitliği açısından geliştirecek perspektifler oluşturmak,*
- *Yerel yönetimlerde kadın katılımını artırıcı rol modellerini arttırmak,*

- *Kadın seçmenlerin duyarlılığını artırmak, medyanın dikkatini konuya çekmek,*
- *Kadın örgütleri ile belediyeler arasında işbirliği olanaklarını artırmaktır.*

Kampanyanın ilk iki yılına baktığımızda, daha çok kadınları bu konuda harekete geçirmeye ve örgütlenmesini sağlamaya, kadın adaylara destek olarak onları cesaretlendirmeye çalışmaya, kitle iletişim araçlarının konuyla ilgilenmesini sağlamaya ve kadın seçmelerin farkındalıklarını arttırmaya odaklanıldığı görülmektedir. Kampanya sürecinde, çeşitli partilere ve sivil toplum örgütlerine üye olan kadınlar için eğitimler düzenlenmiştir. Bu eğitimler 2003 yılının Mayıs ayından başlayarak Aralık ayına kadar devam etmiştir ve toplamda 23 eğitim yapılmıştır (Sancar-Üşür, 2008: 240).

Sürecin devamında; yerel yönetimlerdeki kadınlar arasında bir iletişim ağı kurulmuş, broşürler ve kitaplar basılmış, “Kadınların Yerel Seçim Bildirgesi” hazırlanarak ülke genelinde dağıtımına çıkarılmış, yerel yönetimlerde kadın erkek eşitliğini vurgulamak amacıyla bazı büyükşehirlerde propaganda toplantıları yapılmıştır. 2004 yerel seçimleri öncesinde kadın adayları desteklemek amacıyla Ankara’da bir “Danışma Ofisi” kurulmuştur. Ayrıca süreci analiz edebilmek amacıyla geniş katılım kitlesi dahilinde iki değerlendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir (KA-DER, 2006: 15).

2004 Yerel seçimleri sonrasında yapılan çalışmalar devam etmiş ve başlıca üç hedefe odaklanmıştır. Bunlar (KA-DER, 2006: 16):

İşbirliği: Yerel yönetimler ve yerel kadın örgütleri arasında işbirliğini geliştirmek, kadınların yerel yönetimlere katılımını artırmak,

Kadın belediye başkanları ile ortaklık: Kadın belediye başkanlarına destek vermek ve onları güçlendirmek, kendi aralarındaki bilgi ve deneyim alışverişini artırmak,

Cinsiyet duyarlılığı: Yerel kamu politikalarının cinsiyete duyarlı hale getirilmesine, politika yapanların duyarlılığının artırılmasına çalışmaktır.

“Yarın İçin Bugünden” kampanyası ve kampanyayla birlikte yürütülen çalışmaları, Sancar-Üşür (2008: 241) şu şekilde değerlendirmektedir:

Yürütülen çalışmalarda kadınlar için yerel siyasetin ne anlama geldiğinin somut örnekleri ile tanımlanmaya başlandığı ve kadınların gündelik yaşamları ile yerel siyaset arasında somut ilişkiler kurulduğu görülmektedir. Programın uygulanma sürecinde, hazırlanan eğitim materyali ve yapılan eğitim programlarında da açıkça görüldüğü gibi, kadınlarla erkeklerin aynı yerlerde ama farklı biçimlerde yaşadığı, farklı koşullarla çevrelenmiş oldukları için farklı sorun, gereksinim ve beklentilere sahip oldukları vurgulanmaktadır. Kadınların bu farklı deneyimlerinin kadınlara özgü sorunlar yarattığına yapılan vurgu ile kadınların yerel yönetimler gündemine bu sorunları taşıyarak çözümler oluşturmaları gereğinin altı çizilmektedir. Burada siyaseten üzerinde durulması gereken en önemli nokta, bu talebin, aynı zamanda "farklı bir politika tarzı" yaratmaya da talip olmak anlamına geldiği savıdır.

5.3.5. KA-DER “Kadınlar İçin Siyaset Okulu”

KA-DER kurulduğu 1997 yılından itibaren kadınların karar alma mekanizmalarına katılımlarını arttırmak için çalışmalar yapan bir kadın örgütüdür. Bu amaç doğrultusunda 1997 yılında başlatılan kadın aday eğitim programları 2002 yılında kadınlar için sürekli bir siyaset okuluna dönüştürülmüştür. 2002 yılından günümüze kadar olan süreçte “Kadınlar İçin Siyaset Okulları” KA-DER faaliyetleri içinde süreklilik kazanmıştır. 2014 yerel seçimleri öncesi, Adana, İzmir ve Malatya illerinde ve 2015 seçimleri öncesi, Ankara, Bursa ve İzmir illerinde gerçekleştirilmiştir (<http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/2860/izmir-siyaset-okulu.html?bid=520>).

Kadınlar İçin Siyaset Okulu kadınların, özgüven kazanmalarını, bilgi ve becerilerini geliştirerek güçlenmelerini ve cesaretlenmelerini sağlayarak eşit temsil talebiyle siyasete hazırlanmalarını amaçlar. Bu çerçevede katılımcılar siyaset okullarında toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyetin uluslararası ve ulusal mekanizmaları, kadın bakış açısıyla siyaset, kampanya yürütme teknik ve becerileri konularında bilgi ve deneyim paylaşımında bulunurlar (<http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/2860/izmir-siyaset-okulu.html?bid=520>).

der.org.tr/tr-tr/page/news/2859/kader-kadınlar-icin-siyaset-okulu-basvurulari-devam-diyor.html?bid=365).

5.3.6. Yerel Siyaset Akademisi: İzmir Kent Konseyi Kadın Meclisi

İzmir Kent Konseyi Kadın Meclisi 2012 yılında kadınların seçimlerde aday olmalarını teşvik etmek ve yerel yönetimlerde seçilmiş kadın sayısını artırma amacıyla “Yerel Siyaset Akademisi” başlıklı eğitim projesi yürütmüştür. İzmir Kent Konseyi binasında düzenlenen eğitim çalışmaları “Kadın ve Siyaset”, “Yerel Siyaset ve Yerel Siyasette Kadın”, “Yerel Yönetimlerde Kadın”, “Teoriden Pratiğe Kadının Siyasete Katılımı” ana başlıkları çerçevesinde düzenlenmiştir. İzmir Yerel Siyaset Akademisi eğitimlerinin tamamlanmasının ardından, devam zorunluluğu olan eğitimlere sürekli olarak katılan 19 kadına Yerel Siyaset Akademisi sertifikası verilmiştir (<http://www.izmirkentkonseyi.org.tr/HaberDetay/2/142>).

5.3.7. Kadın Muhtarlar Çalıştayı ve Sürdürülebilir Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Sempozyumu

İzmir’in Urla ilçesinde 17-19 2015 tarihleri arasında, Türkiye’de ilk kez “Kadın Muhtarlar Çalıştayı ve Sürdürülebilir Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Sempozyumu” düzenlemiştir. Çalıştay, Türkiye’de bulunan 640 muhtarın 256’sının katılımıyla birlikte ve Ankara Üniversitesi, Türkiye Muhtarlar Konfederasyonu, Ege Kadın Dayanışma Vakfı, Urla Kent Konseyi ve Kadın Muhtarlar Derneği destekleriyle gerçekleştirilmiştir.

Projenin hedefleri aşağıdaki gibi sıralanabilir

(<http://sodem.org.tr/projeler/urla-kadin-konferanslari-kadin-muhtarlar-calistayi/>) :

“Yerel yönetimlerin en küçük birimi olan mahalle muhtarlarıyla bir araya gelerek siyasete giren kadınların karşılaştıkları sorunların belli öncelikler temelinde belirlenmesi. Belirlenen öncelikli sorun alanlarından hareketle bir eylem planı hazırlanması ve bunun kamuoyuyla paylaşılması. Urla Belediyesinin Urla’da kadının konumunu güçlendirilmesi ve dezavantajlı olduğu alanlarda desteklenmesine yönelik olarak 2016 yılı Bütçesinde öngörülen

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme çalışması konusunda katılımcıları bilgilendirmek ve bu yaklaşımının uygulamaya konulmasıyla, belediye hizmetlerine kadınların ve diğer ilgili kurum ve kuruluşların katılımın ne şekilde güçleneceği konusunu tartışmaya açmak.”

5.4. Kadının Yerel Siyasal Katılımı ve Temsilini Arttırmaya Yönelik Öneriler

Yakın zamanlara kadar, kadınların yerel boyutta yaşadığı problemler ve sınırlılıkların yerel siyasette uygulanan politikalarla ilişkili olması durumunun doğruluğu, dünyada olduğu gibi ülkemizde de kadın hareketlerinin gündemine dahil olamamıştır. Bu durumun temel nedeni ise, daha çok yurttaşlık hakları elde etmek yolunda girilen mücadelelerle ilgili olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle, genel siyasette eşit yurttaşlığa erişebilmek için yürütülen mücadele yerel siyaseti geride bırakmıştır. Kuşkusuz, kadınların erkeklerle eşit ve birey olarak görülmelerinde yurttaşlık haklarının kazanılması oldukça önemlidir. Bununla birlikte, bilinmelidir ki, eşitlik soyut bir kavramdan öte bir değer taşımaktadır. Alkan (2006: 16)’ın da belirttiği gibi “ Eşitlik somut olarak yaşanır ya da yaşanmaz!”

Bu noktada eğer eşitsizlik yerel düzeyde ve somut olarak yaşanıyorsa, bu durumu ortadan kaldıracı mekanizmalarının oluşturulmasının gerektiği açıktır. Çünkü, her zaman ve herkese eşit mesafede yaklaşım, eşit kamu hizmeti sunma anlayışına yaslanarak alınan kararlar ve uygulanan politikalar, bazen istenilmeyen sonuçlara sebep olabilir. Bunun sonucunda da toplumda var olan eşitsizlikler beslenerek ayrımlar daha göze batıcı hale gelip, dolayısıyla toplumu oluşturan bireylerin kamu hizmetlerinden yeterli ve eşit şekilde yararlanmasına engel olunabilir. (Alkan, 2006: 19). Aynı doğrultuda Sancar-Üşür (2000: 199)’e göre:

Kadınlar ve erkekler arasındaki mevcut eşitsizlikler eğitim, ücretli çalışma ve siyasal katılma gibi toplumsal fırsatlardan eşit yararlanamama olarak ortaya çıkar. Toplumsal fırsatların farklı toplum kesimleri arasında nasıl dağılacığı, parlamento, hükümet ve politika saptayan kamu kurulları gibi siyasal karar organlarında belirlenir. Bu süreçlerde kadınların eksik temsili, sorunların

çözumsuz kalmasına; devam eden eşitsizlikler ise kadınların eksik temsilinin sürekliliğine yol açar.

Yerel yönetimlerin var oluş amaçları, kentte yaşayan insanların sosyal, ekonomik ve kültürel her türlü ihtiyaçlarını karşılamak ve problemlerini çözmektir. Bu noktada yerel yönetimler var olma amaçları doğrultusunda; kentte yaşayanların güvenliğini, yaşanabilir temiz bir çevreyi, sosyal faaliyetlerden herkesin eşit bir şekilde yararlanmasını, yaşanan yere ilişkin alınan siyasal kararlara eşit katılmayı sağlamalıdır. Buradan anlaşılacağı üzere, yerel yönetimlerin birçok alanı etkileyen oldukça fonksiyonlu görevleri vardır (Tokman ve Kendirci, 2006: 11). Yerel yönetimlerce sunulan hizmetler, adalet ve eşitlik ilkeleriyle bütünüyle bağlantılıdır. Adalet ve eşitliği sağlama yolunda yapılan düzenlemeler sadece ulusal düzenlemelerle bağlantılı olmayıp, yerel düzenlemelerle de yakın ilişki içerisindedir. Bu durumun kolay anlaşılacak nedeni ise, genel siyaset tarafından ele alınan politika ve uygulamaları vatandaşlar yaşam yerlerinde tecrübe etmekte oldukları durumudur. Dolayısıyla vatandaşlar, ihtiyaçlarını da yerel düzeyde karşılamaktadırlar. Bu açıdan baktığımızda, "Yerel yönetimlerin, yaşamsal bir önemi vardır" denilebilir. Özellikle merkezi yönetim tarafından fark edilemeyecek sorunlar ve çözümleri yerinde tespit edebilmesi açısından yerel yönetimlerin üstünlükleri mevcuttur. Dolayısıyla yerel yönetimlerin sahip olduğu bu fırsatlarla, sorunların çözülmesi yolunda samimiyetle yaklaştıkları takdirde, merkezi yönetimce uygulanan politikalarla çözüme kavuşturulamayan sorunlar yerel yönetimlerin politikalarıyla çözüme kavuşturulabilir (Alkan, 2006: 73).

Cinsiyet eşitsizliği ve onun gibi birçok sorunun yerel yönetimlerce yerel politikalarla çözülebileceğinin önemine değinmenin ardından, kadının yerel siyasal katılımı ve temsilinin artırılması için önerilerle devam edecek olursak, Sancar-Üşür (2008: 184) çalışmasında önerileri şu şekilde ifade etmiştir:

Kadınların yerel siyasal kararlara katılımını arttırmak için de yapılması gereken önemli şeyler vardır. Yerel idareler, siyasal partilerin yerel örgütleri, kamu kurumlarının yerel birimleri ve kadın örgütleri arasında, kadın sorunlarının çözümünü amaçlayan işbirliği olanaklarının geliştirilmesinin teşvik edecek uygulamaların geliştirilmesi kaçınılmazdır. 'Cinsiyet Eşitliği İçin Yerel Eylem Planları' yapmaları için yerel yönetimler teşvik edilmeli, yerel

yönetimlerde ‘Yerel Yönetim Cinsiyet Eşitliği Birimleri’ oluşturulmalıdır. Bu politikaların kabul ettirilmesi ve uygulamanın izlenmesi için yerel kadın kuruluşlarının yerel meclisleri izlenmesi ve yerel ihtisas komisyonlarına katılmasının sağlanması, yerel meclisleri izleme grubu oluşturulması yararlıdır. Buna ilaveten kadın örgütlerinin Kent Konseyleri’ne katılımı sağlanmalı ve Kadın Meclisleri’nin oluşturulması teşvik edilmelidir. Ayrıca yerel yönetimlerin stratejik planların hazırlanma ve uygulama sürecine kadın kuruluşlarının katılımı sağlanmalıdır.

Sancar bir başka çalışmasında da (2011: 13-14) kadınların ulusal ve yerel siyasal katılımlarının artırılması için farklı öneriler getirmektedir. Bu önerilere göre, kadın siyasetçileri, erkek siyasetçilerin vesayetinden ve seçilen kadınları “başkanın kadını” şeklindeki zorlamalardan uzaklaştırmak gerekmektedir. Yazar, seçilen veya aday gösterilen kadınların genellikle parti örgütlerinden yetişmemiş, kadın kollarında yöneticilik yapmamış, partinin kadın örgütleri veya üyeleri tarafından tanınmayan kadınlar olması sorunların odak noktası olduğunu ve apolitik görünüm sergileyen bu durumun ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca yazar, siyasal partilerdeki erkek politikacılar ile kadın politikacılara verilen görevlerde bir başka sorunun boyutuna işaret etmektedir. Bu durumda ise en temel siyasal rejim meseleleri olan güvenlik, dış politika, ekonomik ve mali konuların erkek siyasetçiler arasında paylaştırıldığı kadınların ise bu meselelere yabancı kaldığı, kadın politikacıların daha çok sosyal ve kültürel alanlarda faaliyette bulunduğu görülmektedir.

Sancar (2011: 14) çalışmasının devamında, Anayasa’nın 10. maddesinde tanımlanmış kadın ve erkeklere eşit muamele gereğinin yerine getirilmesi için önerilerini şu şekilde sıralamaktadır:

TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’nun kadınların siyasal temsilini engelleyen faktörleri araştıran bir rapor hazırlaması, Cinsiyet Eşitliği Ombudsmanı oluşturulması,

Yasayla kurulan, zorunlu üyeliğe dayalı oda ve meslek örgütlerinin yönetimlerinde kadın kotasını uygulama zorunluluğunun getirilmesi,

Siyasal partilerde kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için tüm aday listelerinin, en az yarısı oranında kadının seçilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi ve Siyasal Partiler ve Seçim Yasalarında “Toplumsal Cinsiyet Kotası” öngörülmesi,

Siyasal Partilerin aldıkları Hazine yardımının en az %20’sinin kadın erkek eşitliği için yapacağı çalışmalara ayrılması,

Siyasal partilerin kadın kollarının vesayet altındaki konumlarını değiştirerek daha özerk olabilmelerinin ve özellikle nitelikli ve kadın hakları savunucusu kadın adayların saptanmasında söz sahibi olmalarının sağlanması için parti içindeki yetki ve temsil hukukunun yeniden düzenlenmesi,

Kadın milletvekillerinin sadece eğitim, sağlık, sosyal politika gibi TBMM komisyonlarında değil, finans, savunma, dış politika gibi ‘stratejik’ komisyonlarda da görev alması, Kadınların yerel siyasal kararlara katılımını arttırmak için Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) eliyle yürütülen Cinsiyet Eşitliği İçin Ulusal Eylem Planı’nda siyasal partilerde cinsiyet eşitliğinin açık, somut bir hedef haline getirilmesi sorun çözücü adımlar olacaktır.

Yerel yönetimler ile kadın örgütlerinin sistematik bir ilişki ve iletişim içinde olmalarının cinsiyet eşitliğindeki önemini vurgulayan Tokman ve Kendirci (2006: 35-39), çalışmalarında önerilerini aktarmışlardır. Yazarlara göre, kadın örgütlerinin belediye meclis toplantılarına ve belediye meclisi bünyesinde oluşturulan ihtisas komisyonlarına düzenli olarak katılması önemlidir. Çünkü, kadınların zaten temsil oranı düşük olduğu için, yerel kadın örgütlerinin meclislere katılımıyla kadınların sorunları ve istekleri onlar aracılığıyla meclis gündemine taşınabilecektir. Yazarların bir diğer önerisi ise, yerel kadın örgütlerinin stratejik planlar yapılırken görüşlerini bildirmeleridir. Yerel yönetimler stratejik planlarıyla kaynaklarını verimli şekilde kullanıp, hizmetlerini de belli öncelikler dahilinde belirleyebilmektedirler. Bu noktada kadın örgütlerinin stratejik plan hazırlanma süreçlerinde yer almalarıyla kent ve kadınlarla ilgili önceliklerini dile getirme fırsatlarını kullanıp bu yönde karar alınmasını sağlayabilirler.

Tokman ve Kendirci (2006: 41) önerilerinin devamında, yerel kadın örgütlerinin kent konseylerine katılmasına da değinmişlerdir: “Yerel kadın örgütlerinin kent konseylerine katılmaları desteklenmeli, örgütlerin kent konseyindeki rolü açıkça belirlenmeli, alınan kararların yerel meclislerde değerlendirilmesi yanında meclis kararlarına yansımaları yasal bir güvenceye kavuşturulmalı, kent konseyinde yer alan kadın örgütleri ile yerel meclisler arasında sürekli bir iletişim sağlanmalıdır.” Yine yazarlara göre, yerel meclislerde oluşturulan ihtisas komisyonları arasında, “kadın için destek politikaları komisyonu” ya da “cinsler arası eşitlik komisyonu” isimleri şeklinde “izleme-değerlendirme – politika üretme” komisyonu oluşturulabilir (Tokman ve Kendirci, 2006: 45).

KA-DER Ankara bünyesinde, Yerel Siyaset Çalışma Grubu tarafından başlatılan “Yarın İçin Bugünden Kampanyası” na değinmiştik. Bu kampanyayı yürüten bu grubun hazırlamış olduğu raporda (KA-DER, 2006) ise, siyasi partilerin kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirmek ve kadının eşit koşullarda siyasal temsil haklarından yararlanabilmesi koşullarının sağlanmasında önemli rolleri olduğuna değinilmiştir. Bu bağlamda, raporda siyasi partilerin kadın-erkek eşitliği yönünde gelişme göstermeleri için yapılması gerekenler şu şekilde ifade edilmiştir (KA-DER, 2006: 18):

- *siyasal partiler kadınları bir siyasi özne olarak görmeliler ve kadınları üye kazanmak için özel bir yaklaşım ve kampanya yürütmeliler,*
- *partinin her türlü karar organında erkeklerin sahip olduğu güçlerin ve makamların bir kısmını kadınlara devretmeliler,*
- *bunların yapılabilmesi için de kadınlara öncelik tanıyan politika ve uygulamalar geliştirilmesi, buna örnek olarak da kota ve boş koltuk uygulamalarının hayata geçirilmesi gereklidir.*

Bu doğrultuda raporda, kadın-erkek eşitliğinin üzerine bir çalışma ve gayret geliştirilmeden oluşmasının zor olacağı dolayısıyla eşitliğin oluşturulmasının özel bir çaba gerektirdiği, kota uygulamalarının en az %30 oranında siyasi partilerden başlayarak tüm karar organlarında uygulanmasının şart olduğu vurgulanmaktadır (KA-DER, 2006: 20).

Sonuç olarak, cinsiyet eşitliğini sağlamada ve kadının yerel siyasal katılım ve temsilini arttırmada yukarıda yer verilerin öneriler oldukça önem taşımaktadır. Bu konuda aynı zamanda, kadının bilinçlendirilmesi ve bu bilindirmede kadının çabasının yanında, erkeğin, devletin ve medyanın da desteği gerektiğinin altı çizilmelidir (Çağlar, 2011: 76). Kadınların siyasal, toplumsal ve ekonomik sahalarda nerede ve ne kadar yer bulabilecekleri sorunu, bireysel ve toplumsal bilinç düzeyinde düğümlemektedir. Bilinçlenmenin birinci aşamasının bilgilenme ve eğitimden geçtiği düşünöldüğünde bu konuda devletin ve medyanın sorumluluğunu da göz ardı edilmemelidir. Bilinçlenme sorununu aşmak için ise uzun bir zamana ihtiyaç olduğu düşünöldüğünde, gerekli adımların bir an önce atılması gerektiği de açıktır. Bunun için günlük dilimizden, okullardaki eğitimin içeriğine, çocuklara biçilen cinsiyet temeli rollerden, kadının medyadaki temsiline kadar el atılması gereken pek çok alan bulunmaktadır. Sorunun çözümü için yapılması gereken ilk şey ise sorunun varlığını kabul etmektir. Bunun için toplumsal diyalog içerisine girmek gerekmektedir. Ayrıca kadınların kendi varlık mücadeleleri için siyasal, ekonomik ve toplumsal yaşama daha çok ve daha etkin katılımlarını sağlamak yönünde bir irade göstermeleri şarttır. Kısaca, kadın ya da erkek, birey ya da devlet, önümüzde kat edilecek uzun bir yol vardır (Esen ve Memişoğlu: 2007: 17-18).

Bu bölümü Siyaset Bilimci Giovanni Sartori'nin sözüyle sonlandırmak anlamlı olacaktır (Sartori, 1996: 356):

Eşitsizliği gerçekleştirmek için yapacağımız tek şey, işleri kendi haline bırakmamızdır. Ama eşitliği elde etmek istiyorsak, hiç durmadan çalışmamız gerekecektir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Siyasal katılım kavramı bireysel ve toplumsal olmak üzere iki yönlü değerlendirildiğinde, katılımın bireysel boyutunda kadın ve erkek arasında dikkate değer farklılıklar olmadığı, ancak katılımın toplumsal boyutu incelendiğinde kadın ve erkek arasında yüksek oranda farklılıklar olduğu görülmektedir. Siyasal katılımın bireysel boyutunun sağlanabildiğinin söylenebildiği gibi, ancak durumun aynı şekilde toplumsal boyutta da geçerli olduğunu söylenememektedir. Dolayısıyla bu durumda siyasal katılımı etkileyen önemli bir faktör olarak cinsiyet karşımıza çıkmaktadır. Cinsiyet faktörüyle bağlantılı olarak; eğitim, meslek, gelir düzeyi, yaşanılan yer, medya gibi sosyo-ekonomik faktörler de kuşkusuz siyasal katılımı etkilemektedir. Bu bağlamda, kadınlar hem erkekler gibi yönetsel mekanizmalarda temsil edilememekte hem de kendilerini doğrudan etkileyecek kararların alındığı mekanizmalara yeterli düzeyde katılamamaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin kadına ve erkeğe yüklediği sorumluluklar, toplumda kadın ve erkeği farklı alanlara sürüklemektedir. Kadına yüklenen roller kadını ev ile sınırlamaktadır. Erkeğin rolleri ise doğrudan toplumun ortak yaşam alanıyla bağlantılıdır. Dolayısıyla bu durumda eğitimde ve çalışma yaşamında geri planda kalan kadın ekonomik açıdan da erkeğe bağımlı hale gelmektedir. Kadınlar dünyaya geldikleri andan itibaren ataerkil düşünce sistemiyle, sadece kendilerine yüklenen görevleri yapmaları onun dışında da hiçbir şeye karışmamaları bilinciyle yetiştirilip ve bunun onlar tarafından kabul etmeleri beklenmiştir. Kuşkusuz geçmişten günümüze gelen siyasetin erkek işi olduğu düşüncesi, kadınları bu alandan soyutlamıştır. Bu durum sonucunda da siyasal yaşama katılan ve temsil edilen kadınların sayısı erkeklere oranla düşük seviyede kalmaktadır.

Kadınların siyasal katılımı ve temsilinde erkeklerin çok gerisinde kalmaları sorunu sadece Türkiye’de değil dünyada da yaşanmaktadır. Ancak Türkiye’de siyasetteki kadın sayısı dünya ortalamalarının altında kalmaktadır. Kadınların siyasi alanda var olma talepleri dünya genelinde farklı yıllarda karşılık bulmuştur. Yeni Zelanda 1893 yılında kadınlara oy hakkı tanıyarak bu konuda bir ilki gerçekleştirmiştir. Günümüzde gelişmiş ülkeler diyebileceğimiz; İngiltere’de 1928 yılında, İspanya’da 1931 yılında, Fransa’da 1944 yılında, İtalya’da 1945, İsviçre’de 1971 yılında oy hakkı kadınlara tanınmıştır. Türkiye’de ise ilk kez 1930 yılında belediye seçimlerinde bu hak tanınmış ve sonrasında 1933 muhtar seçimleriyle ve 1934’te milletvekili seçme ve seçilebilme hakkı tanınmasıyla bu

süreç tamamlanmıştır. Görüldüğü üzere çoğu gelişmiş ülkeden önce Türkiye’de kadınlar bu hakları kazanmışlardır. Ancak Türkiye’de kadınların bu hakları daha önceden elde etmiş olmalarına rağmen, kadınların siyasette temsil oranları ve etkinlikleri bütün bu ülkelerin gerisinde kalmaktadır.

Türkiye açısından sorunun daha ciddi boyutu ise yerel siyaset alanında gerçekleşmektedir. Dünyada ülkelere bakıldığında, ulusal meclislerde yeterli temsil edilemeyen kadınların yerel meclislerde yeterli katılım gerçekleştiği görülmektedir. Ya da ulusal ve yerel meclislerde oranlar birbirine yakındır. Oysa Türkiye’ye bakıldığında ise bu durumun tersi görülmektedir. Ulusal mecliste temsil oranı, yerel meclislerde temsil oranının üzerinde seyretmektedir. Bu durumun oluşmasında ise, Türkiye’nin merkezîyetçi bir yönetim anlayışı doğrultusunda yerel yönetimlere bakış açısının yansımalarının etkisi söz konusudur. Bunun yanı sıra, ulusal siyasetin daha önemli görülmesi görüş açısı doğrultusunda, ulusal siyasetin daha konuşulan alan olması ve milletvekilliğinin daha ön planda olması düşünceleriyle, eğer kadınlara yer verilecek ise bu meclisin ulusal meclis olarak öngörülmesinin de etkili olduğu düşünülebilir. Kısaca bu durum, kadınların siyasette ‘vitrin’ oluşturduğu düşüncesinin bir sonucudur.

İzmir ili açısından genel bir değerlendirme yapılacak olunursa, kadının yerel yönetimlerde katılım ve temsil durumunun son yıllarda artış eğilimine girmiş olsa da yetersiz olduğu görülmektedir. 1930 yılından günümüze kadar olan süreçte İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin hiç kadın başkanı olmamış ve 2014 yılında Kiraz, Konak ve Urla Belediyeleri’nin başkanları kadın seçilmesiyle birlikte ilçe belediye başkanı kadın sayısı 10 olmuştur. Belediye meclis üyelikleri açısından da durum çok farklı değildir. İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi’nde %10.9 ve ilçe belediyeleri meclis üyeliklerinde %19.10 kadın oranları İzmir ili için beklenen bir sonuç değildir. Muhtarlıklar açısından da durumun aynı olduğu, kadın oranının %5.19 gibi düşük bir oranda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye genelinde var olan yerel yönetimlerde kadının siyasal katılımı ve temsilinin yetersizliği sorununun İzmir ilinde de önemli bir boyutta olduğu görülmektedir.

Son yıllarda yaşanan gelişmelerle birlikte katılım kavramı ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda yerelleşme kavramı da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla kadınların siyasal katılımı yerel düzeyden bağımsız düşünülemez. Yerel yönetimler, katılım açısından öneme sahip birimlerdir, çünkü haklın çeşitli yollardan katılımını sağlayabilecek yapıdadırlar. Özellikle kadın katılımı açısından

düşündüğümüzde, bir yerel yönetim birimi olarak tüzel kişiliği olmasa da, mahalle en küçük yerel birimdir ve kadınların en kolay aday olabildiği birim mahalle muhtarlıklarıdır; çünkü mahalle muhtarı adaylığı için, kadınların bir siyasi partiye üye olmalarına ya da yüklü bir maddi kaynağa ihtiyaçları yoktur.

Yerel yönetimlerde kadının siyasal katılım ve temsinin artırılması toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada oldukça önemli olduğu bilinen bir geçektir. Ancak burada vurgulanmak istenen önemli konu şudur: yerel yönetimler tarafından sunulan çoğu hizmetin doğrudan kullanıcısı kadınlardır. Kadınların kendilerine en yakın birimlerde yeterli oranda temsil edilmeleri ve kendilerini ilgilendiren kararların alınmasında yeterli oranda yer almaları bu açıdan ayrı bir önem arz etmektedir. Buna ek olarak ‘kadını en iyi kadın bilir’ bakış açısı da önemlidir. Burada, 2014 yerel seçimlerinde İzmir’in Urla İlçesi’nde seçilmiş ve Urla’nın ilk kadın belediye başkanı olan Sibel UYAR ile yapılan bir görüşmeden kesitler aktarmak da yarar var. Başkan görüşmede, kadınların yerel siyasette varlığını ulusal siyasetten daha çok önemseydiğini vurgulayarak, bunun nedeni olarak ise yerelin kullanıcısının kadınlar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Başkan, “Kadınlar, kadının ne istediğini bilirler” düşüncesini vurgulayarak, kadınların yerel siyasete katılımının artırılmasıyla kadın bakış açısının kente yansması da sağlanmış olacağının altını çizmektedir. Başkan’ın dikkat çektiği diğer bir nokta da, kadınlar arasında sağlanacak dayanışma ve işbirliğinin önemidir. Başkan, bu konuda kadınların her türlü zorluğu dayanışma içinde aşarak, cesaretli davranmalarının şart olduğunu vurgulamaktadır.

Günümüzde kadın ve erkeğin yasalar önünde eşitliği sağlanmıştır. Ancak sadece bir takım yasal çerçevelerin oluşmasının kadınların siyasal katılımı için yeterli adımlar olmadığı ve kadınların eksik katılımının altında yatan nedenler gerçekçi bakış açısıyla tartışılmaktadır. Bu doğrultuda kadınların siyasal katılımını tam anlamıyla sağlayabilmek açısından dünyada birçok ülke “cinsiyet kotaları” uygulamaktadır. Kadın-erkek eşitliğini her alanda sağlayabilmenin yolunu, kadınların ilk önce siyasette eşit temsil edilmesiyle gerçekleşmesinden geçeceği düşüncesiyle uygulanan kotalar, çoğu ülkede başarıya ulaşmaktadır. Burada vurgulanmak istenen kotaların birer “cinsiyet” kotası oldukları ve toplumda kadınların eksik katılımı olduğu için kotalar konularak kadınların temsili arttırılmak istenmesidir. Özellikle toplumda oransal temsil eşitliği sağlanana kadar cinsiyet kotalarının uygulanması, hem kadınlar hem cinsiyet eşitliği hem de demokrasi açısından önem taşımaktadır. Ancak burada altı çizilmesi gereken

durum; kotaların göstermelik olarak konulduğu ve özellikle kadınların seçilemeyeceği yerlerden listelerde yer alacağı takdirde uygulanması ortaya kesinlikle başarılı bir sonuç çıkarmayacaktır.

Türkiye’de kota uygulamalarıyla ilgili yasal bir düzenleme mevcut değildir. Aynı zamanda kadın erkek eşitliği, kadının ulusal ve yerel siyasal katılımını sağlamada yapılan çalışmalar yasal düzenlemelerin ötesine geçememektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye’de son yıllarda uluslar arası örgütlerin ve kadın örgütlerinin işbirliği içerisinde yaptıkları çalışmalar dikkat çekmektedir. Özellikle kadın örgütlerinin yürüttüğu kampanyalar ve uyguladığı projeler hem hükümetin bu konuda dikkatini çekmesinde hem de kadınların bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve cesaretlendirilmesi konusunda önem taşımaktadır. “Kadınların sorunlarını kadınlar bilir ve kadınlar çözer” bakış açılarıyla kadının siyasette yer almasının önemini vurgularken, burada belki de en önemli görevlerden biri kadınlara düşmektedir. Kadınların kendi sorunlarını çözebilmeleri için kendilerinin de uğraşmaları şarttır.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye’de ve İzmir ilinde kadının yerel yönetimlerdeki katılım ve temsil durumunu ortaya koymuştur. Hem Türkiye açısından hem de İzmir ili açısından yerel yönetimlerde kadın oran ve sayılarının yetersiz olduğunun altı çizilmektedir. Bu doğrultuda çalışma, kadının yerel siyasal yaşamda var olabilmesi için yapılan yasal düzenlemeler yanında, bu düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesinin sağlanması, siyasi partilerin yasalarında değişiklikler yapılarak kota gibi pozitif ayrımcılık uygulamalarına yer vermelerinin gerektiği, aynı zamanda kadın kollarını ve kadın örgütlerinin bu konuda desteklenmesi gerektiği ve her şeyden önce de kadınların bu konuda istekli ve cesaretli olmaları gerektiği ve yine kadınların dayanışma içerisinde hareket etmeleri gerektiği sonucuna varmaktadır ve vurgulamaktadır.

KAYNAKLAR

- 2972 Sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 1984.
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Kabul Tarihi: 2004.
- 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Kabul Tarihi: 2005.
- 5393 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Kabul Tarihi: 2005.
- Adıguzel, S. (2012). 6360 Sayılı Yasa'nın Türkiye'nin Yerel Yönetim Dizgesi Üzerine Etkileri: Elestirel Bir Değerlendirme, *Toplum ve Demokrasi*, (6), 153-176.
- Akalın, N. (2009). *Kadınların Siyasal Karar Organlarında Temsil Hakkı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdoğan, Y. (2008). Yerel Siyaset. Hulusi Şentürk (der). *Yerel Siyaset-Kavramlar*. İstanbul: Okutan Yayıncılık. (9-14).
- Akurgal, E. (1993). *Eski Çağda Ege ve İzmir*. İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.
- Alkan A. (2004) Yerel Siyaset Kadınlar için Neden Önemli? *Birikim Dergisi* (179) 71-77.
- Alkan, A. (2000). *Yerel Politika ve Kadın*. Ankara: Ankara Üniversitesi Kasaum/KA-DER.
- Alkan, A. (2006). *Belediye Kadınlara da Hizmet Eder. Kadın Dostu Belediye Hizmetleri. Neden, Nasıl?* (2.Baskı) Ankara: KA-DER Yayınları.
- Alkan, H. ve Çiftçiöğlü, H. (2007). Yerel Siyasette Belediye Meclisi ve Siyasi Parti Örgütleri: Göksun Örneği. *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14 (2). 1-27.
- Altındal, Y. (2007) *Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.
- Altındal, Y. (2009). Erkeksi Siyasetin “Erk”siz Dublörleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (21). 351-367.

- Araslı, O. (1972). *Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı*. Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Arıkboğa, E. (2009).Yerel Yönetimlerde Temsil ve Kadın Üyeler: Kadın Adayların Önündeki Görünmez Engeller. *Türk İdare Dergisi* (463-464). (15-42).
- Arslan, F.J. (2012). *Siyasal Katılım Sürecinde Kadınlar: İsveç ve Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayata-Güneş, A. (1998). Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın ve Siyaset. A. Hacımirzaoglu (der.). *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde (240-262). İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- Ayata-Güneş, A. (2015). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı. Ş.Tekeli, (Ed.), *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (6. Baskı) içinde (261-278). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydemir, G. (2013). *Yerel Yönetimlerde Kadın Ve Temsil: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Baykara, T. (1974). *İzmir Şehri ve Tarihi*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Berktaş, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları. No.7
- Biricikoğlu, H. (2013). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsilinin Yetersizliği: Sakarya İlinde Yapılan Bir Araştırma. *Sakarya İktisat Dergisi*.
- Bora, A. (2009). *Yerel Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği*. Ankara: KA-DER Yayınları.
- Bora, A. ve İşat, C. (2006). *Düğüm Bilgisi* (2. Baskı). Ankara: KA-DER yayınları.
- Bozatay, Ş.A. ve Kutlu, S.Z. (2014), Siyasette Kadın Temsili Açısından 30 Mart 2014 Yerel Seçim Sonuçlarının Çanakkale İli Örneğinde Değerlendirilmesi, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, (16), 131-156.

- Bürgin, D. E., Aydınoglu, N. ve Yalçın, Y. (2015). *Cumhuriyet'ten Günümüze İzmir'in Kadın Siyasetçileri*. G. Erciyeş (Ed.). İzmir: İzmir Üniversitesi Yayınları.
- Ceritli, İ. Ve Güneş, A. (2010). Sürdürülebilir Kentleşme ve Katılımcı Yerel Yönetim Uygulamalarında Yönetişim Olgusu Bağlamında Yerel Gündem 21. M. A. Çukurçayır, H. T. Eroğlu ve H. Eşki Uğuz (Ed.), *Yönetişim-Kuram Boyutlar Uygulama* içinde (523-552). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çadır, M. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'inde Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)*, Ankara: Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çağlar, N. (2011) Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları, *SDÜ Vizyoner Dergisi*, (4), 56-79.
- Çakır, S. (1994) *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çam, E. (1977). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çam, E. (1984). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çitçi, O (1996). Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 5 (6), 5-14.
- Çukurçayır, M. A. (2008). Yerel Siyaset. Hulusi Şentürk, (Ed), *Yerel Demokrasi ve Yerel Siyaset* içinde İstanbul: Okutan Yayıncılık. (15-36).
- Çukurçayır, M. A. (2012). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi* (4. baskı). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dahl, R. A. (1963). *Modern Political Analysis*. (Englewood Cliffs, Prentice-Hall Inc.).
- Dursun, D. (2006). *Siyaset Bilimi* (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Ecevit, Y. (2001). Yerel Yönetimler ve Kadın Örgütleri İlişisine Eleştirel Bir Yaklaşım. (Ed.: A. İlyasoğlu ve N. Akgökçe), *Yerli Bir Feminizme Doğru*. İstanbul: Sel Yayıncılık. (227-258).
- Emrealp, S. (2005). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı El Kitabı*. İstanbul: Birmat Matbaası.

- Eroğlu, T. (2013). Yönetişim Perspektifinden Kent Konseyleri. F.N. Genç (Ed.), *Yönetişim- Türk Kamu Yönetimine Yansımaları içinde* (243-264). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Esen, A. T ve Memişoğlu, O. (2007). Siyasetin Cinsiyeti, *Politika Notu*, www.tepav.org.tr/Siyasetin_Cinsiyeti.pdf. Erişim Tarihi: 10.09.2015.
- Genç, F. N. (2014). 6360 Sayılı Kanun ve Aydın'a Etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,(1), Özel Sayı, 1-29.
- Genç, F.N. (2012) Yönetişim, Yönetime Katılma ve Farklı Katılım Türleri. F.N. Genç, (Ed.), *Yönetişim ve Yönetim Ekseninde Kamu Yönetimi içinde* (48-86). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Gökçimen, S.(2008), Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, *Yasama Dergisi*, (10). 5-59.
- Gökulu, G. (2013) Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili Ve Kota Tartışmaları, *The Journal of Academic Social Science Studies*,(5), 347-370.
- Gökulu, G. ve Sarı, Ö. (2008) ,Sivil Toplum Kuruluşlarının Siyasetteki İşlevleri: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği-KA-DER Örneği, *Türkiye'de Siyasetin Dinamikleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Bolu.
- Gücük, D. (2006). *Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılma Etki Eden Faktörler: Ankara Mamak/Çankaya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Güldü, Ö. ve Ersoy-Kart, M. (2009). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, (64), 3.
- Güler, B.A. (2010). Türkiye'nin Yönetimi (2. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Gülsoy, T. (2006). Milletın Temsili, *Kamu Hukuku Arşivi*, 71-86.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset* (19. Baskı), (Ed. B. Kalkan) (Çev. B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu, A.Yayla), Ankara: Adres Yayınları.
- <http://bianet.org/bianet/siyaset/154631-secimin-kazanan-kadinlari> Erişim Tarihi: 21 Aralık 2012.

<http://cms2.ka-der.org.tr/images/file/635106274588385879.pdf> Erişim Tarihi: 12 Ocak 2016.

<http://kadininstatusu.aile.gov.tr/projeler/tamamlanan-projeler/birlesmis-milletler-kadinlarin-insan-haklarinin-gelistirilmesi-ortak-programi> Erişim Tarihi: 14 Mart 2016.

http://skpo.izmir.bel.tr/Upload_Files/FckFiles/file/Profile/skpo2009/smyrnadan_iz mire_2009.pdf Erişim Tarihi: 26 Şubat 2016.

<http://sodem.org.tr/projeler/urla-kadin-konferanslari-kadin-muhtarlar-calistayi/> Erişim Tarihi: 18 Şubat 2016.

http://www.beydag.gov.tr/default_B0.aspx?content=1048 Erişim Tarihi: 22 Nisan 2016.

http://www.cesme.gov.tr/default_B0.aspx?content=54 Erişim Tarihi: 22 Nisan 2016.

<http://www.izmirkentkonseyi.org.tr/HaberDetay/2/142> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2016.

<http://www.ka-der.org.tr/Page/Show/285/kader-hakkinda.html> Erişim Tarihi: 8 Nisan 2016.

<http://www.ka-der.org.tr/tr-TR> Erişim Tarihi: 25 Mart 2016.

<http://www.ka-der.org.tr/tr-tr/page/news/2859/kader-kadinlar-icin-siyaset-okulu-basvurulari-devam-diyor.html?bid=365> Erişim Tarihi: 25 Mart 2016.

<http://www.ka-der.org.tr/tr-TR/Page/News/2860/izmir-siyaset-kulu.html?bid=520> Erişim Tarihi: 25 Mart 2016.

<http://www.ka-der.org.tr/tr-tr/page/show/400/kader-istatistikleri.html> Erişim Tarihi: 27 Ocak 2016.

<http://www.medyatakip.com.tr/4-partiden-510-kadin-aday-gosterildi/devami> Erişim Tarihi: 5 Nisan 2016.

<http://www.migm.gov.tr/istatistiki-bilgiler> Erişim Tarihi: 28 Ocak 2016.

<http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/kunye/i%C3%A7erik/51-turkiye-geneli-kadin-muhtar-sayisi.html> Erişim Tarihi: 12 Nisan 2016.

http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/operations/projects/democratic_governance/UN_joint_program_for_promoting_the_human_rights_of_women.html Erişim Tarihi: 14 Mart 2016.

<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/IZMIR.pdf> Erişim Tarihi: 20 Aralık 2015.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519> Erişim Tarihi: 19 Nisan 2016.

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1090 Erişim Tarihi: 12 Şubat 2016.

http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=34&ust_id=110 Erişim Tarihi: 17 Mart 2016.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.liste Erişim Tarihi: 20 Aralık 2015.

İzmir Büyükşehir Belediyesi (2014), *Siyasette İzmir'in Kadınları-I*. İzmir: Mono Matbaacılık.

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) (2005). *Eşit Temsil İçin Cinsiyet Kotası, Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye*. İstanbul: Acar Matbaa.

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) (2006). *Cinsiyet Eşitliği Yolunda Yerel Politikalar Raporu*, Ankara: KA-DER Yayınları.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008–2013)*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Ankara.

Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını.

Kapani, M. (2009). *Politika Bilimine Giriş* (23. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Kara, E. (2012). *Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Karar Alma Sürecindeki Rollerini*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Karakılıçık, Y. (2013). *Yeni Yerel Bölgesel Gelişmeler Işığında Yerel Yönetimler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Keleş, R. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.

- Kılıç, Z. (2000) *Eşitlik İçin Kota Politikaları*, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi. Ankara.
- Kışlalı, T. A. (2003). *Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kızıloluk, H. (1999) Cumhuriyet Döneminde Kadına Verilen Siyasal Haklar ve Bunun Siyasal Katılım Üzerindeki Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 211-226.
- Kurnaz, Ş. (1991), *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1939-1923)* (2.Baskı), Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*. İstanbul: İletişim Yay.
- Milbrath, W. L. ve Goel, M. L. (1977). *Political Participation*, Chicago.
- Minibas, T. (1996). *Siyasal partiler yelpazesinde kadının konumu*, (Ed), N. Arat, İstanbul: Say Yayınları.
- Negiz, N. (2008). Türkiye’de Yerel Siyasette Kadının Konumu: Siyasetçi Kadınlar Gözüyle Eleştirel Bir Değerlendirme” *Yerel Siyaset Dergisi*, Okutan Yayınları, 1. Baskı, s. 213-236.
- Ortaylı, İ. (2001). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Örs, B. (2006). Siyasal Temsil. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*. (35), 1-22.
- Özbudun, E. (1975). *Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara: Ankara Üniv. Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Özmen, R. (2012). *Belediye Mevzuatı* (19.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Öztan, E. (2004). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Olumlu Ayrımcılık, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, (59), 1, 204-234.
- Öztürk, A. Z. (2012). *Uluslararası Siyasette Karar Alma Mekanizmalarında Kadın*. <http://esam.ege.edu.tr/makaleler/ocak-2012/makale-1.pdf> Erişim Tarihi: 9 Aralık 2015.

- Pınarcıoğlu, N. Ő. (2011). *Yerel Siyaset Ve Kadın Katılımı: İstanbul Ve Kocaeli'nde Niteliksel Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sancar, S. (2011). Feministler: Temsilcisi Parlamente'ya Giremeyen Tek Kesim. *Görüş Dergisi*, 40 (63), 8-14.
- Sancar-Üşür, S. (2000). Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın-Erkek Eşitliği, *Kadın-Erkek eşitliğine doğru yürüyüş: eğitim, çalışma, yaşamı ve siyaset içinde* (197-258). İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Sancar-Üşür, S. (2008). Siyasal Katılım. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitlisizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri içinde* (217-299). İstanbul: TÜSİAD ve KAGİDER Yayınları.
- Sargın, A. (2013). *Yerelde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Araçlar Ve Mekanizmalar*. Ankara: KA-DER Yayınları.
- Sartori, G. (1996), *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (Çev. T. Karamustafaoğlu-M. Turhan). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Sayın, A. (2007) *Kota El Kitabı ,Geçici Özel Önlem Politikası: Kota*. İstanbul: KA-DER Yayınları.
- Sitembölükbaşı, Ő. (2007). Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Kota Uygulamaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12, (4), 13-36.
- Strabon, (1987). *Coğrafya Anadolu* (Kitap:XII, XVI, XIV), (Çev.A. Pekman), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şahin, F. (2011) *Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profili*, Ankara: Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Tan, M. (2008). Eğitim. *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitlisizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri içinde* (17–112). İstanbul: TÜSİAD ve KAGİDER Yayınları.
- Tekeli, İ. (1983) Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyelerin Gelişimi, *Amme İdaresi Dergisi*, (16), 2.
- Tekeli, Ő. (1982) *Kadınlar ve Siyasal-Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları.

- Tekeli, Ş. (1982). Türk Toplumunda Kadın. N. Abadan, (Ed.), *Türkiye’de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri* içinde (375-396). Ankara: Ekin Yayıncılık.
- Tekeli, Ş. ve Koray, M. (1991) *Devlet-Kadın-Siyaset*, Ankara: Tüses Yayınları.
- Tekin, N., Eser, B., ve Dinç, M. (2007), Kadınların Siyasal Katılımını Arttırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota Uygulamaları, *Yerel Siyaset Dergisi*, (2), 19, 13-17.
- Tokman, L. Y. Ve Kendirci, S. (2006). *Yerel Yönetimlere İlişkin Yasal Çerçevesel Sayesinde Kadınlara Yer Açmak* (2.Baskı). Ankara: KA-DER Yayınları.
- Türel, N. Ve Çağlar, N. (2010). Yerel Yönetimde Kadın Temsili - Isparta İli Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, (2), 16-40.
- Uysal, B. (1984). Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailelerin Etkisi, *Amme İdaresi Dergisi*, Yayın No: 209, 2 Eylül 2015,
- Üçer, N. (2011). *Yerel Yönetimlerde Kadın: Temsil Ve Katılım Düzleminde Cinsiyet Sorunsalı (2009 Mart Seçimleri Sonrası Analitik Bir İnceleme)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Verba, S., Nie N.H. ve Kim, J.(1978). *Participation and Political Equality, A Seven Nation Comparison*, Cambridge University Press.
- Wedel. H. (2001). *Siyaset ve Cinsiyet*. (Çev. C. Kurultay). İstanbul: Metis Yayınları.
- www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetni/1.3.442.pdf Erişim Tarihi: 17 Mart 2016.
- Yaraman, A. (1999). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yaraman, A. (2006), 72 Yılın Ardından: Kadını İçermeyen Siyaset, *Toplumsal Tarih*, 156, 14-22.
- Yaraman, A. (2007), Türkiye’de Kadınlık Durumu ve Toplumsal Değişme, *M.Ü. Kadın İşgücü ve İstihdamı Araştırma ve Uygulama Merkezi 15. Kuruluş Yıldönümün Kutlarken Özlem Grafik Matbaacılık*, 60-64. <http://www.aysegulyaraman.com/makale/turkiyede%20kadinlik%20durumu%20ve%20toplumsal%20degisme.pdf>. Erişim Tarihi: 20 Kasım 2015.

Yaylı H. ve Eroğlu G. (2015). Yerel Katılım Bağlamında T¼rkiye’de Kadın Temsili, International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS 12.11.2015

Y¼cek¼k, A. N. (1987). *Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fak¼ltesi Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Damla SAĞIT

Doğum Yeri ve Tarihi : Konak 13.08.1990

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : BAÜ Bandırma İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Öğrenimi : ADÜ SBE Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi YL

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İLETİŞİM

E-posta Adresi : damlasagit@hotmail.com

Telefon :0554 265 69 45

Tarih : 25/07/2016